

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему Економічне обґрунтування напрямів формування та ефективного
використання фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ»

Виконала: студентка 2 курсу, 8.0729
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та
страхування

освітньої програми фінанси і кредит
спеціалізації Корпоративні фінанси

Грінберг І.О.

Керівник к.е.н., доцент Горбунова А.В.

Рецензент к.е.н., професор Кущик А.П.

Запоріжжя 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Освітня програма фінанси і кредит
Спеціалізація Корпоративні фінанси

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ А.П. Кущик

«___» _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Грінберг Інні Олександрівні

- 1.Тема роботи: «Економічне обґрунтування напрямів формування та ефективного використання фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ»
керівник роботи: Горбунова Анна Володимирівна
затверджені наказом ЗНУ від 18 червня 2020 р. № 811-с.
2. Строк подання студентом роботи: 10 листопада 2020 р.
- 3.Вихідні дані до роботи: дані фінансової звітності ТОВ «ГЕЛФ», монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів, матеріали конференцій, Інтернет-ресурси, результати власних досліджень.
- 4.Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): розглянути сутність фінансових ресурсів як основи діяльності підприємства, дослідити структуру та джерела формування фінансових ресурсів підприємства, вивчити напрями використання фінансових ресурсів підприємства, провести аналіз джерел формування фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ», провести аналіз ефективності використання фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ», запропонувати впровадження інвестиційного проекту для збільшення формування фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ», розвинути модель оптимізації структури фінансових ресурсів підприємства за критерієм зростання рівня його фінансової стійкості, визначити напрями підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 14 рис., 23 табл. і 11 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Горбунова А.В., к.е.н., доцент	09.08.2020	09.08.2020
2	Горбунова А.В., к.е.н., доцент	13.09.2020	13.09.2020
3	Горбунова А.В., к.е.н., доцент	18.10.2020	18.10.2020

7. Дата видачі завдання: 05 липня 2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	05.07.2020 р. – 09.07.2020 р.	виконано
2.	Виконання вступу	10.07.2020 р. – 08.08.2020 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	09.08.2020 р. – 12.09.2020 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	13.09.2020 р. – 17.10.2020 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	18.10.2020 р. – 28.10.2020 р.	виконано
6.	Формулювання висновків	28.10.2020 р. – 31.10.2020 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	01.11.2020 р. – 09.11.2020 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	10.11.2020 р.	виконано

Студент _____ І.О. Грінберг
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ А.В. Горбунова
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ І.Ю. Кисільова
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 106 с., 14 рис., 23 табл., 5 додатків, 84 джерела.

Об'єктом дослідження є процеси формування та використання фінансових ресурсів вітчизняних підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні, організаційні підходи та практичні рекомендації з удосконалення процесів формування та використання фінансових ресурсів на вітчизняних підприємствах.

Метою кваліфікаційної роботи є розвиток теоретико-методичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення процесів формування і використання фінансових ресурсів на підприємствах.

Методи дослідження: порівняльного, коефіцієнтного та економіко-статистичного аналізу, термінологічний аналіз, метод узагальнення і наукової абстракції, аналіз і синтез, порівняння, графічні методи, системний підхід.

Одержані результати та їх новизна: удосконалено модель оптимізації структури фінансових ресурсів підприємства за критерієм збереження або забезпечення його фінансової стійкості; отримали подальшого розвитку методичні аспекти розвитку управління фінансовими ресурсами підприємству аспекти їх формування й використання.

Результати дослідження можуть бути застосовані вітчизняними підприємствами з метою удосконалення формування та використання фінансових ресурсів, зокрема: модель оптимізації структури фінансових ресурсів за критерієм забезпечення фінансової стійкості підприємства, методичний підхід до пошуку кращого варіанту використання фінансових ресурсів з урахуванням невизначеності зовнішнього середовища.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ, ВЛАСНІ ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ, ПОЗИКОВІ ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ, УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ.

SUMMARY

Qualifying work: 106 pp., 14 fig., 23 tab., 84 references, 5 annex.

The object of research is the processes of formation and use of financial resources of domestic enterprises.

The subject of the study are theoretical, methodological, organizational approaches and practical recommendations for improving the formation and use of financial resources in domestic enterprises.

The purpose of the qualification work is the development of theoretical and methodological provisions and the development of practical recommendations for improving the processes of formation and use of financial resources in enterprises.

Methods: comparative, coefficient and economic-statistical analysis, which revealed the peculiarities of the state and the main trends in the formation and use of financial resources of the enterprise. Terminological analysis, method of generalization and scientific abstraction, analysis and synthesis, comparison are used in revealing the content and features of the categories «financial resources». Graphical methods were used to build the diagrams. A systematic approach was used to develop recommendations for improving the processes of formation and use of financial resources.

The results:

– the model of optimization of structure of financial resources of the enterprise on criterion of preservation or maintenance of its financial stability which allows not only quickly and reasonably to optimize financial resources of the enterprise in their property and financial embodiments, but also specifies stages of formation of optimum target structure of financial resources on the chosen criterion is improved.

– further developed methodological aspects of financial resources management of the enterprise in terms of their formation and use based on the construction of a management system of these processes and a methodical approach to finding the best use of financial resources taking into account the uncertainty of the external

environment. The method of management of formation and use of financial resources developed in work creates a theoretical basis for the system decision of problems in the investigated sphere of financial management.

The practical significance of the obtained results is that the implementation of the provisions set out in the qualification work will help increase the efficiency of domestic enterprises on the basis of optimizing the processes of formation and use of their financial resources. In particular: the model of optimization of the structure of financial resources of the enterprise by the criterion of maintaining or ensuring its financial stability, a methodical approach to finding the best option for the use of financial resources, taking into account the uncertainty of the external environment.

FINANCIAL RESOURCES, OWN FINANCIAL RESOURCES, LOAN
FINANCIAL RESOURCES, FINANCIAL RESOURCES MANAGEMENT,
FINANCIAL SUSTAINABILITY.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ Й ВИКОРИСТАННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ.....	12
1.1 Сутність фінансових ресурсів як основи діяльності підприємства.....	12
1.2 Структура та джерела формування фінансових ресурсів підприємства.....	18
1.3 Напрями використання фінансових ресурсів підприємства.....	29
2 АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТОВ «ГЕЛФ».....	39
2.1 Організаційно-економічна характеристика ТОВ «ГЕЛФ».....	39
2.2 Аналіз джерел формування фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ».....	49
2.3 Аналіз ефективності використання фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ».....	60
3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ Й ВИКОРИСТАННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ.....	70
3.1 Впровадження інвестиційного проекту для збільшення формування фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ».....	70
3.2 Модель оптимізації структури фінансових ресурсів підприємства за критерієм зростання рівня його фінансової стійкості.....	77
3.3 Підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства.....	83
ВИСНОВКИ.....	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	98
ДОДАТКИ.....	107

ВСТУП

Життєдіяльність і розвиток вітчизняних підприємств в умовах глобальної пандемії породжують широке коло гострих соціально-економічних проблем, які зумовлюють необхідність розробки нових і вдосконалення існуючих систем, механізмів, методів, методичних підходів, прийомів та способів управління, спрямованих на підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання України. Зокрема, особливого значення в умовах ринкової економіки та глобальних флуктуацій набувають питання оптимального забезпечення підприємств необхідним і достатнім обсягом фінансових ресурсів й раціонального їх використання.

Ефективність життєдіяльності підприємств у довгостроковій перспективі, стабільно-високі темпи їх зростання та розвитку, зміцнення конкурентних позицій суттєво залежать від рівню забезпечення та використання фінансових ресурсів. Однак, на сьогодні фінансовий стан значної кількості вітчизняних підприємств можна охарактеризувати як передкризовий або кризовий. Одним з наслідків такого стану виступає гостра нестача фінансових ресурсів, що, своєю чергу, негативно впливає на ефективність господарювання суб'єктів економіки. Поряд із цим, недостатня забезпеченість підприємств фінансовими ресурсами супроводжується низькою чи недостатньою ефективністю їх використання. Такий стан справ зумовлює необхідність розробки нових підходів до формування й використання фінансових ресурсів, а також способів прикладного застосування розроблених рекомендацій. Вирішення цих питань в умовах нових викликів й нестабільності є однією з найважливіших умов виживання вітчизняних підприємств, а також досягнення ними стійких і збалансованих темпів розвитку.

Теоретичні та практичні аспекти управління фінансовими ресурсами підприємств розглядалися у працях таких відомих вітчизняних вчених як: О.Д. Василик, М.І. Горбатк, О.Є. Гудь, З.В. Гуцайлюк, О.М. Загородна,

Р.С. Квасницька, М.Я. Коробов, М.В. Кужельний, Л.А. Лахтіонова, В.М. Опарін, П.Я. Попович, В.І. Самборський, П.А. Стецюк, Р.В. Федорович, М.Г. Чумаченко, С.І. Шкарабан та ін. Серед зарубіжних авторів згадані питання розглядалися у наукових працях М.І. Баканова, І.Т. Балабанова, В.В. Бочарова, В.В. Ковальова, М.Н. Крейніної, Є.В. Негашева, Р.С. Сайфуліна, А.Д. Шеремета та інших. Незважаючи на значні здобутки у дослідженні вказаних проблем необхідно зазначити, що в науковій економічній літературі й дотепер не знайшли належного відображення і вимагають подальшої розробки питання, пов'язані з формуванням сучасних підходів до управління фінансовими ресурсами підприємств. Зокрема, об'єктивна необхідність подальшої розробки теоретичних підходів й прикладних рекомендацій з проблем формування та використання фінансових ресурсів вітчизняних підприємств в умовах глобальної пандемії, нестабільності та ризику з метою підвищення ефективності їх діяльності зумовили актуальність теми та практичну значимість кваліфікаційної роботи.

Метою кваліфікаційної роботи є розвиток теоретико-методичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення процесів формування і використання фінансових ресурсів на підприємствах України.

Виходячи з цієї мети, були розроблені такі основні задачі дослідження:

- розгляну сутність фінансових ресурсів як основи діяльності підприємства;
- систематизовано структуру та джерела формування фінансових ресурсів підприємства;
- досліджено напрями використання фінансових ресурсів підприємства;
- проведено аналіз джерел формування та ефективності використання фінансових ресурсів досліджуваного підприємства;
- запропоновано впровадження інвестиційного проекту для збільшення формування фінансових ресурсів підприємства;
- удосконалено модель оптимізації структури фінансових ресурсів підприємства за критерієм зростання рівня його фінансової стійкості;

– визначено шляхи підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства.

Об'єктом дослідження є процеси формування та використання фінансових ресурсів вітчизняних підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні, організаційні підходи та практичні рекомендації з удосконалення процесів формування та використання фінансових ресурсів на вітчизняних підприємствах.

Теоретичною і методичною основою дослідження є фундаментальні положення економічної теорії, праці провідних вітчизняних і зарубіжних вчених з питань управління формуванням та використанням фінансових ресурсів. При виконанні кваліфікаційної роботи використані такі методи: порівняльного, коефіцієнтного та економіко-статистичного аналізу, за допомогою яких виявлено особливості стану та основні тенденції у формуванні й використанні фінансових ресурсів підприємства. При розкритті змісту та особливостей категорій «фінансові ресурси» застосовано термінологічний аналіз, метод узагальнення і наукової абстракції, аналіз і синтез, порівняння. Для побудови діаграм використано графічні методи. Для розробки рекомендацій щодо удосконалення процесів формування й використання фінансових ресурсів використано системний підхід.

Інформаційну базу дослідження складають дані фінансової звітності ТОВ «ГЕЛФ», монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів, матеріали конференцій, Інтернет-ресурси, результати власних досліджень.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні системи заходів, спрямованих на удосконалення процесів формування та використання фінансових ресурсів вітчизняних підприємства на основі узагальнення відповідних теоретичних положень та розробки методичних прийомів.

Наукова новизна отриманих результатів визначається такими основними положеннями:

– удосконалено модель оптимізації структури фінансових ресурсів підприємства за критерієм збереження або забезпечення його фінансової стійкості, яка дозволяє не тільки швидко та обґрунтовано оптимізувати фінансові ресурси підприємства в їх майновому та фінансовому втіленнях, але й уточнює етапність формування оптимальної цільової структури фінансових ресурсів за обраним критерієм.

– отримали подальшого розвитку методичні аспекти розвитку управління фінансовими ресурсами підприємству аспекті їх формування й використання на основі побудови системи управління вказаними процесами та методичного підходу до пошуку кращого варіанту використання фінансових ресурсів з урахуванням невизначеності зовнішнього середовища господарювання підприємства. Розвинута в роботі методика управління формуванням й використанням фінансових ресурсами створює теоретичний базис для системного вирішення проблем у досліджуваній сфері фінансового управління.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що впровадження положень, викладених у кваліфікаційній роботі, сприятиме підвищенню ефективності функціонування вітчизняних підприємств на основі оптимізації процесів формування та використання їх фінансових ресурсів. Зокрема: модель оптимізації структури фінансових ресурсів підприємства за критерієм збереження або забезпечення його фінансової стійкості, методичний підхід до пошуку кращого варіанту використання фінансових ресурсів з урахуванням невизначеності зовнішнього середовища господарювання.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження доповідалися й обговорювалися на науково-практичних конференціях: VI Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Сталий розвиток економіки на засадах ресурсоефективності» (Запоріжжя, 2020 р.).

Публікації. За матеріалами дослідження опубліковано 2 друковані праці, у тому числі: 1 стаття і 1 тези за матеріалами наукових конференцій.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ Й ВИКОРИСТАННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

1.1 Сутність фінансових ресурсів як основи діяльності підприємства

В умовах нестабільності та глобальних флуктуацій, які лише посилюються під впливом пандемії фінансові ресурси відіграють вирішальну роль в забезпеченні ефективного функціонування підприємств й виступають основоположним чинником процесу розширеного відтворення.

Фінансові ресурси розглядають на макро- і мікроекономічному рівнях. На макроекономічному рівні фінансові ресурси визначаються як грошові фонди або грошові нагромадження та доходи, які утворюються в процесі розподілу і перерозподілу суспільного продукту і національного доходу та використовуються з метою розширеного відтворення, задоволення загальнодержавних потреб і зростання матеріального добробуту суспільства [64]. На мікроекономічному рівні фінансові ресурси визначаються як грошові фонди окремих суб'єктів господарювання.

Виходячи з цього, вважаємо за доцільне навести критерії визначення поняття «фінансові ресурси» за рівнями фінансової системи, як системи, що власне й поєднує в собі фінансові ресурси держави, підприємств та населення (табл. 1.1) [3; 62; 76].

Аналіз табл. 1.1 дозволяє трактувати фінансові ресурси як сукупність надходжень і накопичень підприємств, населення і держави в грошовій формі, що утворюються при провадженні звичайної й надзвичайної діяльності, розподілі та перерозподілі валового внутрішнього продукту, функціонують у вигляді грошових потоків, накопичуються в бюджетах, фондах і нефондовій формі та використовуються для забезпечення виконання поставлених цілей у циклічному безперервному режимі.

Таблиця 1.1 – Критерії визначення поняття «фінансові ресурси» за рівнями фінансової системи України

Критерії	рівень фінансової системи		
	держава	підприємство	населення
Джерела формування	– державні доходи (обов'язкові платежі і збори; добровільні надходження; емісія державних цінних паперів; кредитна емісія; надходження від роздержавлення та приватизації державного майна; державний борг; державний кредит; надходження від зовнішньоекономічної діяльності); – доходи державних бюджетів (податки і збори, неподаткові надходження); – заощадження населення в державних банках; – фінансові ресурси державних підприємств, установ та організацій	– необоротні активи; – оборотні активи; – доходи і витрати майбутніх періодів; – власний капітал; – позиковий капітал	– надходження за основним місцем роботи; – надходження за додатковим місцем роботи; – використання грошових інструментів; – використання фондових інструментів; – державна соціальна допомога
Процеси	розподіл та перерозподіл валового внутрішнього продукту	здійснення звичайної та надзвичайної діяльності	праця
Форми прояву	грошові потоки макрорівня	грошові потоки мікрорівня	приватні грошові потоки
Способи накопичення	– державний і місцеві бюджети; – фонди цільового призначення; – страхові резервні фонди	- фонди; - резерви; - заборгованість	– готівкові; – депозитні рахунки фізичних осіб
Напрями використання	фінансове забезпечення виконання функцій держави	забезпечення досягнення цілей підприємства	забезпечення належного рівня життя

Примітка. Джерело : складено на основі [3; 62; 76].

Перш ніж переходити власне до аналізу поглядів на економічну сутність фінансових ресурсів вважаємо за доцільне розкрити зміст поняття «ресурс», під яким розуміють визначену субстанцію, котра є в наявності і може бути використана [43], що цілком відповідає сутності досліджуваної категорії.

Відзначимо, що в економічній літературі немає єдиної думки щодо визначення фінансових ресурсів підприємств, їх змісту і ролі у відтворювальному процесі. Аналіз літературних джерел виявив існування в

сучасній теорії значної кількості визначень поняття «фінансові ресурси», кожне з яких намагається надати йому комплексну характеристику.

Досить розповсюдженим в науковій економічній літературі є трактування фінансових ресурсів як грошових коштів підприємства.

Наприклад, Поддєрьогін А.М. визначає фінансові ресурси підприємства як грошові кошти, які знаходяться у розпорядженні підприємств, кругообіг яких безпосередньо визначається фінансовими відносинами і використовується на покриття витрат виробничо-фінансової діяльності, створення різноманітних фондів і резервів [45]. Автор відмічає циклічність процесів, що здійснюються на підприємстві, але викликає певний сумнів твердження про використання фінансових ресурсів на формування фондів і резервів. На нашу думку, фонди і резерви виступають як спосіб накопичення і забезпечують здійснення статутної діяльності підприємства.

Своєю чергою Сало І.В. вважає, що фінансові ресурси підприємств – це грошові засоби, що знаходяться в його повному або частковому розпорядженні для забезпечення умов безперервної діяльності, а також достатніх доходів і накопичень [5047]. Коробов М.Я. вважає, що «фінансові ресурси підприємства – це грошові фонди цільового призначення, які формуються в процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, сукупного суспільного продукту, національного доходу і використовуються у статутних цілях підприємства» [2819]. На нашу думку, автор досить вузько обмежує джерела використання фінансових ресурсів підприємства. В даному визначенні процес формування розглядається переважно на макрорівні, а джерела використання – на мікрорівні. Якщо мова йде про фінансові ресурси підприємства, то джерела формування слід також вказувати на рівні підприємства.

В цілому, за таким підходом фінансові ресурси підприємств розглядаються як грошові кошти (грошові засоби, грошові доходи, грошові фонди), створені за рахунок різноманітних джерел й використовувані з метою здійснення комплексу заходів для забезпечення ефективності діяльності й активізації розвитку підприємства.

Відзначимо, що саме абсолютна ліквідність грошей є причиною того, що багато науковців визначили фінансовими ресурсами підприємства саме грошові кошти.

Та слід враховувати той факт, що в умовах гіперінфляції та кризового стану економіки гроші не завжди є бажаним засобом платежу. За умов нестабільної економічної ситуації в країні кредитори звертають увагу на інші види активів підприємства, які більш надійно зберігають свою вартість (нерухомість). Також досить поширеним способом погашення заборгованості є бартер або взаємний залік заборгованостей контрагентів підприємства. За таких умов сплати грошові кошти не беруть участі в цьому процесі. Але виконується функція фінансових ресурсів – погашення зобов'язань. Тобто обмеження складу фінансових ресурсів лише грошовими коштами не відповідає реальним умовам функціонування сучасних підприємств.

Існує і точка зору, яка визначає фінансові ресурси як активи підприємства. Наприклад, Н. Рибалко трактує фінансові ресурси підприємства як сукупність активів, сформованих із зовнішніх та внутрішніх джерел, які знаходяться в розпорядженні підприємства на правах власності або тимчасового володіння та можуть використовуватися для погашення фінансових зобов'язань й забезпечення безперервності функціонування підприємства у довгостроковій перспективі [47].

В цілому прихильники цього погляду стверджують, що підприємство для своєї роботи повинно мати в наявності певні засоби, які мають вартість, тобто, фінансові ресурси. Ці засоби і називаються активами. Ця точка зору, на нашу думку, більш повно розкриває економічну сутність фінансових ресурсів, ніж ототожнення фінансових ресурсів з грошовими коштами. Однак, на нашу думку, активи не можна ототожнювати з фінансовими ресурсами, адже останні виступають радше джерелом формування активів відповідного підприємства.

Інші автори трактують фінансові ресурси як капітал, ототожнюючи ці поняття, або підміняючи їх одне одним. Наприклад, Леонт'єв В.Є. визначає, що «фінансові ресурси підприємства являють собою сукупність капіталу, майна та

інших засобів підприємства, виражених в грошовій формі, котрі знаходяться в розпорядженні підприємства, використовуються або можуть бути використані ним в процесі господарсько-фінансової діяльності для отримання прибутку» [3228]. Крім того автор підкреслює, що фінансові ресурси формують фінансовий потенціал підприємства за відповідних умов. На нашу думку, дане визначення є досить змістовним, але доцільно було б розширити сферу призначення фінансових ресурсів і не обмежуватися отриманням прибутку, адже підприємства можуть мати різноманітні цілі, в тому числі і нефінансового характеру.

Своєю чергою В. Белоліпецький зазначає, що «в умовах ринкової економіки фінансиста оперують частіше поняттям «капітал», який є для фінансиста-практика є реальним об'єктом, на який він може постійно впливати з метою отримання нових доходів фірми. Капітал є перетвореною формою фінансових ресурсів» [2]. А Опарін В.М. розглядає фінансові у розрізі інвестування у формування основних та оборотних засобів підприємства, які відображають його можливості здійснювати витрати з метою отримання доходу [40].

Загалом, вчені-економісти розглядають поняття фінансових ресурсів з різних сторін, роблячи акцент або на джерела формування, або на напрями використання. На нашу думку, дані процеси відокремлювати не доцільно, оскільки лише в сукупності вони можуть комплексно характеризувати суть поняття.

Враховуючи проведений вище аналіз досліджуваної дефініції, категорію «фінансові ресурси підприємства», на нашу думку, слід трактувати як частину засобів суб'єктів господарювання у вигляді накопичень і надходжень, що формуються в процесі звичайної і надзвичайної діяльності підприємства, знаходяться в його розпорядженні, зосереджені в фондах та нефондовій формі та призначені для забезпечення процесу відтворення і задоволення інтересів власників, працівників, суспільства. Таке визначення фінансових ресурсів підприємства є найбільш повним і точним, розкриває внутрішній зміст поняття,

відповідно до чого розширюється можливість впливу фінансового механізму на фінансовий стан господарюючого суб'єкта й на процес відтворення. Це дає можливість здійснювати оптимізацію господарсько-фінансової діяльності підприємства та управління фінансовими ресурсами.

Фінансові ресурси підприємства забезпечують функціонування економіки на мікрорівні, ефективну діяльність підприємства, його належний розвиток, а також задовольняють потреби власників і працівників

Фінансові ресурси також виступають матеріальною основою фінансового забезпечення діяльності підприємств. Фінансове забезпечення, з одного боку, передбачає формування й використання фінансових ресурсів для задоволення потреб суб'єкта господарювання, регламентованих відповідними нормативними актами, які визначають способи їх мобілізації, розподілу й використання на всіх рівнях господарського управління. З іншого боку, його здійснюють шляхом використання численних методів залучення фінансових ресурсів: самофінансування, банківського кредитування, бюджетного фінансування й кредитування, перерозподілу коштів, розміщення фінансових інструментів і боргових зобов'язань, які передбачають визначення потреби в ресурсах, встановлення доцільності й ефективності їх застосування [19; 71].

Якісні й кількісні характеристики процесу фінансового забезпечення зумовлюються обсягом фінансових ресурсів, які він забезпечує підприємству на основі розподілу новоствореного продукту. При цьому важливим, на нашу думку, є не лише обсяг ресурсів, а й їх структурований потік, який значною мірою гарантує фінансову стійкість і незалежність підприємства.

В цілому ж фінансове забезпечення являє собою систему заходів, які дозволяють підприємству залучити фінансові ресурси в обсягах, необхідних і достатніх для фінансування підприємством операційної та інвестиційної діяльності.

1.2 Структура та джерела формування фінансових ресурсів підприємства

Без фінансових ресурсів неможливо започаткувати будь-який бізнес. Навіть найдрібніша підприємницька справа вимагає певної стартової суми, оскільки функціонування того чи іншого підприємства, незалежно від стадії його розвитку (щойно утворене чи тривалий час діюче), потребує формування джерел фінансових ресурсів та ефективного їх використання. Таким чином, можна стверджувати, що перший крок у бізнесі – залучення фінансових ресурсів.

При формуванні останніх необхідно враховувати значну кількість як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, що впливають на господарювання підприємства. Також варто зауважити, що кожне підприємство залежить не тільки від стосунків з партнерами, попиту на продукцію, а й від тенденцій розвитку галузі і економіки країни та ряду інших безпосередньо незалежних від самого виробника чинників. Що стосується внутрішніх факторів, до числа яких відносять стан основних засобів підприємства, рівень механізації й автоматизації, розмір виробничих потужностей, кваліфікацію персоналу тощо – вони теж потребуватимуть внесення відповідних корективів при визначенні розміру та структури фінансових ресурсів.

Зазначені фактори впливають не тільки на обсяг і структуру фінансового капіталу, але й на вибір джерел його формування, який суттєво відрізняється у новостворених і чинних підприємств. Так, для новостворюваного підприємства перелік можливих джерел формування фінансових ресурсів залежить насамперед від форми власності, організаційно-правової форми підприємства, його галузевої приналежності та проектних розмірів. Водночас, для чинних підприємств поряд із названими факторами суттєве значення має стан виробничо-збутової і фінансової діяльності, що дозволяє використовувати внутрішні фінансові можливості підприємства [46]. Тобто, при створенні нового підприємства використовується лише власний капітал. Позиковий

капітал залучають у ході виробництва і підтримання стосунків з іншими суб'єктами господарювання.

Загальна величина фінансових ресурсів підприємств складається з таких елементів [16; 39; 52]:

1. Власні фінансові ресурси, що включають в себе:

– зареєстрований (пайовий) капітал – за цією статтею в балансі наводиться зафіксована в установчих документах сума статутного капіталу, іншого зареєстрованого капіталу, а також пайовий капітал у сумі, яка формується відповідно до законодавства;

– резервний капітал – частина власного капіталу, джерелом формування якого виступає чистий прибуток підприємства;

– додатковий капітал, що включає суму емісійного доходу (перевищення вартості реалізації акцій над їх номінальною вартістю), накопичених курсових різниць, капіталу, що вкладено засновниками понад розмір статутного, вартість безоплатно отриманих необоротних активів;

– капітал у дооцінках у вигляді коштів фонду дооцінки основних засобів, нематеріальних активів, фінансових інструментів;

– нерозподілений, тобто тимчасово невикористаний, прибуток у господарському обороті (непокритий збиток).

– вилучений капітал, який у загальній величині фінансових ресурсів вираховується, оскільки відображає вартість акцій власної емісії або часток, викуплених товариством у його учасників.

– неоплачений капітал, який у загальній величині фінансових ресурсів вираховується, оскільки відображає заборгованість акціонерів зі сплати внесеного у товариство капіталу.

2. Позикові фінансові ресурси (зобов'язання і забезпечення) включають [24; 52; 75]:

– відстрочені податкові зобов'язання;

– короткострокові та довгострокові кредити комерційних банків та інші короткострокові та довгострокові фінансові зобов'язання і забезпечення;

- цільове фінансування;
- кредиторська заборгованість усіх видів, включаючи борги з бюджетних платежів, постачальникам та іншим діловим партнерам, у тому числі зі страхування, робітникам і службовцям з оплати праці й ін.
- інші короткострокові та довгострокові позикові кошти, відображені у пасиві Балансу.

На сьогоднішній день в науковій літературі немає єдності в окресленні складу джерел формування фінансових ресурсів, що впливають на вибір напрямів підвищення ефективності фінансового механізму. Типовим для класифікацій фінансових ресурсів за джерелами їх формування є врахування у складі джерел їх формування не лише власних (чистий прибуток, амортизаційні відрахування), а кредиторської заборгованості, бюджетних асигнувань, позик банків, коштів інших підприємств (рис. 1.1) [36].

Аналізуючи основні засади віднесення грошових ресурсів, а в окремих випадках надходжень в інших формах (лізинговий або товарний кредит, нематеріальні активи, корпоративні права), які визнаються джерелами формування фінансових ресурсів, можна зробити декілька висновків.

Не викликає сумніву віднесення до фінансових ресурсів чистого прибутку, включаючи реінвестовані кошти резерву на виплату дивідендів та амортизаційних відрахувань, які є відшкодуванням інвестицій, профінансованих у минулі періоди за рахунок власних коштів.

Можна вважати виправданим віднесення до фінансових ресурсів коштів і вартості активів, які внесені засновниками (акціонерами) до статутного капіталу підприємства і цільових коштів на його поповнення, включаючи емісійний дохід, коштів і активів, що надходять підприємствам у вигляді бюджетних асигнувань, міжнародної допомоги, сум страхових відшкодувань або коштів і активів без вимоги повернення їх власнику.

Надходження останніх на вимогу чинного законодавства привласнюються юридичними особами на праві власності або повного господарського відання, тобто прирівнюються до прибутку.

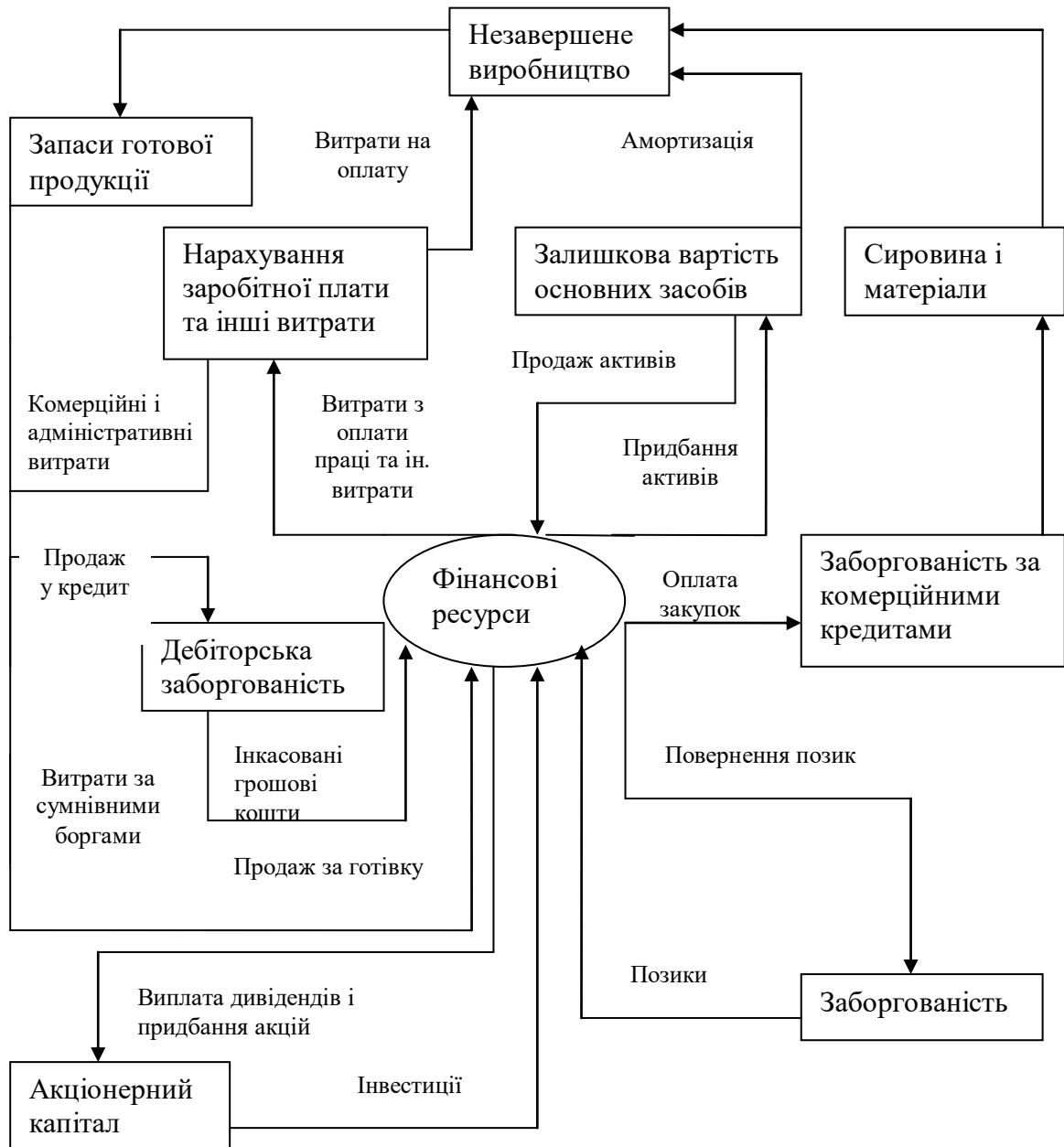

Рисунок 1.1 – Механізм руху фінансових ресурсів в межах підприємства [складено на основі 36; 77]

На нашу думку, допустимим є включення до фінансових ресурсів сталої кредиторської заборгованості, яка перебуває у розпорядженні господарюючого суб'єкта в оптимальних розмірах (стійких пасивів).

Суттєвою відмінністю коштів, прирівняних до власних (стійких пасивів), від власних фінансових ресурсів є те, що вони не належать підприємству і не перебувають у розпорядженні підприємств на праві власності [41]. Проте, не

лімітований період використання стійких пасивів у господарському обороті підприємства та їх використання на безоплатній основі дає можливість вести мову про визнання їх фінансовими ресурсами.

Найбільш проблематичним, на нашу думку, є включення до складу фінансових ресурсів позичених коштів у будь-якій формі.

Кредитні ресурси позитивно впливають на фінансову діяльність й фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання за умови, що кожна гривня таких коштів приносить додатковий дохід, достатній для покриття витрат на їх обслуговування і отримання прибутку. Залучивши до господарського обороту комерційні, банківські або бюджетні позики, підприємство збільшує обсяг інвестиційних ресурсів у конкретний період, за умови забезпечення вилучення в майбутніх періодах з обороту суми основного боргу, заміненого власними фінансовими ресурсами (чистим прибутком і амортизаційними відрахуваннями) [24].

На основі проведеного дослідження класифікаційних ознак фінансових ресурсів підприємств за джерелами їх формування ми вважаємо, що основними джерелами формування фінансових ресурсів є: власні кошти й фінансові активи, якими суб'єкти господарювання користуються на правах власності або за згодою власника на правах повного господарського відання чи оперативного управління; кошти, прирівняні до власних (стійкі пасиви). Щодо позичених коштів, які заміщають потребу у власних фінансових ресурсах для розширеного відтворення, ми погоджуємося з дослідниками, які відзначають, що позичені кошти варто визнавати стабілізувальними фінансовими ресурсами, які разом із власними формують інвестиційні ресурси підприємств.

Отже, в ринкових умовах господарювання для підприємств не залежно від форми власності й організаційно-правової форми основними джерелами формування фінансових ресурсів можуть бути і власні кошти, і позикові.

Утворення власних та позикових фінансових ресурсів може відбуватися за рахунок зовнішніх і внутрішніх джерел (рис. 1.2).

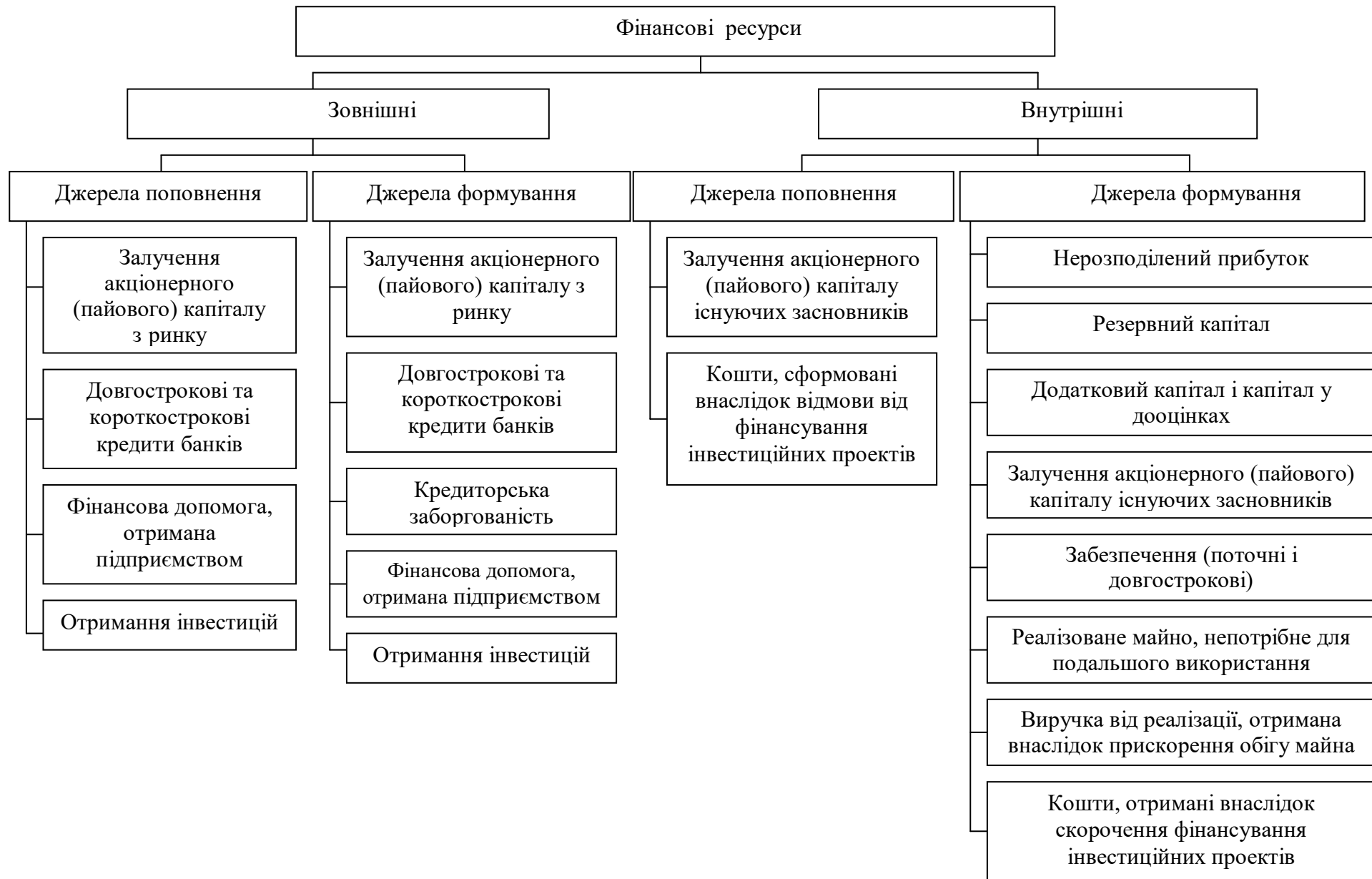

Рисунок 1.2 – Джерела формування власних та позикових фінансових ресурсів [складено на основі 4; 11; 37]

До зовнішніх джерел формування власного фінансового капіталу належать, по-перше, кошти, що формуються як за рахунок особистих внесків, так і за рахунок можливостей фінансового ринку; по-друге, кошти, що формуються у порядку розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів у масштабах економічної системи держави [54]. Зовнішні джерела фінансування власних фінансових ресурсів забезпечують можливість новостворюваним підприємствам створювати початковий розмір капіталу, а діючим – збільшувати його розмір та оптимізувати структуру. В ринкових умовах господарювання основоположну роль відіграють джерела фінансових ресурсів, залучені на основі можливостей фінансового ринку.

До внутрішніх джерел формування капіталу належать фінансові ресурси, які формуються в процесі виробничо-фінансової діяльності підприємства. Внутрішні джерела власних фінансових ресурсів мають велике значення для формування капіталу підприємства. Ними забезпечуються розширене відтворення і фінансова стабільність суб'єктів господарювання [46].

Серед внутрішніх джерел формування власних фінансових ресурсів основними є прибуток і амортизація. Саме вони переважно забезпечують створення власних фінансових ресурсів у масштабах національної економіки.

Позикові фінансові ресурси підприємств також формуються на основі двох основних груп джерел.

Перша група – зовнішні джерела позикових коштів. Ця група джерел складається з двох підгруп – зовнішні довгострокові й зовнішні короткострокові джерела позикового фінансового капіталу. Для формування довгострокового позикового фінансового капіталу використовуються зовнішні довгострокові фінансові ресурси і, у першу чергу, довгострокові облігаційні позики, довгострокові банківські кредити і фінансовий лізинг. У світовій практиці активно використовується й довгостроковий податковий кредит і податкові пільги. Зовнішні короткострокові позикові фінансові ресурси використовуються при формуванні короткострокового позикового фінансового

капіталу, для чого придатні насамперед короткострокові банківські кредити і товарний (комерційний) кредит [48].

Друга група – внутрішні джерела позикових коштів, до яких входять позикові фінансові ресурси, що утворюються за рахунок відстрочених і прострочених зовнішніх довгострокових і короткострокових зобов'язань. При нормальній ринковій економіці обсяг таких позикових ресурсів не досить значний. Однак у перехідний період ці позикові кошти використовуються досить активно для формування довгострокового і короткострокового позикового капіталу [8].

Також доцільне врахувати ще й той факт, що в економіці України працюють різні організаційно-правові форми підприємств, які відрізняються можливостями мобілізації фінансових ресурсів з різних джерел.

Так, якщо мова йде про новостворені державні підприємства, для них основними джерелами формування фінансових ресурсів є: кошти державного чи місцевого бюджету; кошти цільових позабюджетних фондів; кошти галузевих цільових грошових фондів міністерств і відомств; державні цільові кредити; фінансовий лізинг; кредити міжнародних організацій і іноземних держав; короткострокові товарні кредити.

У приватних підприємств джерела формування фінансових ресурсів досить обмежені внаслідок того, що ці підприємства представляють інтереси, як правило, одного або кількох членів родини. Тому на початковому етапі діяльності такого підприємства фінансові ресурси формуються виключно за рахунок коштів власника. Через невеликі розміри і високий ризик приватні підприємства на початковому етапі своєї діяльності майже не можуть розраховувати на залучення коштів з інших джерел. Чинні приватні підприємства поряд із коштами власника можуть використовувати такі джерела формування фінансових ресурсів, як довгострокові й короткострокові кредити банків й небанківських фінансових інститутів; фінансовий лізинг; короткостроковий товарний (комерційний) кредит;

нормальну і прострочену кредиторську заборгованість; чистий прибуток; амортизацію; податкові пільги і кредити [46].

Приватним суб'єктам господарювання в Україні найбільш важко мобілізувати джерела фінансових ресурсів, тому вони змушені спиратися, насамперед, на власні фінансові можливості. Крім того, велика частка джерел, що використовується для формування фінансових ресурсів, утворюється в тіньовому секторі економіки.

Дещо більші можливості для формування фінансових ресурсів мають товариства, особливо акціонерні товариства публічного типу, що повною мірою можуть скористатися практично всіма реальними джерелами фінансових ресурсів. Новостворені публічні акціонерні товариства формують фінансові ресурси за рахунок зовнішніх власних джерел, з поміж яких головне відіграють кошти засновників і кошти, які залучаються на основі емісії акцій. Завдяки цим джерелам акціонерні товариства на 98–100% формують статутний капітал, що є базою загального розміру капіталу акціонерного підприємства. В необхідних обсягах можуть залучатися також позикові фінансові ресурси, а саме, короткострокові кредити банківських і небанківських фінансових установ. У разі необхідності використовуються податковий кредит і пільги, а також короткострокові товарні (комерційні) кредити. Таким чином, в акціонерних товариствах, особливо публічних, є можливість використовувати всі джерела формування капіталу, при цьому перевага віддається джерелам власних фінансових ресурсів.

На основі вказаного вище можна зробити висновок, що у процесі господарської діяльності більшість вітчизняних підприємств віддає перевагу власним джерелам фінансових ресурсів з використанням позикового капіталу в міру необхідності.

Найстабільнішим у розвитку вважається те підприємство, яке використовує лише власні фінансові ресурси; це може підтвердити коефіцієнт фінансової незалежності, в такому випадку його значення дорівнюватиме 1. Однак розвиток подібного підприємства має певні межі, які не дозволять

розширити його діяльність при виникненні сприятливої кон'юнктури ринку через відсутність необхідної суми фінансових ресурсів.

Відзначимо, що в процесі залучення фінансових ресурсів підприємства можуть використовувати наступні типи стратегій [6; 51]:

1. Використання власних коштів для розширення своєї ринкової ніші. Ця стратегія використовується великими та вузькоспеціалізованими фірмами, які працюють на нестійких ринках і в цілому є малоприбутковою.

2. Об'єднання фінансових ресурсів середніх та великих фірм для реалізації проектів захоплення нових ринків.

3. Використання всіх доступних джерел фінансування (позики, випуск акцій, створення консорціумів) для формування та реалізації перспективних інноваційних програм малих та середніх підприємств наукоємних галузей. Стратегія є досить ризикованою, але високоприбутковою.

4. Залучення донорських коштів великих фірм-споживачів продукції в рамках вертикальної інтеграції з ними.

5. Перехресне фінансування (підрозділи, які генерують фінансові кошти, діляться з тими, у кого їх не вистачає).

Відзначимо, що зовнішня спрямованість стратегії фінансування діяльності підприємства робить ставку на позикові джерела фінансових ресурсів (облігаційні позики, банківські кредити), а внутрішня – на власні (статутний капітал та чистий прибуток).

В цілому стратегія фінансування визначає [21]:

- оптимальне співвідношення внутрішніх та зовнішніх джерел залучення фінансових ресурсів;
- ціну, яку підприємство може заплатити за них;
- способи розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів всередині підприємства.

Перше завдання є найскладнішим і не має однозначного розв'язку. Причина полягає в тому, що відхилення від оптимуму в той чи інший бік є одночасно надзвичайно вигідним і ризикованим.

Так, орієнтація на використання прибутку є найбезпечнішим способом фінансування. Але, по-перше, його обсяг взагалі обмежений, що стримує потенційні можливості розвитку підприємства. По-друге, зростання частки прибутку, який спрямовується на розширення та вдосконалення виробництва, суперечить поточним інтересам власників. Цих обмежень можна уникнути за рахунок емісії акцій, яка приносить додатково значні кошти. Проте, підприємства зважуються на такі заходи неохоче. Причиною є те, що акції реалізуються стороннім особам, виходять з-під контролю емітента й вільно обертаються на ринку цінних паперів. Таким чином, вони можуть зосередитись у руках будь-якої особи, у тому числі й конкурента, що дасть йому можливість без відома засновників встановити контроль над підприємством.

Тому використання зовнішніх (позикових) джерел формування фінансових ресурсів може виявитися більш привабливим. Але, при цьому підприємство потрапляє в залежність від кредиторів, що збільшує ризик втрати фінансової стійкості, неплатоспроможності й банкрутства. Незважаючи на це, використання позикових джерел формування фінансових ресурсів в може дати підприємству такі вигоди, як збільшені можливості для розширення масштабів діяльності, відсутність необхідності перегляду розмірів статутного капіталу, можливість підвищення рентабельності власного капіталу на основі ефекту фінансового левериджу тощо.

До того ж, для досягнення максимізації ефективності в процесі формування фінансових ресурсів важливо, щоб вітчизняні суб'єкти господарювання різних форм власності й організаційно-правових форм статусу використовували не лише власні джерела фінансових ресурсів, а й залучали фінансові ресурси з фінансового ринку. Важливу роль цьому процесі має відігравати держава, яка повинна створити відповідні економічні умови й прозоре законодавство, щоб капітал з фінансового ринку був доступним різним суб'єктам господарювання.

1.3 Напрями використання фінансових ресурсів підприємства

На сьогоднішній день переважна більшість вітчизняних підприємств стикається з проблемою нестачі необхідного і достатнього розміру фінансових ресурсів, що суттєво знижує ефективність їх господарювання. Поряд із тим, недостатня забезпеченість вітчизняних суб'єктів господарювання фінансовими ресурсами супроводжується низькою ефективністю їх використання. Відтак, стійкий та стабільний розвиток вітчизняних підприємств як запорука фінансової стабільності України зумовлює необхідність вирішення проблеми нестачі й неефективності використання фінансових ресурсів.

Відзначимо, що використовувати фінансові ресурси підприємству слід виключно на основі наявності обґрунтованого плану. Так, у випадку, коли підприємство потребує зростання конкурентоспроможності, варто інвестувати фінансові ресурси у дослідження маркетингового середовища, рекламу, розвиток ділової репутації, торгової марки, комунікації з цільовим ринком тощо. Вказаний перелік напрямів вкладення коштів варто реалізовувати в рамках стратегії набуття лідерства з-поміж конкурентів.

Зовсім інші напрями використання фінансових ресурсів матимуть підприємства, які знаходяться в кризовому стані й відчувають загрозу банкрутства. Для його уникнення основоположним в такій ситуації буде відновлення (зростання) фінансової стійкості та платоспроможності та фінансової стійкості, що вимагатиме вкладення фінансових ресурсів виключно у розвиток прибуткових й найменш ризикових напрямів діяльності. Так, з-поміж напрямів інвестування коштів за таких умов можна навести вкладення фінансових ресурсів у вдосконалення виробничих потужностей, диверсифікацію виробництва, диференціацію асортиментного ряду, модернізація чи реконструкцію основних засобів, підвищення рівня якості продукції та інші напрями використання фінансових ресурсів, які забезпечать використання прихованих чи нереалізованих резервів підприємства.

Іншими будуть сфери інвестування фінансових ресурсів для забезпечення зростання вартості підприємства. Це зумовлює необхідність вкладення фінансових ресурсів в ті напрями, які дозволять позитивно вплинути на різні фактори збільшення ринкової вартості, як-то імідж, ділова репутація, задоволення акціонерів, налагодження зв'язків із зовнішнім середовищем тощо.

В цілому ж фінансові ресурси значною мірою характеризують фінансовий потенціал, тобто можливості підприємства у здійсненні витрат з метою отримання доходу. Фінансові ресурси в поєднанні з трудовими та матеріальними являють елемент ресурсної забезпеченості підприємств, а тому визначення ефективних та раціональних напрямів їх використання вимагає чітких та продуманих управлінських рішень [73].

Таким чином, вирішення проблем в галузі удосконалення формування й використання фінансових ресурсів безпосередньо пов'язано з організацією ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства, яке в ринкових умовах господарювання розглядається науковцями в якості основного інструменту підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів підприємства.

Сміт Дж.В., Кузнецова Є.В., Курочкін С.К., Уоктерс К.Дж. виділили основні причини, що обумовлюють необхідність і методи підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами [63]:

- побудова грошового бюджету підприємства;
- підвищення якості прогнозів надходженні і витрати коштів;
- синхронізація надходжень і витрат коштів;
- використання різниці в залишках, і системи овердрафта.

Відзначимо, що управління слід розглядати як процес, пов'язаний з виконанням встановлених завдань, який за своєю природою є серією безперервних дій, які мають тісний зв'язок одна з одною – управлінських функцій, кожна з яких є і окремим процесом і важливою складовою для отримання підприємством запланованого економічного ефекту.

Велика кількість вчених, які займаються дослідженням проблем управління розглядають управління фінансовими ресурсами підприємства як одну з базових функцій фінансового менеджменту [3; 13; 74].

На сьогоднішній день роль фінансового менеджменту важко переоцінити. В сучасних умовах зусилля фінансових менеджерів спрямовані на пошук шляхів збільшення ефективності використання фінансових ресурсів, що мають вкрай обмежений характер, та вкладенні у найменш ризиковані й найбільш прибуткові проекти. Особлива увага приділяється оптимізації структури капіталу поряд із реалізацією обґрунтованої розподільчої політики. Зазначене зумовлює доцільність трактування процесу управління фінансовими ресурсами підприємства в якості основоположної функції фінансового менеджменту.

Так, управління фінансовими ресурсами підприємства – являє собою специфічну сферу управлінської діяльності (функцію фінансового менеджменту), пов'язану з цілеспрямованою організацією фінансових ресурсів підприємства з метою максимізації його прибутку при допустимому рівні фінансового ризику [55].

Відзначимо, що в практиці економічних досліджень у більшості випадків застосовується системний підхід, в основі якого покладено вивчення явищ та процесів у вигляді єдиної системи, що зумовлює доцільність приділення уваги розгляду саме системи управління фінансовими ресурсами підприємства.

Так, під системою управління фінансовими ресурсами підприємства доцільно розглядати частину загальної системи управління підприємством, яка в свою чергу складається з двох елементів (підсистем): керованої підсистеми, або об'єкта управління та керуючої підсистеми, або суб'єкта управління [59].

Для того, щоб ефективно виконувати покладені на неї функції, система управління фінансовими ресурсами підприємства має відповідати наступним вимогам:

– наявність причинно-наслідкових зв'язків між її окремими складовими;

- динамічність, спроможність до якісних змін і трансформації з метою пристосування до зміни зовнішніх умов;
- є можливість трансформації перебігу економічних процесів підприємства на основі впливу на визначені параметри.

Задоволення цих вимог здійснюється на основі визначення системних об'єктів, їх властивостей та зв'язків, що виникають між ними. Системними об'єктами є вхід, процес, вихід, зворотній зв'язок та обмеження. Те, що змінюється в результаті перебігу вказаного процесу, називається входом. У системі управління фінансовими ресурсами підприємства – це величина та структура фінансових ресурсів, що були сформовані з метою їх використання в процесі діяльності підприємства. Вихід – результат чи кінцевий стан процесу. Щодо системи управління фінансовими ресурсами, виходом буде залишкова величина та структура фінансових ресурсів на кінець системного циклу. Зв'язок забезпечує узгодження входу та виходу процесу [56].

В ході перебігу основного процесу відбувається зміна (перетворення) входу системи у її вихід. Це діяльність суб'єкту управління, що забезпечує функціонування фінансових ресурсів. Зворотній зв'язок виявляється у роботі пов'язаній з прийнятим управлінським рішенням, його метою є зближення виходу та моделі виходу [44].

Об'єктом системи управління фінансовими ресурсами підприємства (керованої підсистеми) є фінансові ресурси підприємства, їх обсяг та структура, складові формування і напрями використання [74].

Суб'єктом системи, тобто керуючою підсистемою є відповідні працівники підприємства (фінансовий менеджер, фінансовий відділ чи фінансовий директорат), які на основі різноманітних форм та методів управлінського впливу забезпечує ефективну життєдіяльність об'єкту (керованої підсистеми).

Систему управління фінансовими ресурсами підприємства схематично зображено на рис. 1.3.

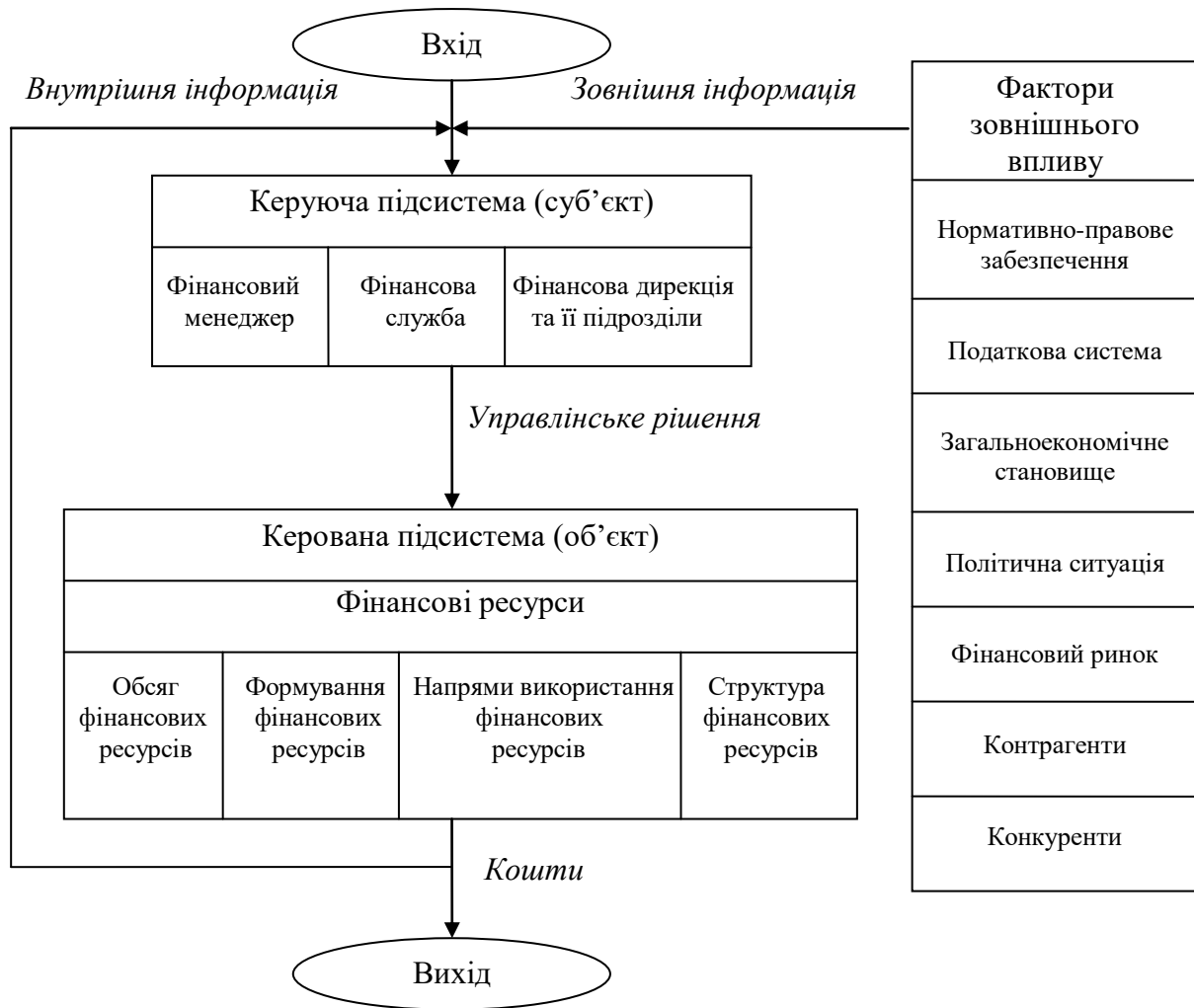

Рисунок 1.3 – Система управління фінансовими ресурсами підприємства [складено з урахуванням 44; 74]

Відзначимо, що для ефективного формування і використання фінансових ресурсів система управління ними (рис. 1.3) має віддзеркалювати взаємозв'язок прийнятої на підприємстві стратегії управління фінансовими ресурсами з концепціями, механізмами, методами, та інструментами, які є запорукою зростання рівня ефективності загального процесу управління підприємством (табл. 1.2).

Внутрішній сутність і зміст будь-якої економічної категорії, зокрема, фінансових ресурсів підприємства, найповніше проявляється в їх функціях. Максимізація ефективності процесу управління фінансовими ресурсами підприємства передбачає виділення двох блоків функцій:

- функції об'єкту управління фінансовими ресурсами підприємства;
- функції суб'єкту управління фінансовими ресурсами підприємства.

Таблиця 1.2 – Теоретична база управління фінансовими ресурсами підприємства для визначення ефективних напрямів їх використання

Концепції, механізми, методи та інструменти	Характеристика	Зв'язок з управлінням фінансовими ресурсами
Системний підхід (концепція)	Заснована на загальній теорії систем, що вказує на специфіку, сутність об'єкту управління як системи та усі взаємозв'язки з іншими господарськими системами	Дозволяє розглядати процес управління фінансовими ресурсами підприємства як систему взаємопов'язаних елементів, на основі обліку властивостей системи, її складових і синергетичного ефекту
Стратегічний менеджмент (концепція)	Управління, засноване на цілях, формуванні та реалізації стратегій, спрямованих на досягнення поставлених цілей	Сприяє реалізації стратегії управління фінансовими ресурсами в нових ринкових умовах
Концепція фінансової безпеки	Містить сукупність теоретичних положень стратегій, елементів, що забезпечують фінансову безпеку господарської системи	Забезпечує довготривалу стійкість фінансових відносин підприємств, досягається безпека підприємств
Управління надійністю (метод)	Управління, засноване на виявленні причин порушення надійності роботи підприємства	Сприяє підвищенню фінансової безпеки, виявленню специфічних ризиків надійності підприємства
Бюджетування і внутрішній аудит (механізми)	Бюджетування - механізм управління фінансовими ресурсами підприємства на основі бюджету окремих підрозділів. Внутрішній аудит - оцінка і підвищення ефективності процедур управління ризиками, внутрішнього фінансового контролю та управлінських процесів	Сприяють реалізації функцій антикризового управління, спрямованого на фінансову стійкість підприємства
Управління ризиками (інструментарій)	Управління, засноване на ідентифікації, моніторингу і мінімізації ризиків	Дозволяє виявити і нівелювати ризики, які властиві процесу управління фінансовими ресурсами

Примітка. Джерело : [25; 33; 73]

Об'єкт управління фінансовими ресурсами підприємства виконує наступні функції: відтворювальну, виробничу, контрольну. Перша функція полягає у забезпеченні ефективного відтворення вкладених у господарську діяльність фінансових ресурсів, що передбачає можливість подальшого інвестування та безперервну життєдіяльність підприємства. Виробнича функція формує політику управління фінансовими ресурсами у виробничо-господарській діяльності підприємства по забезпеченню ефективного їх розміщення, формування необхідних джерел фінансування поточної діяльності. Контрольна функція сприяє здійсненню ефективного регулювання фінансовою діяльністю підприємства і оперативному реагуванню на економічні зміни у функціонуванні підприємства.

Функції суб'єкта управління являють собою конкретний вид управлінської діяльності, що складається зі збору, систематизації, передачі, зберігання інформації, прийняття рішення та перетворення його на команду – планування, прогнозування, організація, регулювання, координування, стимулювання та контроль [1; 49].

Вважаємо за доцільне зупинитися більш детально на конкретизації змісту функцій суб'єкта управління, що має на меті максимізацію ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства.

Перша і дуже важлива функція полягає у необхідності розробки стратегії і визначенні тактики формування та використання фінансових ресурсів підприємства, коли будуть формуватись цілі та завдання на майбутнє, розроблятися перспективна політика.

Наступна функція передбачає здійснення аналізу, проведення прогнозування та планування. Так, в процесі формування фінансових ресурсів підприємства досліджуються потреби у фінансових ресурсах на етапі створення і подальшого розвитку підприємства, а у процесі використання важливими є питання використання фінансових ресурсів для потреб формування активів. Результати роботи знаходять відображення в планах, що складаються з урахуванням фактору часу (перспективні, поточні, оперативні) [17].

Безперервно повинна реалізовуватися суб'єктами управління фінансовими ресурсами підприємства функція оцінки можливостей та економічної доцільності використання різних елементів формування фінансових ресурсів під час їх формування та в ході використання складових фінансових ресурсів для інвестування у формування майна підприємства.

Розроблення і прийняття рішень суб'єктами управління під час формування фінансових ресурсів будуть стосуватись елементів їх формування та можливостей мобілізації власних і позикових фінансових ресурсів підприємства; процес використання, при цьому, пов'язаний з вирішенням питань щодо використання фінансових ресурсів для провадження операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства.

Для процесу формування притаманною є також функція суб'єктів управління, що пов'язана з оптимізацією структури фінансових ресурсів підприємства. Дещо незвичною для багатьох суб'єктів управління є остання виділена функція, що зумовлена ринковими умовами господарювання і є вкрай важливою і необхідною. Вона має на меті прийняття рішень по зменшенню, страхуванню фінансових і підприємницьких ризиків, які можуть виникати як в процесі формування, так і в процесі використання фінансових ресурсів підприємства [17].

Виділені функції суб'єкта управління фінансовими ресурсами підприємства систематизовані на рис. 1.4. Наведена схема є базою для прийняття виважених, обґрунтованих, актуальних рішень суб'єктами управління у процесі формування та використання фінансових ресурсів підприємства.

Важливою складовою частиною системи управління фінансовими ресурсами є її принципи, а саме [2]: комплексності, оперативності, ефективності і контролю. Поряд з цим, ефективна система управління фінансовими ресурсами повинна базуватися на принципах адекватності (забезпечення підприємства фінансовими ресурсами у необхідних обсягах і структурі), результативності (досягнення прибутковості), гнучкості

(можливості врахування впливу зовнішніх і внутрішніх факторів), керованості (можливості внесення тимчасових змін залежно від потреб підприємства) [59].

Рисунок 1.4 – Функції суб'єкта управління фінансовими ресурсами підприємства [17]

Всі принципи мають працювати як єдина система, адже вони забезпечують фінансову рівновагу та ефективність життєдіяльності системи управління фінансовими ресурсами, при цьому рівень практичного застосування вказаних принципів можна розглядати як індикатор якості власне системи управління фінансовими ресурсами підприємства.

Висновки до розділу 1

Таким чином, на основі проведеного аналізу категорію «фінансові ресурси підприємства» запропоновано трактувати як частину засобів суб'єктів господарювання у вигляді накопичень і надходжень, що формуються в процесі звичайної і надзвичайної діяльності підприємства, знаходяться в його розпорядженні, зосереджені в фондах та нефондовій формі та призначені для забезпечення процесу відтворення і задоволення інтересів власників, працівників, суспільства.

Визначено, що основними джерелами формування фінансових ресурсів є власні кошти й фінансові активи, якими суб'єкти господарювання користуються на правах власності або за згодою власника на правах повного господарського відання чи оперативного управління; кошти, прирівняні до власних (стійкі пасиви). Щодо позичених коштів, які заміщають потребу у власних фінансових ресурсах для розширеного відтворення, ми погоджуємося з дослідниками, які відзначають, що позичені кошти варто визнавати стабілізувальними фінансовими ресурсами, які разом із власними формують інвестиційні ресурси підприємств.

Доведено, що в ринкових умовах господарювання для підприємств всіх форм власності й організаційно-правових форм в якості основних джерел формування фінансових можна розглядати як власні, так і позикові фінансові ресурси.

На основі використання системного підходу обґрунтовано, що під системою управління фінансовими ресурсами підприємства доцільно розглядати частину загальної системи управління підприємством, яка в свою чергу складається з двох елементів (підсистем): об'єкту і суб'єкту управління, що виконують ряд функцій. Функціями об'єкту даної системи є відтворювальна, виробнича і контрольна. Загальні функції суб'єкта управління було деталізовано і конкретизовано з огляду на основні аспекти управлінської діяльності у даній сфері.

2 АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТОВ «ГЕЛФ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика ТОВ «ГЕЛФ»

Товариство з обмеженою відповідальністю ТОВ «ГЕЛФ» є провідною українською компанією, що поставляє для підприємств високоякісні продукти всесвітньо відомого виробника SNF SAS (Франція): коагулянти, флокулянти, влагоутримувачі, загусники, піногасники. Зазначимо, що SNF SAS вже більш 30-років займає лідируючі позиції в області виробництва реагентів промислового призначення. SNF має два основних виробничих і дослідницьких центри – у Франції та США, в яких постійно вдосконалюються технології виробництва та застосування продуктів. SNF має більше 30 філій на всіх континентах, більш ніж в 130 країнах знаходяться центри сервісного обслуговування.

До основних видів продукції підприємства належать:

– коагулянти органічні – синтетичні полімери (поліелектроліти), що використовуються для механічного очищення води від зважених і колоїдних частинок;

– коагулянти полімерного типу – є більш економічними в широкому діапазоні процесів, включаючи осадження, флотацію і фільтрацію. Для цих процесів полімерні коагулянти довели свою здатність стабільно забезпечувати якість очищеної води, яка відповідає встановленим стандартам, при оптимальній надійності, ефективності та економічності.

Основні види продукції ТОВ «ГЕЛФ»:

– лабораторні та промислові випробування: позитивний результат застосування реагентів в лабораторних умовах є лише частиною успіху. Отримати корисний ефект і оптимізувати роботу підприємства можна лише на

промислового рівні. Фахівці компанії «ГЕЛФ» допомагають оптимізувати технологічні рішення шляхом проведення промислових випробувань;

– технічний консалтинг – висока ефективність роботи реагентів та обладнання неможлива без їх правильного застосування, що вимагає попередніх технічних консультацій і навчання персоналу замовника. Компанія «ГЕЛФ» володіє багаторічним досвідом у сфері надання сервісних послуг і на сьогоднішній день має все необхідне для надання технічних консультацій світового рівня, завдяки знанням і професійним навичкам фахівців найвищої категорії.

ТОВ «ГЕЛФ» є надійним, професійним партнером на ринку промислової хімії завдяки багаторічному досвіду і бездоганній роботі, високому професійному рівню співробітників компанії та відмінній якості продукції й обладнання, які успішно використовують провідні підприємства України. Основними споживачами ТОВ «ГЕЛФ» є вітчизняні промислові та комунальні підприємства м. Запоріжжя, Києва, Житомира, Миколаєва, Вінниці, Харкова, Одеси, Донецька, Кривого Рогу та інших міст України: водоканали, гірничо-збагачувальні комбінати, металургійні заводи, целюлозно-паперові комбінати тощо.

Підприємство забезпечує найвищу якість обслуговування – відповідальне розміщення замовлення, оформлення договорів, своєчасна поставка, митне оформлення. Крім того, купуючи продукцію SNF SAS, підприємства-покупці поряд з реагентами отримують і кваліфікований сервіс, а саме:

– ТОВ «ГЕЛФ» бере на себе всі витрати, пов'язані з підбором продуктів і проведенням лабораторних випробувань;

– ТОВ «ГЕЛФ» бере на себе повну відповідальність за відповідність якості найбільш передовим світовим стандартам;

– фахівці ТОВ «ГЕЛФ» регулярно відвідують підприємства-покупців продукції і проводять відповідний контроль застосування продукції, при необхідності, консультують працівників цих підприємств;

– ТОВ «ГЕЛФ» інформує партнерів про всі нові можливості в технологічних процесах обробки води та нові продукти, які буду з'являтися на світовому ринку.

У розпорядженні підприємства знаходиться команда технологів, яка може швидко знаходити вирішення більшості проблем споживачів, проводити адаптацію продуктів і технологій їх використання в конкретних умовах, а також забезпечує безкоштовну технічну підтримку всіх споживачів продукції. ТОВ «ГЕЛФ» надає сервісну підтримку світового рівня, забезпечує своєчасну доставку продукції в будь-який регіон України. В умовах активного розвитку промисловості Україні пріоритетним завданням компанії є відповідність вимогам замовників шляхом надання новітніх наукових досягнень і найсучасніших технологій спільно з компанією SNF SAS – провідним виробником полімерів.

Керівником ТОВ «ГЕЛФ» є Генеральний директор, якому безпосередньо підпорядковуються п'ять заступників, які відповідають за окремі напрями роботи підприємства (рис. 2.1).

Рисунок 2.1 – Організаційна структура управління ТОВ «ГЕЛФ»

Проведемо аналіз фінансового стану ТОВ «ГЕЛФ», який розпочнемо з оцінки прибутковості та рентабельності підприємства, яка дозволяє визначити ефективність вкладення коштів у підприємство та раціональність їхнього використання. Основні показники рентабельності ТОВ «ГЕЛФ» наведені в табл. 2.1, рис. 2.2.

Вихідні дані для аналізу наведено в Додатках А, Б, В, Д, Е.

Таблиця 2.1 – Основні показники рентабельності ТОВ «ГЕЛФ»

№ з/п	Найменування показників	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Відхилення 2019 р. від 2017 р.	
					Абсолютне	Відносне
1.	Прибуток чистий, тис. грн.	103,0	208,0	2006,0	1903,0	1947,5
2.	Середньорічна вартість активів, тис. грн.	49001,2	58976,3	65783,5	16782,3	134,2
3.	Прибуток від реалізації, тис. грн.	32983,2	42744	62928	29944,8	190,7
4.	Виручка від реалізації, тис. грн.	38395,6	50231	72519	34123,4	188,8
5.	Власний капітал, тис. грн.	37207,8	37417	37546	338,2	100,9
5.	Рентабельність активів (п.1 / п.2)	0,002	0,003	0,03	0,028	1500
7.	Рентабельність продукції (п.3 / п.4)	0,85	0,85	0,86	0,01	101,2
8.	Рентабельність власного капіталу (п.1 / п.5)	0,002	0,005	0,53	0,528	26500
9.	Період окупності власного капіталу	366,2	179,3	18,68	-347,52	5,1

Як бачимо з табл. 2.1 та рис. 2.2 у період 2017–2019 рр. всі показники рентабельності аналізованого підприємства збільшились. Так, збільшення показника рентабельності продукції на 0,01 свідчить про зростання попиту на продукцію підприємства. Рентабельність активів у 2019 році збільшилась в порівнянні з 2017 роком на 0,28, та склала 0,03. Це збільшення відбулося, насамперед, шляхом щорічного збільшення чистого прибутку підприємства, що свідчить про підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. Збільшення рентабельності власного капіталу на кінець аналізованого періоду на 0,528 свідчить про збільшення віддачі від

використання власних коштів ТОВ «ГЕЛФ» та означає, що з кожної гривні вкладеного власного капіталу підприємство отримує 0,53 грн., що є позитивною тенденцією.

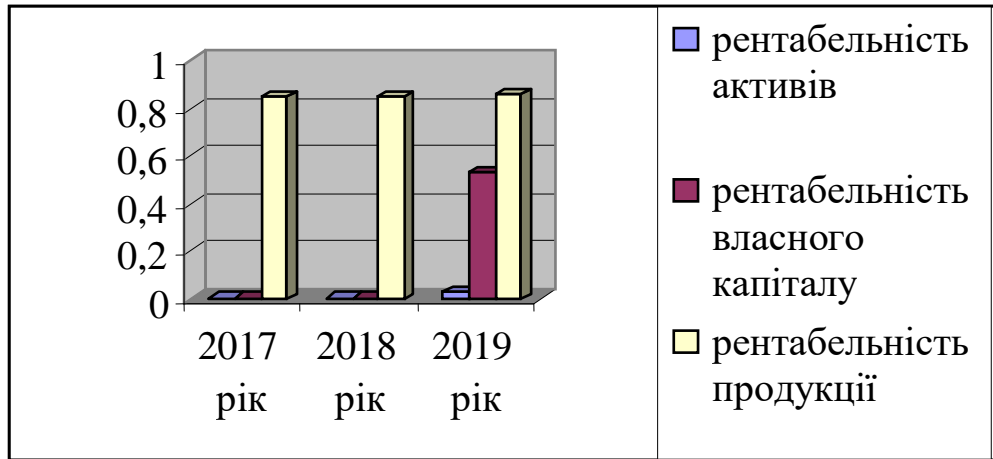

Рисунок 2.2 – Динаміка показників рентабельності ТОВ «ГЕЛФ»

Період окупності власного капіталу показує, за який період власний капітал буде компенсований чистим прибутком, в аналізованого підприємства цей показник на кінець 2019 р. знизився на 347,52 дня та склав 18, 68, що також є тенденцією позитивною.

Далі доцільно проаналізувати ефективність основної діяльності підприємства, що характеризується швидкістю обертання фінансових ресурсів підприємства. Чим швидше обертаються ресурси підприємства, тим краще. Аналіз ділової активності здійснюється за допомогою коефіцієнтів оборотності (табл. 2.2).

Як бачимо з табл. 2.2, показник фондівдачі ТОВ «ГЕЛФ» у 2019 р. збільшився на 0,52 або на 146%, в порівнянні з 2017 роком та склав 1,65, що свідчить про більш ефективне використання основних засобів аналізованого підприємства та збільшення виручки, що припадає на одиницю основних виробничих засобів.

Таблиця 2.2 – Показники оцінки ділової активності ТОВ «ГЕЛФ»

№ з/п	Найменування показників	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Відхилення 2019 р. від 2017 р.	
					Абсолютне	Відносне
1.	Виручка від реалізації	38395,6	50231,0	72519,0	34123,4	188,8
2.	Середня вартість основних засобів	33900,5	39421,15	43714,5	9814,0	128,9
3.	Середня дебіторська заборгованість	8419,05	10060,95	10929,5	2510,45	129,8
4.	Собівартість реалізованої продукції	28633,6	35404,0	53157,0	24523,4	185,6
5.	Середні запаси	4399,2	6425,4	7962,5	3563,3	180,9
6.	Середній розмір власного капіталу	37723,9	37222,4	37481,5	-24,24	99,3
7.	Середня кредиторська заборгованість	9352,2	13166,45	14597	5244,8	156
8.	Фондовіддача (п.1/п.2)	1,13	1,27	1,65	0,52	146
9.	Оборотність коштів у розрахунках (в обортах) (п.1 / п.3)	4,56	4,99	6,63	2,07	145,3
10.	Оборотність коштів у розрахунках (у днях) (365/п.9)	80,04	73,14	55,05	-24,54	68,77
11.	Оборотність запасів (у обортах) (п.4/.п5)	6,5	5,51	6,67	0,17	102,6
12.	Оборотність запасів (у днях) (365/ п.11)	56,15	66,2	54,72	-1,43	97,45
13.	Оборотність кредиторської заборгованості (у днях) (сер.п.7/365)/п.4	0,00089	0,001	0,00075	-0,00014	84,26
14.	Тривалість операційного циклу (у днях) (п.10+п.12)	136,19	139,34	109,77	-26,42	80,6
15.	Тривалість фінансового циклу (у днях) (п.14+п.13)	136,19	139,34	109,77	-26,42	80,6
16.	Оборотність власного капіталу (п.1/ .п.6)	1,01	1,34	1,93	0,92	191

Оборотність коштів у розрахунках у 2019 р. в порівнянні з 2017 р. збільшилась на 2,07 оборотів та склала 6,63 обертів. Збільшення цього показника вказує на покращення ефективності використання обігових коштів.

Показник оборотності запасів дає уявлення про швидкість, з якою здійснюється обіг запасів на підприємстві. У 2019 році оборотність запасів збільшилась на 0,17 обертів або на 102,6% у порівнянні з 2017 роком, та

дорівнює 6,67, що слід оцінювати позитивно, адже запаси аналізованого підприємства використовуються більш ефективно.

Оборотність коштів у розрахунках в днях у 2019 році становить 55,05 днів, що на 24,54 дня або на 68,77% менше ніж у 2017 році. Зазначене свідчить про покращення розрахунково-платіжної дисципліни на аналізованому підприємстві. Оборотноість запасів у днях зменшилась на 1,43 дня або на 97,45%, та склала 54,72 дня., що слід оцінювати позитивно.

Тривалість операційного циклу ТОВ «ГЕЛФ» порівняно з 2017 р., у 2019 р. зменшилась на 26,42 дні і склала 109,77, що позитивно характеризує фінансову діяльність підприємства по скороченню грошових ресурсів, що заморожені в матеріальних засобах і дебіторській заборгованості. Тривалість фінансового циклу у 2019 році також знизилася на 26,42 днів і склала на кінець періоду 109,77 днів. Відзначимо, що цей показник відображає час, протягом якого фінансові ресурси відвернені з обороту, тож зменшуючись, тривалість циклу прискорює оборотність активів. Зазначене є позитивним для підприємства.

Крім того, завдяки збільшенню виручки від реалізації на 188,8% у 2019 році порівняно з 2017 роком, оборотність власного капіталу збільшилась на 0,92 та склала 1,93, це свідчить про прискорення кругообігу власних засобів підприємства.

Таким чином, слід зробити висновок, що на кінець аналізованого періоду ТОВ «ГЕЛФ» покращило свою ділову активність, що слід віднести до позитивних результатів роботи.

Далі проведемо аналіз абсолютних показників фінансової стійкості ТОВ «ГЕЛФ» та визначимо тип фінансової стійкості підприємства (табл. 2.3).

Виходячи з даних табл. 2.3 можна зробити такі висновки:

1. У 2019 р. порівняно з 2017 р. в результаті збільшення суми необоротних активів на 8780,6 тис. грн., спостерігається зменшення суми власних оборотних коштів на 8442,4 тис. грн. У порівнянні з 2018 р. у 2019 р. сума власних оборотних коштів збільшилась на 818 грн. за рахунок зменшення необоротних активів на 689 грн., що є сприятливою тенденцією. Але від'ємне

значення у 2019 році суми власних оборотних коштів (-7250 тис. грн.) свідчить про неможливість швидкого акумулювання оборотних коштів.

Таблиця 2.3 – Аналіз фінансової стійкості ТОВ «ГЕЛФ»

№ з/п	Найменування показників	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Відхилення 2019 р. від 2017 р.	
					абсолютне	відносне
1.	Власний капітал	37207,8	37417	37546	338,2	100,9
2.	Необоротні активи	36015,4	45485	44796	8780,6	124,3
3.	Довгострокові зобов'язання	860,2	860	3287	2426,8	382,1
4.	Короткострокові позики	2661,7	5409	4190	1528,3	157,4
5.	Запаси	4926,8	7924	8001	3074,2	162,3
6.	Наявність власних оборотних коштів (п.1-п.2)	1192,4	-8068	-7250	-8442,4	608
7.	Наявність власних оборотних коштів і довгострокових позикових джерел для формування запасів і витрат (п.6+п.3)	2052,6	-7208	-3963	-6015,6	193
8.	Загальна величина основних джерел коштів для формування запасів і витрат (п.7+п.4)	4714,3	-1799	227	4487,3	4,8
9.	Надлишок (нестача) власних оборотних засобів (п.6-п.5)	-3733,9	-15992	-15251	18984,9	408,4
10.	Надлишок (нестача) власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат (п.7-п.5)	2874,2	-15132	-11964	-14838,2	416,2
11.	Надлишок (нестача) загальної величини основних джерел формування запасів і витрат (п.8-п.5)	-212,5	-9723	-774	-561,5	364,2
12.	Тривимірний показник типу фінансової стійкості	(0,1,0)	(0,0,0)	(0,0,0)		
13.	Тип фінансової стійкості	нестійкий	кризовий	кризовий		

2. Як показують розрахунки тривимірного показника типу фінансової стійкості, досліджуване підприємство протягом 2018–2019 рр. має кризовий стан. Спостерігається нестача власних оборотних коштів і довгострокових позикових джерел, а також загальної величини основних джерел для формування запасів і витрат, значення показників – від'ємні, що негативно характеризує підприємство. Отже, фінансова стійкість ТОВ «ГЕЛФ» значно порушена – для забезпечення запасів і затрат недостатньо власних обігових

коштів, довгострокових та короткострокових кредитів і позик. Тож керівництву слід проводити політику удосконалення структури капіталу підприємства та підвищення його фінансової стійкості; необхідно спрямувати зусилля на зменшення запасів і затрат, поповнення власних оборотних коштів.

Відзначимо, що фінансовий стан підприємства варто оцінювати з точки зору його короткострокової і довгострокової перспектив. У короткостроковій перспективі критерієм оцінки фінансового стану є його ліквідність і платоспроможність, тобто здатність своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за короткостроковими зобов'язаннями.

Проаналізуємо ліквідність балансу ТОВ «ГЕЛФ» (табл. 2.4, 2.5).

Таблиця 2.4 – Аналіз ліквідності балансу ТОВ «ГЕЛФ»

Актив	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Пасив	2017 рік	2018 рік	2019 рік
A ₁	138,2	398,0	993,0	П ₁	12057,9	14275,0	14919,0
A ₂	10299,9	9822	12037	П ₂	2661,7	5409	4190
A ₃	6334,1	9460	8576	П ₃	860,2	860	3287
A ₄	36015,4	45485	44796	П ₄	37207,8	44621	44006
Баланс	52787,6	65165	66402	Баланс	52787,6	65165	66402

Баланс вважається ліквідним за умови коли:

$$A_1 \geq P_1; A_2 \geq P_2; A_3 \geq P_3; A_4 \leq P_4 \quad (2.1)$$

Таблиця 2.5 – Виконання умов ліквідності балансу ТОВ «ГЕЛФ»

2017 рік	2018 рік	2019 рік
$A_1 \leq P_1$	$A_1 \leq P_1$	$A_1 \leq P_1$
$A_2 \geq P_2$	$A_2 \geq P_2$	$A_2 \geq P_2$
$A_3 \geq P_3$	$A_3 \geq P_3$	$A_3 \geq P_3$
$A_4 \leq P_4$	$A_4 \geq P_4$	$A_4 \geq P_4$

З аналізу табл. 2.4, 2.5 бачимо, що в нашому випадку ці умови не виконуються й баланс аналізованого підприємства не є ліквідним. Так, ТОВ «ГЕЛФ» в достатньому розмірі володіє тільки активами, які швидко реалізуються, та активами, що реалізуються повільно. Аналізуючи найбільш

ліквідні активи встановлено, що їх недостатня кількість призвела до того, що значна кількість негайних пасивів залишилася непокритою (в розмірі 13926 тис. грн.), що негативно характеризує діяльність підприємства. Невиконання четвертої умови нерівності свідчить про недотримання мінімальної умови фінансової стійкості господарства, тобто в аналізованому господарстві відсутні власні оборотні кошти.

Доповнимо аналіз ліквідності балансу оцінкою показників ліквідності ТОВ «ГЕЛФ» (табл. 2.6, рис. 2.3).

Таблиця 2.6 – Оцінка показників ліквідності ТОВ «ГЕЛФ»

№ з/п	Найменування показників	Норма	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Відхилення 2019 р. від 2017 р.		
						Абсолютне	Відносне	Від норми
1.	Коефіцієнт поточної ліквідності	1,5 - 2	1,09	0,96	1,11	0,02	101,8	-0,39
2.	Коефіцієнт швидкої ліквідності	1-2	0,76	0,56	0,7	0,06	92,1	-0,3
3.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2–0,35	0,009	0,02	0,04	0,031	444,4	-0,16

З аналізу даних табл. 2.6, рис. 2.3 можна зробити такі висновки:

1. Коефіцієнт поточної ліквідності у 2019 р. збільшився порівняно з 2017 р. на 0,02 та склав 1,11, що не відповідає нормативному значенню, але зростання показника слід розцінювати як сприятливу тенденцію. Це зростання відбулося шляхом збільшення поточних активів підприємства на 132,7%.

2. У 2019 р. коефіцієнт швидкої ліквідності склав 0,7, що менше ніж у 2017 р. на 0,06 та є негативним явищем, оскільки значення показника опускається все нижче від нормативного значення. Це зменшення відбулося за рахунок збільшення запасів підприємства на 162,3%.

3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2019 р. порівняно з 2017 р. збільшився на 0,031 та склав 0,04, він прагне до нижчої границі нормативного

значення 0,2. Це збільшення відбулося за рахунок збільшення грошових коштів на 718,5%. Значення цього показника – 0,04, свідчить про те, що тільки 4% короткострокової заборгованості підприємство може погасити негайно.

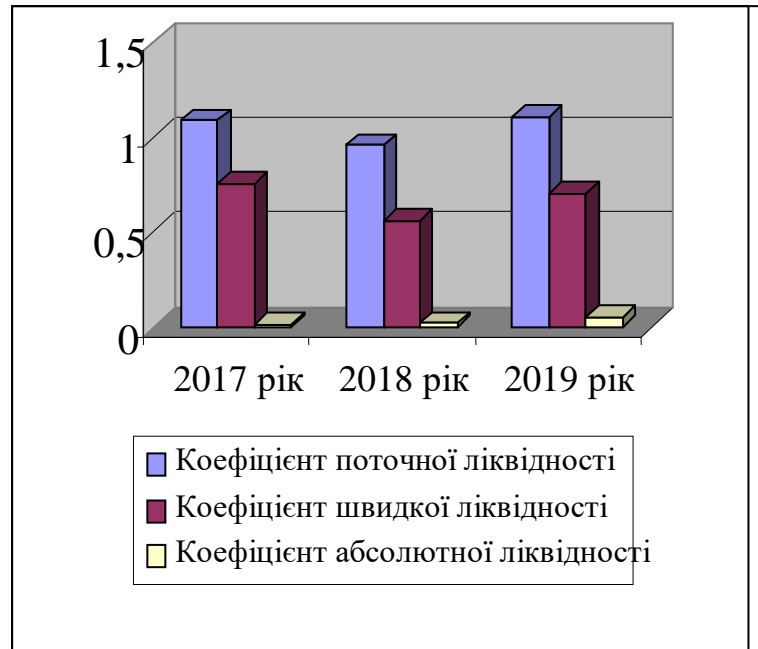

Рисунок 2.3 – Динаміка показників ліквідності ТОВ «ГЕЛФ»

Таким чином, на кінець аналізованого періоду всі коефіцієнти ліквідності мають значення нижчі за нормативні, тож керівництву ТОВ «ГЕЛФ» необхідно тримати курс на підвищення ліквідності підприємства та збереження наявної тенденції до її зростання.

2.2 Аналіз джерел формування фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ»

Розпочнемо аналіз фінансових ресурсів підприємства з оцінки структури їх джерел. Логічним буде розпочати аналіз формування джерел фінансових ресурсів з попередньої оцінки розподілу фінансових ресурсів на власні та позикові джерела коштів (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Аналіз формування джерел фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ», (тис. грн.)

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення			
				2018/2017 р.		2019/2018 р.	
				(+,-)	Тр, %	(+,-)	Тр, %
Власні фінансові ресурси	37207,8	37417,0	37546,0	+209,2	100,6	+129,0	100,3
- у % до всіх джерел коштів	70,5	57,4	56,6	-13,1		-0,8	
Зобов'язання і забезпечення	15579,8	27748,0	28856,0	+12168,2	178,1	+1108,0	104,0
- у % до всіх джерел коштів	29,5	42,6	43,4	+13,1		+0,8	
Всього фінансових ресурсів	52787,6	65165,0	66402,0	+12377,4		123,4	

При цьому слід констатувати, що протягом аналізованого періоду спостерігається стійка тенденція до щорічного збільшення загальної величини всіх фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ» (рис. 2.4).

Так, з табл. 2.7. та рис. 2.4 бачимо, що на кінець 2018 р. відбулося збільшення фінансових ресурсів підприємства на 23,4% порівняно зі станом на кінець 2017 р., на кінець 2019 р. їх розмір знов зріс на 1,9% порівняно зі станом на кінець 2018 р. Відзначимо, що зростання розміру фінансових ресурсів протягом всього періоду відбувалося на рахунок зростання зобов'язань і забезпечень, темпи зростання яких протягом 2018–2019 рр. перевищує темпи зростання власних коштів.

Аналізуючи окремо джерела зобов'язань та власних коштів, слід відзначити, що протягом всього періоду відбувається зростання як власного, так і позикового капіталу аналізованого підприємства, при цьому слід відзначити, що зобов'язання зростають швидшими темпами – на 78,1% на кінець 2018 р. проти зростання власних коштів на 0,6% та на 4,0% на кінець 2019 р. проти зростання власних коштів на 0,3%. Зазначена тенденція має негативний характер, оскільки за результатами такого господарювання ТОВ «ГЕЛФ» збільшує свою залежність від зовнішніх джерел фінансування, а

це підвищує ризики втрати фінансової стійкості та неплатоспроможності підприємства.

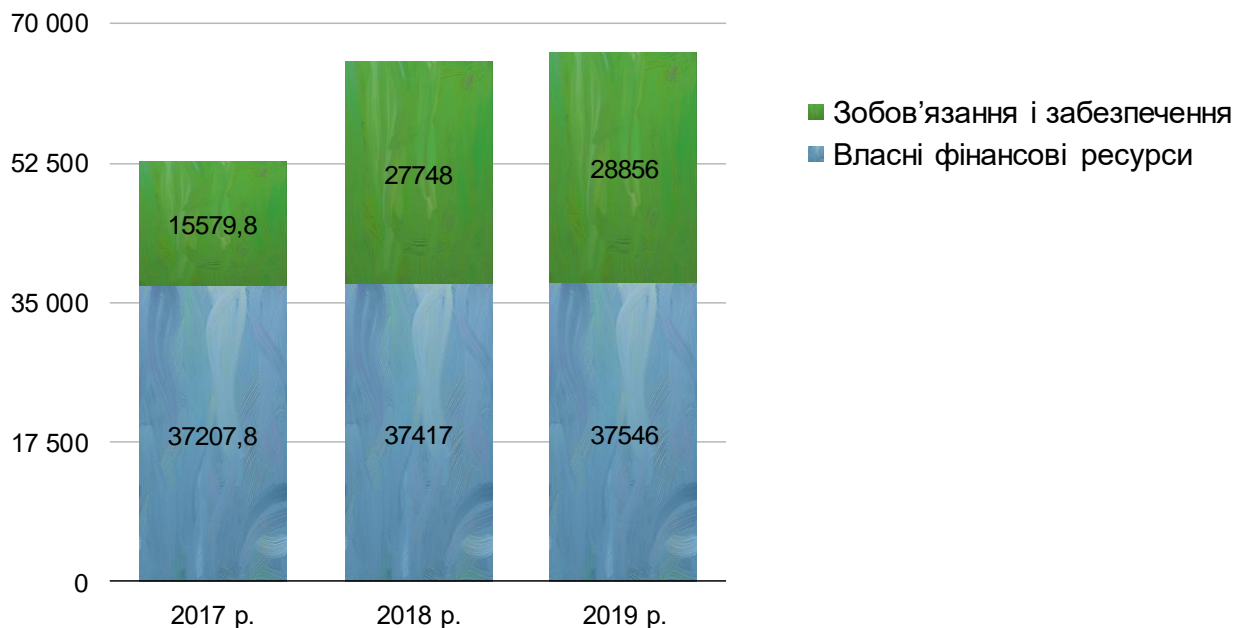

Рисунок 2.4 – Джерела формування фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ» протягом 2017–2019 рр.

Аналіз структури джерел формування фінансових ресурсів підприємства дозволяє встановити, що протягом всього періоду підприємство фінансує свою діяльність насамперед за рахунок власних коштів, проте спостерігається щорічне зниження їх питомої ваги – з 70% на кінець 2017 року до майже 57% на кінець 2019 року при відповідному збільшенні питомої ваги зобов'язань з 30% до більше ніж 43%.

Таким чином слід зробити висновок, що розподіл джерел власних і позикових фінансових ресурсів протягом 2017–2019 рр. є цілком прийнятний. Даний факт підтверджується і запропонованим економістами оптимальним значенням співвідношення позикових коштів до власних, яке становить менше одиниці, що і спостерігається на ТОВ «ГЕЛФ».

Проте, зміни у структурі джерел власних і позикових фінансових ресурсів протягом аналізованого періоду відображають загрозові для аналізованого підприємства тенденції.

Подальший аналіз фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ» потребує детального дослідження як джерел власних, так і джерел позикових коштів. Вважаємо логічним розпочати з аналізу джерел власних фінансових ресурсів (власного капіталу), які є основою і запорукою фінансової стійкості будь-якого підприємства.

Проаналізуємо динаміку та структуру власного капіталу ТОВ «ГЕЛФ» (табл. 2.8, рис. 2.5).

З табл. 2.8 та рис. 2.5 видно, що протягом аналізованого періоду спостерігається щорічне зростання власного капіталу підприємства – на 0,6% на кінець 2017 р. та на 0,3% на кінець 2019 р. порівняно з 2018 р. В цілому тенденцію до збільшення власного капіталу слід оцінювати позитивно, оскільки власний капітал за своєю природою не вимагає від власників підприємства сплати відсотків, які мають місце при використанні джерел позикових коштів, хоча й має свою ціну.

При цьому слід підкреслити, що в динаміці та структурі складових власного капіталу підприємства протягом всього періоду спостерігаються досить стабільні тенденції. Так, протягом 2017–2019 рр. незмінною залишається величина статутного капіталу ТОВ «ГЕЛФ», яка складає 10297,0 тис. грн., причому частка його у загальній величині власного капіталу зовсім не істотно коливається в межах 27,4–27,7%.

На кінець періоду спостерігаємо незначне зменшення додаткового капіталу ТОВ «ГЕЛФ» – на 8% порівняно зі станом на кінець 2017 р. Відзначимо також, що величина додаткового капіталу протягом усього аналізованого періоду має найвищу частку у складі власного капіталу підприємства (57–63%).

Таблиця 2.8 – Аналіз динаміки та структури власних джерел фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ» за 2017–2019 рр.,
(тис. грн.)

Показники	2017 р.		2018 р.		2019 р.		Відхилення					
	сума	пит.	сума	пит.	сума	пит.	2018/2017 р.			2019/2018 р.		
		вага, %		вага, %		вага, %	вага, %	(+,-)	Тр, %	за пит. вагою	(+,-)	Тр, %
Власний капітал, всього, в тому числі:	37207,8	100,0	37417,0	100,0	37546,0	100,0	+209,2	100,6	0,0	+129,0	100,3	0,0
Статутний капітал	10297,2	27,7	10297,0	27,5	10297,0	27,4	-0,2	100,0	-0,2	0,0	-	-0,1
Додатковий капітал	23490,0	63,1	23490,0	62,8	21612,0	57,6	0,0	100,0	-0,3	-1878	92,0	-5,2
Резервний капітал	217,9	0,6	218,0	0,6	218,0	0,6	+0,1	100,1	0,0	0,0	-	0,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	3202,7	8,6	3413,0	9,1	5420,0	14,4	+210,3	106,6	+0,5	+2007,0	158,8	+5,3
Вилучений капітал	-	-	(1)	-	(1)	-	+(1)	-	-	0,0	-	-

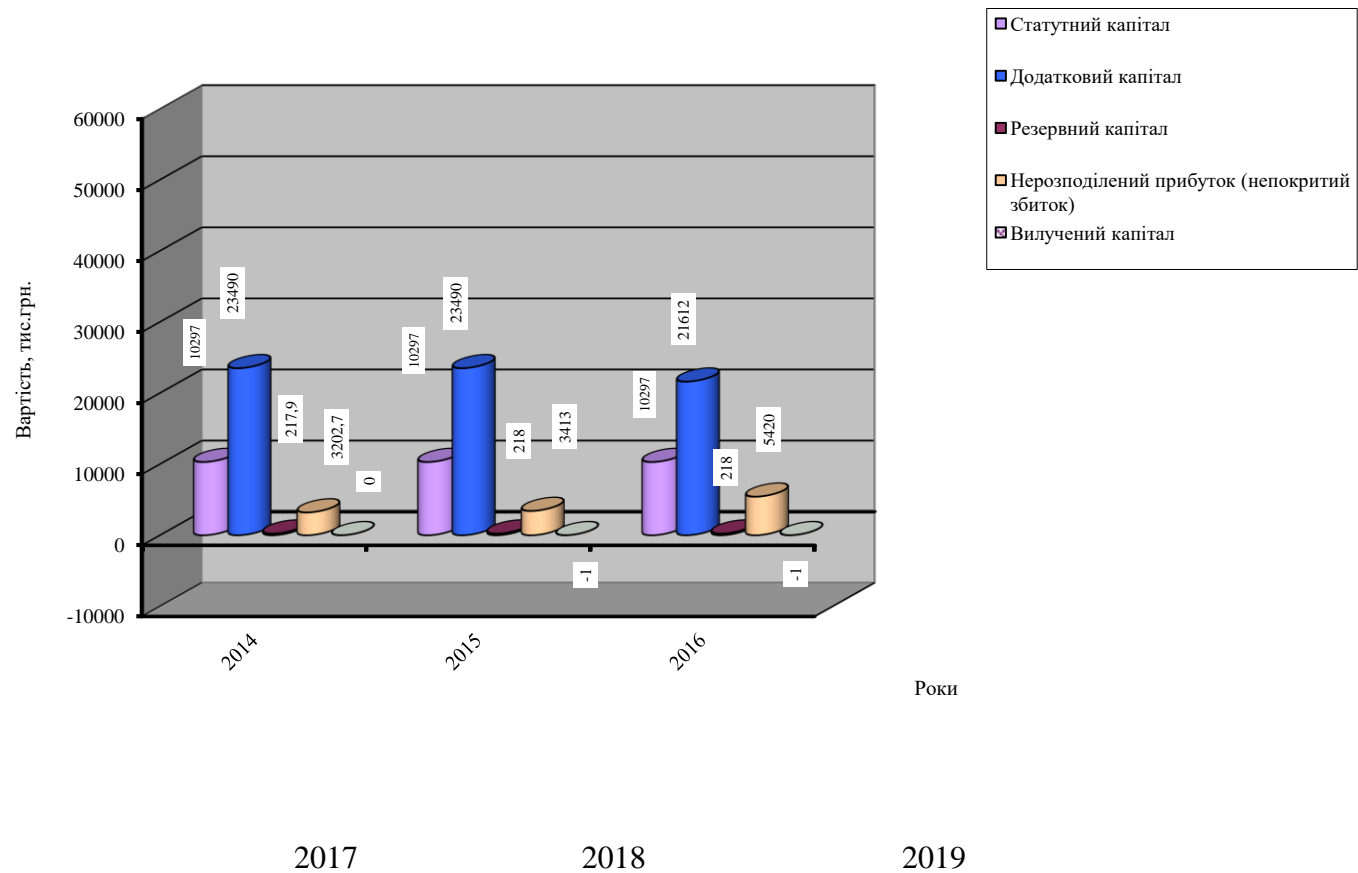

Рисунок 2.5 – Динаміка складових власних джерел фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ» протягом 2017–2019 років

Наявність додаткового капіталу слід оцінювати позитивно, проте слід також враховувати й те, що високі значення частки додаткового капіталу ще не є свідченням ефективності діяльності підприємства, адже за даною статтею відображаються сума накопичених курсових різниць, вартість активів, отриманих підприємством безкоштовно від інших юридичних або фізичних осіб та інші види додаткового капіталу. А ці джерела фінансових ресурсів не відносяться до показників, що засвідчують результативність діяльності підприємства.

Протягом всього періоду незмінним залишається й розмір резервних коштів, які є джерелом покриття збитків підприємства, при цьому у складі власного капіталу ТОВ «ГЕЛФ» протягом 2017–2019 рр. їх частка займає лише 0,6%.

Найбільш позитивною слід вважати наявну на підприємстві тенденцію до щорічного збільшення розміру нерозподіленого прибутку – на 6,6% на кінець 2018 р. та на 58,8% на кінець 2019 р., що означає стабільність отримання ТОВ «ГЕЛФ» прибутку від своєї діяльності. При цьому у загальному розмірі власних коштів ця стаття займає від 8 до 14,5%.

Продовжимо аналіз власних джерел фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ» оцінкою динаміки та структури джерел його позикових фінансових ресурсів (зобов'язань і забезпечень) (табл. 2.9, рис. 2.6).

Як бачимо з табл. 2.9 та рис. 2.6, загальна величина джерел зобов'язань і забезпечень характеризується стійкою тенденцією до щорічного зростання – на 78,1% на кінець 2018 р. та на 4% на кінець 2019 р., що свідчить про зростання залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. При цьому слід звернути увагу на те, що протягом 2017–2019 рр. основну частку в структурі зобов'язань і забезпечень займають поточні борги – 85–96%, що не може бути оцінено позитивно. Насамперед це пов'язано з тією особливістю поточних зобов'язань, що вони призначені в основному для покриття поточних потреб підприємства, отже в будь-який час кредитори можуть вимагати повернення боргів. Крім того, в разі несвоєчасного погашення поточних зобов'язань, на

підприємство можуть накладатись певні штрафні санкції, пені, що підвищує для підприємства ризик втрати платоспроможності.

Таблиця 2.9 – Аналіз динаміки та структури джерел позикових фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ», (тис. грн.)

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення			
				2018/2017 р.		2019/2018 р.	
				(+,-)	Тр, %	(+,-)	Тр, %
Довгострокові зобов'язання забезпечення	860,2	860,0	3287,0	-0,2	100,0	+2427,0	382,2
- у % до джерел позикових фінансових ресурсів	5,5	4,2	14,7	-1,3		+10,5	
Поточні зобов'язання і забезпечення	14719,6	26888,0	25569,0	+12168,4	182,7	-1319,0	95,1
- у % до джерел позикових фінансових ресурсів	94,5	95,8	85,3	+1,3		-10,5	
Загальна величина джерел позикових фінансових ресурсів	15579,8	27748,0	28856,0	+12168,2	178,1	+1108,0	104,0

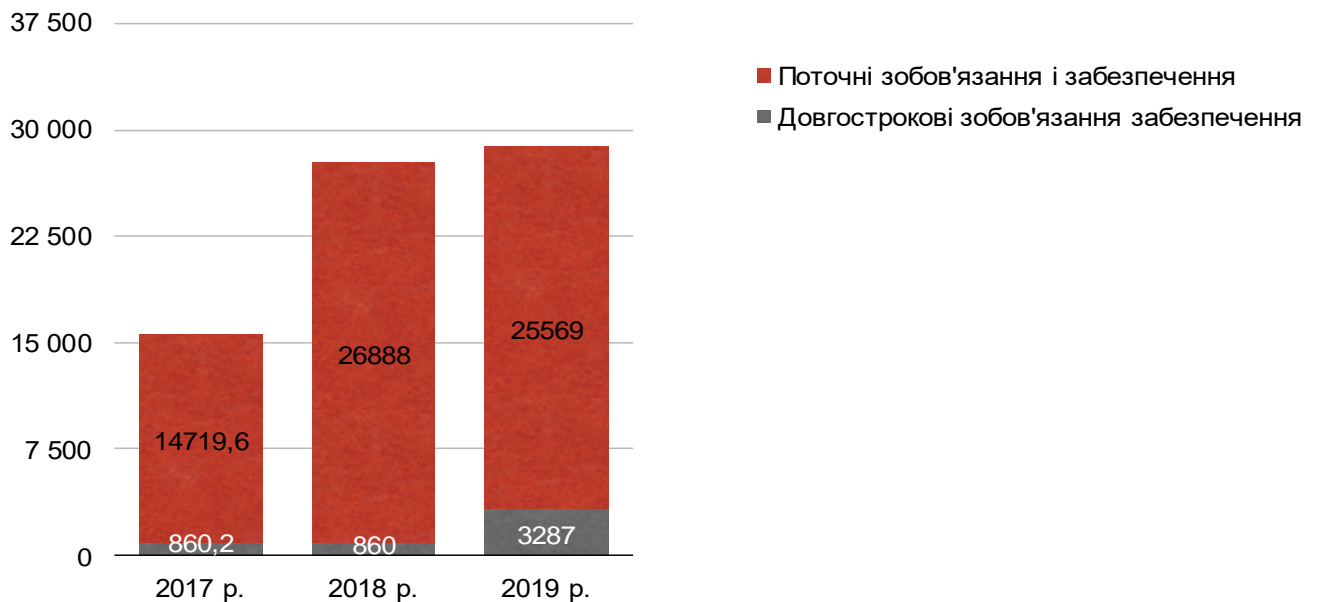

Рисунок 2.6 – Динаміка зобов'язань і забезпечень ТОВ «ГЕЛФ» протягом 2017–2019 рр.

При цьому на кінець періоду слід констатувати позитивних зрушень – відбулося зменшення розміру поточних зобов'язань на 1319 тис. грн. або на 4,9% при одночасному зростанні довгострокових зобов'язань на 282%. Отже на кінець періоду в структурі зобов'язань довгострокові борги складають майже 15% проти більш ніж 85% поточних. Враховуючи той факт, що, за умовами загальноприйнятої політики використання довгострокових джерел фінансових ресурсів, підприємство використовувало ці суми на розширення власного виробництва, проведення диверсифікації, інвестиційні потреби, такі зміни варто оцінити позитивно.

Відзначимо, що аналіз повноти і глибини формування джерел фінансових ресурсів значною мірою досягається завдяки доповненню структурного аналізу параметричним, адже в ході проведення аналізу важливо не лише оцінювати динаміку джерел формування фінансових ресурсів, а й визначати співвідношення між власним, позиковим капіталом та іншими елементами джерел фінансових ресурсів підприємства. Відзначимо, що аналіз формування джерел фінансових ресурсів підприємства за допомогою параметрів знаходить своє відображення у фінансових коефіцієнтах.

Огляд економічної літератури дає підстави стверджувати, що здійснюючи параметричний аналіз пасиву балансу, необхідно розраховувати коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт концентрації позикового капіталу, коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу, коефіцієнт довготривалості залучення позикового капіталу, коефіцієнт фінансової стабільності, коефіцієнт фінансової стійкості та коефіцієнт структури позикового капіталу [60; 61].

Параметричний аналіз фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ» на основі розрахунку вищевказаних фінансових коефіцієнтів проведено в табл. 2.10.

Як бачимо з табл. 2.10. фінансове становище аналізованого підприємства можна охарактеризувати як досить стійке, адже більшість з розрахованих коефіцієнтів відповідають нормативним значенням.

Таблиця 2.10 – Параметричний аналіз фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ»
протягом 2017–2019 рр.

Коефіцієнт	Розрахунок	Граничне значення	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Коефіцієнт фінансової незалежності і (автономії)	$K_{авт} = \frac{BK}{BB}$	> 0,5	$\frac{37207,8}{52787,6} = 0,70$	$\frac{37417,0}{65165,0} = 0,57$	$\frac{37546,0}{66402,0} = 0,57$
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$K_{кк} = \frac{ПК}{BB}$	≤ 0,5	$\frac{15579,8}{52787,6} = 0,30$	$\frac{27748,0}{65165,0} = 0,43$	$\frac{28856,0}{66402,0} = 0,43$
Коефіцієнт за боргованості	$K_з = \frac{ПК}{BK}$	< 1,0	$\frac{15579,8}{37207,8} = 0,42$	$\frac{27748,0}{37417,0} = 0,74$	$\frac{28856,0}{37546,0} = 0,77$
Коефіцієнт фінансового левериджу	$K_{фл} = \frac{ПК_{довг}}{BK}$	< 0,25	$\frac{860,2}{37207,8} = 0,02$	$\frac{860,0}{37417,0} = 0,02$	$\frac{3287,0}{37546,0} = 0,09$
Коефіцієнт маневреності і власного капіталу	$K_{м.вк} = \frac{З}{BOK}$	–	$\frac{4926,8}{1401,5} = 3,5$	$\frac{7924,0}{-633} = -12,5$	$\frac{8001,0}{2280,0} = 3,5$
Коефіцієнт маневреності	$K_м = \frac{BOK}{BK}$	≥ 0,5	$\frac{1401,5}{37207,8} = 0,04$	$\frac{-633,0}{37417,0} = -0,02$	$\frac{2280,0}{37546,0} = 0,06$
Коефіцієнт фінансової залежності	$K = \frac{BB}{BK}$	< 2	$\frac{52787,6}{37207,8} = 1,42$	$\frac{65165,0}{37417,0} = 1,74$	$\frac{66402,0}{37546,0} = 1,77$
Коефіцієнт фінансової стабільності	$K_{фін.ст.} = \frac{BK}{ПК}$	> 1	$\frac{37207,8}{15579,8} = 2,34$	$\frac{37417,0}{27748,0} = 1,35$	$\frac{37546,0}{28856,0} = 1,30$
Коефіцієнт фінансової стійкості	$K_{фін.ст.} = \frac{BK + З_д}{BB}$	–	$\frac{37207,8 + 860,2}{52787,6} = 0,72$	$\frac{37417,0 + 860,0}{65165,0} = 0,59$	$\frac{37546,0 + 3287,0}{66402,0} = 0,61$
Рентабельність власного капіталу	$K_p = \frac{ЧП}{BK_{сеп}}$	–	$\frac{103,0}{377239} = 0,0027$	$\frac{208,0}{373124} = 0,0056$	$\frac{2006,0}{374815} = 0,05$

де: BK – власні фінансові ресурси; BB – валюта балансу. ПК – позикові фінансові ресурси; З_д (ПК_{довг}) – довгострокові зобов'язання; З_{кор} – розмір поточних зобов'язань; З – розмір запасів; BOK – сума власного оборотного капіталу. ЧП – чистий прибуток.

Так, впродовж періоду частка власного капіталу у загальній вартості майна становила від 70% на кінець 2017 р. до 57% на кінець 2019 р. при частці позикового капіталу, відповідно, від 30 до 43%.

При цьому слід зазначити, що тенденція до зменшення коефіцієнту автономії (на 18,6% на кінець 2018 р.) та відповідного збільшення коефіцієнту концентрації позикового капіталу (на 43,3% на кінець 2018 р.) має оцінюватися негативно. Це свідчить про те, що підприємство втрачає економічну незалежність, зростає його залежність від зовнішніх джерел фінансування. Правильність цього висновку підтверджує і зміна коефіцієнту фінансової залежності, який свідчить про щорічне зростання залежності підприємства від зовнішніх джерел – на 22,5% на кінець 2018 р. та на 1,7% на кінець 2019 р., а також коефіцієнту заборгованості, значення кого говорять про зростання частини діяльності підприємства, що фінансується за рахунок позикового капіталу – на 76,2% на кінець 2018 р. та на 4,1% на кінець 2019 р. Відповідно щорічно зменшується частка діяльності підприємства, яка фінансується за рахунок власного капіталу, на що вказує щорічне зниження коефіцієнту фінансової стабільності – на 42,3% на кінець 2018 р. та на 3,7% на кінець 2019 р. Однак слід підкреслити, що значення всіх перерахованих показників протягом всього періоду відповідають нормі, що слід оцінювати позитивно.

На негативну оцінку заслуговує той факт, що ТОВ «ГЕЛФ» відчуває недостатність власного оборотного капіталу, який має бути одним з основних джерел фінансування діяльності. Про це свідчать значення коефіцієнтів маневреності (показує частку власного капіталу, що вкладена в найбільш мобільні активи, не відповідає нормі протягом всього періоду та складає лише 6% на кінець 2019 р.) та маневреності власного капіталу (характеризує частку запасів у власному оборотному капіталі, протягом всього періоду значення є зависокими, що обмежує свободу маневру власним капіталом). Зазначене дозволяє зробити висновок про нераціональність розподілу та неефективність використання власних фінансових ресурсів підприємства.

Протягом періоду спостерігається щорічне збільшення коефіцієнту рентабельності власного капіталу – на 107,4% на кінець 2018 р. та на 798,9% на кінець 2019 р. – що пов'язано зі щорічним збільшенням обсягів чистого прибутку ТОВ «ГЕЛФ», що заслуговує на позитивну оцінку.

2.3 Аналіз ефективності використання фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ»

Відзначимо, що розгляд лише джерел фінансових ресурсів не дає повного та цілісного уявлення про рівень забезпечення підприємства необхідним обсягом фінансових ресурсів.

Тому вважаємо, що необхідно приділяти увагу детальному розгляду також і активу балансу, оскільки виявлення на основі оцінки основних тенденцій у вкладенні фінансових ресурсів аналізованого підприємства дозволить встановити наскільки ефективно ТОВ «ГЕЛФ» використовує наявні фінансові ресурси.

Загальний аналіз величини та структури активів та їх змін наведено в табл. 2.11, при цьому обов'язковою є подальша деталізація активів підприємства у розрізі кожного виду.

Розрахунки, проведені в табл. 2.11 показують, що динаміка загальної величини активів ТОВ «ГЕЛФ» протягом 2017–2019 рр. мала стабільну тенденцію до збільшення: на 23,4% на кінець 2018 р. порівняно зі станом на кінець 2017 р. та на 1,9% на кінець 2019 р. порівняно зі станом на кінець 2018 р. При цьому, якщо протягом 2018 р. зростання відбувалося переважно за рахунок збільшення вартості необоротних активів (зростання на 26,3% проти зростання оборотних активів на 17,3%), то протягом 2019 р. загальне зростання майна підприємства було забезпечено тільки за рахунок зростання оборотних активів (на 9,8%).

Таблиця 2.11 – Аналіз використання фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ»,
(тис. грн.)

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення			
				2018/2017 р.		2019/2018 р.	
				(+,-)	Тр, %	(+,-)	Тр, %
Необоротні активи	36015,4	45485,0	44796,0	+9469,6	+126,3	-689,0	98,5
- у % до активів	68,2	69,8	67,5	+1,6		-2,3	
Оборотні активи	16772,2	19680,0	21606,0	+2907,8	+117,3	+1926,0	109,8
- у % до активів	31,8	30,2	32,5	-1,6		+2,3	
Загальна величина активів підприємства	52787,6	65165,0	66402,0	+12377,4	123,4	+1237,0	101,9

При цьому слід зазначити, що протягом всього періоду розподіл фінансових ресурсів підприємства не можна визнати раціональним, адже більшу частину коштів протягом 2017–2019 рр. вкладено в необоротні активи, частка яких складає 67,5–70%, що вказує на замороження коштів у найменш ліквідній частині майна на тривалий період часу (рис. 2.7).

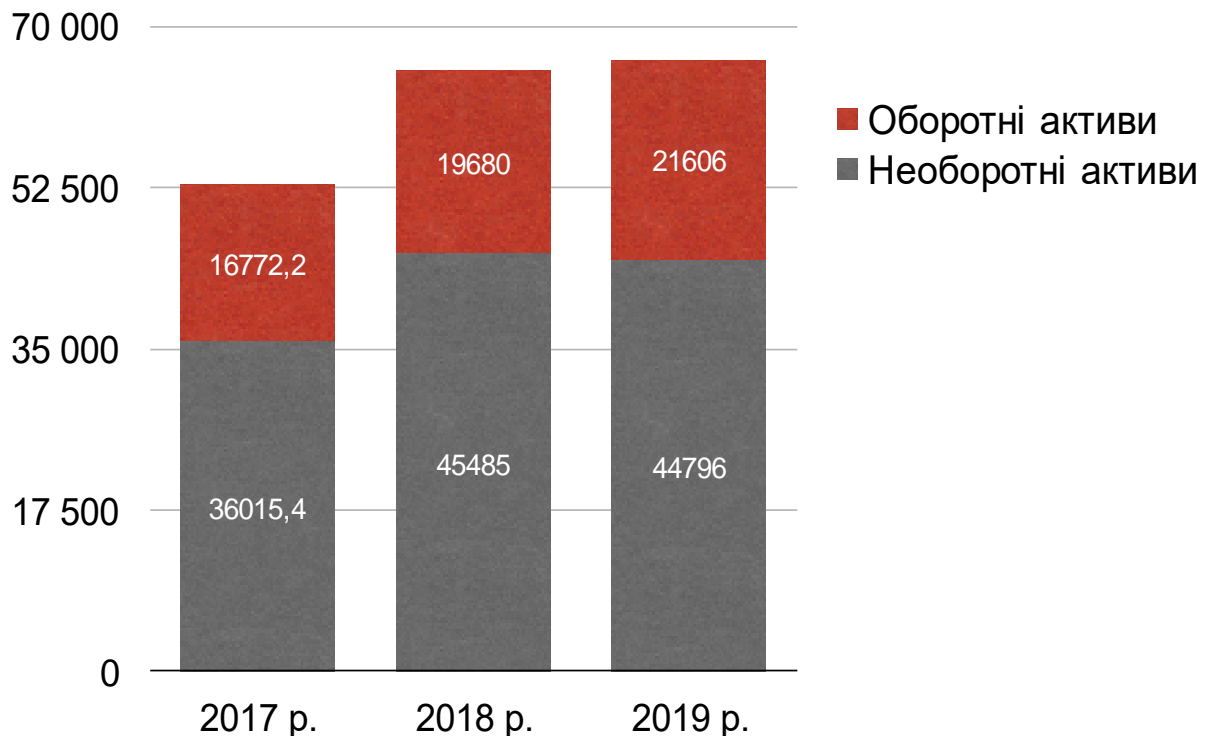

Рисунок 2.7 – Структура напрямів використання фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ» протягом 2017–2019 років

Відповідно оборотні активи коливаються в межах 30–32,5%. При цьому слід підкреслити, що на кінець 2019 р. відбулося певне покращення структури майна підприємства, зумовлене зменшенням необоротних активів на 1,5% при збільшенні оборотних на 9,8%, що вказує на покращення ефективності використання фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ» на кінець аналізованого періоду.

З метою проведення більш детального аналізу напрямів використання фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ» розглянемо тепер динаміку та структуру необоротних і оборотних активів окремо. Розпочнемо з аналізу динаміки та структури необоротних активів (табл. 2.12).

З табл. 2.12 бачимо, що, стосовно загального розміру необоротних активів ТОВ «ГЕЛФ», слід констатувати наявність нестійких тенденцій – збільшення на 26,3% на кінець 2018 р. з подальшим зменшенням на 1,5% на кінець 2019 р. При цьому в структурі необоротних активів суттєвих змін не відбувається, вона є майже незмінною протягом всього періоду.

Так, протягом 2017–2019 рр. найбільшу питому вагу у складі необоротних активів становлять основні засоби: їх частка становить майже 97% від загального розміру необоротних активів (при тенденції до зменшення їх вартості – на 1,4% – на кінець 2019 р.). Відзначимо при цьому, що наявні у підприємства основні засоби є досить зношені (знос складає 43–47%).

Тож можна зробити висновок, що керівництво ТОВ «ГЕЛФ», провівши у 2019 р. аналіз ефективності використання власних потужностей, вирішило позбутися частини тих фондів, які не використовувалися підприємством і не планувалися до експлуатації у майбутньому, що й зумовило зменшення їх розміру на 613 тис. грн.

Подібний крок можна вважати правильним, оскільки це дає змогу не тільки скоротити неліквіди (важкореалізовані активи), а й наростити суму оборотних активів підприємства (що підтверджує результати аналізу, проведеного раніше).

Таблиця 2.12 – Аналіз динаміки та структури необоротних активів ТОВ «ГЕЛФ» за 2017–2019 роки, (тис. грн.)

Показники	2017 р.		2018 р.		2019 р.		Відхилення						
	сума	пит. вага	сума	пит. вага	сума	пит. вага	2018/2017 р.			2019/2018 р.			
							(+,-)	Тр, %	за пит. вагою	(+,-)	Тр, %	за пит. вагою	
Нематеріальні активи:													
- залишкова вартість	11,7	0,001	15,0	0,001	10,0	0,001	+3,3	128,2	0,0	-15,0	66,7	0,0	
- первісна вартість	34,8	х	42,0	х	31,0	х	+7,2	120,7	х	-11,0	73,8	х	
- знос	(23,1)	х	(27,0)	х	(21,0)	х	+3,9	116,9	х	-7,0	77,8	х	
Незавершені капітальні інвестиції	518,2	1,5	785,0	1,7	714,0	1,6	+266,8	151,5	+0,2	-71,0	91,0	-0,1	
Основні засоби:													
- залишкова вартість	34821,3	96,7	44021,0	96,8	43408,0	96,9	+9199,7	126,4	+0,1	-613,0	98,6	+0,1	
- первісна вартість	80936,6	х	91899,0	х	93799,0	х	+10962,4	113,5	х	+1900,0	102,1	х	
- знос	(46115,3)	х	(47878,0)	х	(50391,0)	х	+1762,7	103,8	х	+2513,0	105,3	х	
Довгострокові фінансові інвестиції:													
- за методом участі в капіталі	664,2	1,8	664,0	1,5	664,0	1,5	-0,2	100,0	-0,3	0,0	100,0	0,0	
- інші фінансові інвестиції	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	
Довгострокова дебіторська заборгованість	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	
Відстрочені податкові активи	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	
Необоротні активи, всього	36015,4	100	45485,0	100	44796,0	100	+9469,6	126,3	0,0	-689,0	98,5	0,0	

Одночасно на кінець 2019 р. відбулося оновлення основних засобів підприємства, на що вказує збільшення їх первісної вартості на 2,1%, що слід оцінювати позитивно, адже вкладення фінансових ресурсів в оновлення технічної бази впливає на підвищення безпеки праці, продуктивності та якості виготовлюваних виробів.

Підкреслимо, що інші складові необоротних активів займають зовсім незначну питому вагу у їх загальній вартості. Так, 1,5–1,7% займають незавершені капітальні інвестиції, розмір яких зменшується на 9% на кінець 2019 р. Розмір довгострокових фінансових інвестицій протягом 2018–2019 рр. залишається на незмінному рівні, в структурі необоротних активів протягом 2 останніх років вони займали 1,5% а у 2017 р. скоротились на 492,6 тис. грн. Враховуючи таку тенденцію, можна зробити висновок, що аналізоване підприємство певну частину своїх фінансових ресурсів вкладає в цінні папери, які дають суттєвий вплив на об'єкт інвестування, оскільки частка ТОВ «ГЕЛФ» перевищує 25% голосів, що й зумовлює облік фінансових інвестицій за методом участі в капіталі.

Найменшу частину в загальному розмірі необоротних активів займають нематеріальні активи, розмір яких ще й зменшується на 33,3% на кінець 2019 р., що не можна оцінювати позитивно, адже підприємство майже не вкладає фінансові ресурси у створення власного інтелектуального капіталу. Проводячи аналіз нематеріальних активів, не можна проминути і такий негативний факт, як знос нематеріальних активів, який на підприємстві зростає вищими темпами, ніж їх первісна вартість (так у 2019 р. відносно 2017 р. темп росту первісної вартості складав 73,8 % при 77,8% зростання суми зносу).

Що стосується довгострокової дебіторської заборгованості та відстрочених податкових зобов'язань, відзначимо, що ТОВ «ГЕЛФ» намагається їх уникати, тому протягом аналізованого періоду дані за цими статтями дорівнюють нулю.

Продовжимо аналіз вивченням динаміки та структури оборотних активів ТОВ «ГЕЛФ» (табл. 2.13, рис. 2.8).

Таблиця 2.13 – Аналіз динаміки та структури оборотних активів ТОВ «ГЕЛФ» протягом 2017–2019 років,
(тис. грн.)

Показники	2017 р.		2018 р.		2019 р.		Відхилення					
	сума	пит. вага	сума	пит. вага	сума	пит. вага	2018/2017 р.			2019/2018 р.		
							(+,-)	Тр, %	за пит. вагою	(+,-)	Тр, %	за пит. вагою
Запаси	4926,8	29,4	7924,0	40,3	8001,0	37,0	+2997,2	160,8	+10,9	+77,0	101,0	-3,3
Дебіторська заборгованість, в т.ч.:	10292,1	61,4	9822,0	49,9	12037,0	55,7	-470,1	95,4	-11,5	+2215,0	122,6	+5,8
за товарами	8947,8	86,9	8678,0	88,4	11257,0	93,5	-269,8	97,0	+1,5	+2579,0	129,7	+5,1
за розрахунками	1344,3	13,1	1144,0	11,6	780,0	6,5	-200,3	85,1	-1,5	-364,0	68,2	-5,1
Грошові кошти та їх еквіваленти	138,2	0,8	398,0	2,0	993,0	4,6	+259,8	288,0	+1,2	+595,0	249,5	+2,6
Витрати майбутніх періодів	651,1	3,9	629,0	3,2	217,0	1,0	-22,1	96,6	-0,7	-412,0	34,5	-2,2
Інші оборотні активи	764,0	4,5	907,0	4,6	358,0	1,7	+143,0	118,7	+0,1	-549,0	39,5	-2,9
Оборотні активи, всього	16772,2	100	19680,0	100	21606,0	100	+2907,8	117,3	0,0	+1926,0	109,8	0,0

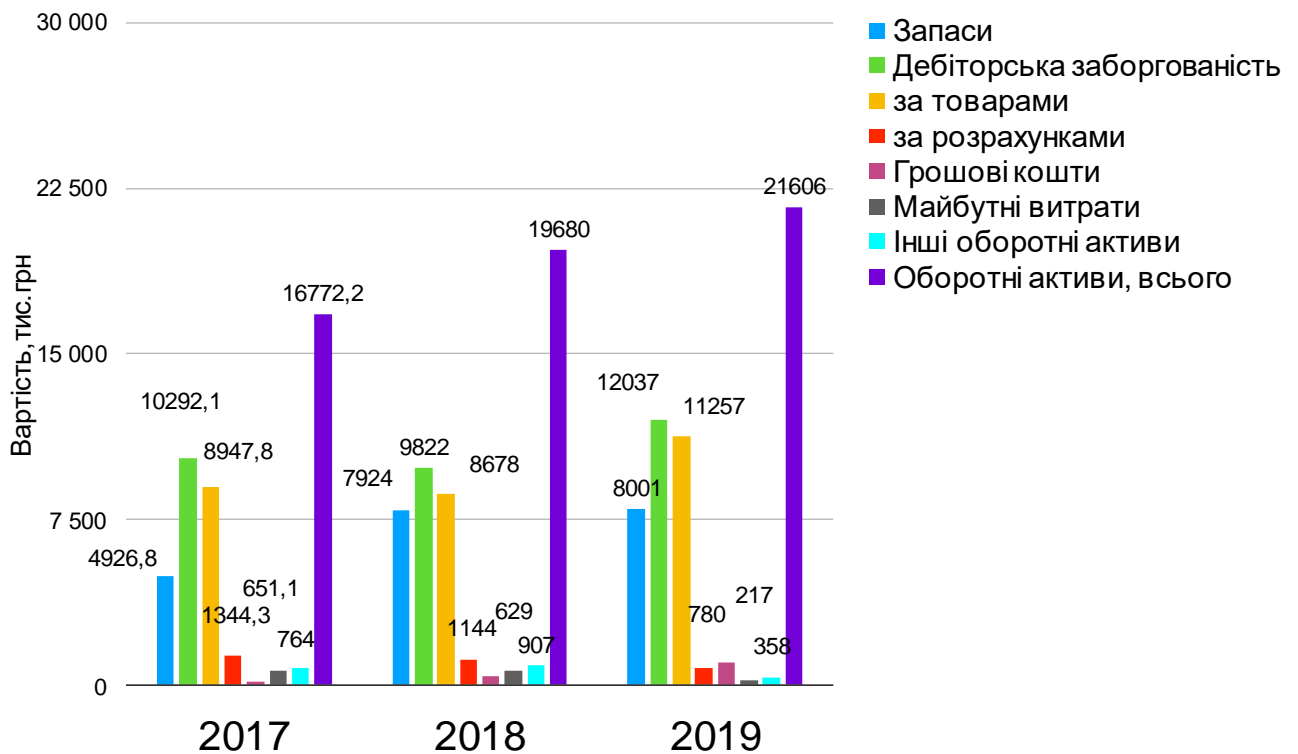

Рисунок 2.8 – Динаміка основних складових оборотних активів ТОВ «ГЕЛФ» протягом 2017–2019 рр.

З аналізу даних табл. 2.13 бачимо щорічне зростання вартості оборотних активів – на 17,3% на кінець 2018 р. та на 9,8% на кінець 2019 р., що можна вважати позитивною тенденцією, яка свідчить про збільшення обсягів ліквідних активів та розширення масштабу діяльності підприємства.

У складі оборотних активів підприємства найбільшу питому вагу протягом всього періоду – 50–61% – займала дебіторська заборгованість, насамперед дебіторська заборгованість за товарами (рис. 2.8).

Зазначений факт не можна оцінювати позитивно, адже він свідчить про те, що певна частина фінансових ресурсів підприємства вилучена з обороту і тимчасово «заморожена». При цьому слід відзначити, що зростання дебіторської заборгованості за товарами майже на 30% на кінець періоду не слід оцінювати як негативну тенденцію, адже воно супроводжується одночасним зростанням її обсягу запасів (на 1,0%) та розміру грошових коштів

(на 149,5%), а отже вказує, насамперед, на зростання обсягів господарської діяльності підприємства.

Протягом всього періоду спостерігається зростання вкладень фінансових ресурсів у запаси підприємства, розмір яких зростає на 60,8% на кінець 2018 р. у та на 1,0% на кінець 2019 р. Зазначену тенденцію в діяльності ТОВ «ГЕЛФ» можна оцінити позитивно. Справа в тому, що при проведенні аналізу запасів визначені тенденції необхідно співставляти з тенденціями по обсягах виробництва. Якщо останні зростають, зрозумілим і виправданим буде нагромадження запасів, коли зростання запасів супроводжуватиметься падінням обсягів виробництва або ж темпи росту запасів виявляться вищими за темпи росту обсягів виробництва, тоді таку тенденцію не можна вважати позитивною. Подібні зміни будуть свідчити про певні відхилення у процесі господарської діяльності підприємства: зростання матеріаломісткості, підвищення браку, погіршення організації виробництва, нагромадження готової продукції на складах як результат незадовільної політики збуту і т.д.

В нашому випадку, коли спостерігається постійне збільшення запасів, цю тенденцію на кінець 2019 р. можна вважати закономірною та виправданою, адже вона супроводжується збільшенням на кінець періоду виручки від реалізації, валового прибутку, грошових коштів та дебіторської заборгованості. Таким чином, збільшення вкладень фінансових ресурсів у запаси має бути оцінено позитивно.

Наступною складовою оборотних активів виступають грошові кошти та їх еквіваленти, які займають незначну питому вагу у їх складі – до 5% що слід оцінювати негативно – проте мають тенденцію до щорічного зростання – на 159,8% на кінець 2018 р. та на 149,5% на кінець 2019 р. Враховуючи той факт, що на аналізованому підприємстві поряд із збільшенням на кінець періоду грошових коштів відбувається зростання дебіторської заборгованості та накопичення запасів, зазначену тенденцію в діяльності ТОВ «ГЕЛФ» слід вважати позитивною.

В цілому слід відзначити, що встановлені на кінець аналізованого періоду на ТОВ «ГЕЛФ» тенденції до зростання дебіторської заборгованості (внаслідок розширення обсягів діяльності підприємства), накопичення запасів при наявному збільшенні обсягів виробництва (що зумовило відповідне збільшення виручки від реалізації) та суттєве збільшення грошових коштів свідчать про досить раціональне використання підприємством власних фінансових ресурсів. Проте, суттєве перевищення у загальному складі активів необоротних активів над оборотними, нестача власних оборотних коштів, зavelика питома вага дебіторської заборгованості при замалій питомій вазі грошових коштів вимагають вжиття відповідних заходів, в т.ч. щодо управління фінансовими ресурсами.

Висновки до розділу 2

Таким чином встановлено збільшення на кінець періоду всі показників рентабельності аналізованого підприємства, що свідчить про збільшення віддачі від використання фінансових ресурсів підприємства. На кінець аналізованого періоду ТОВ «ГЕЛФ» покращило свою ділову активність, на що вказує зростання на кінець 2019 р. показників фондівіддачі (на 146%), оборотності запасів (102,6%), оборотності коштів в розрахунках (на 32,9%) та зменшення показників операційного та фінансового циклу (на 26,42 дні). Виявлено, що досліджуване підприємство протягом 2018–2019 рр. має кризовий стан через нестачу нормальних джерел для покриття запасів. З аналізу ліквідності виявлено, що баланс підприємства протягом 2017–2019 рр. не є абсолютно ліквідним через стабільне невиконання першої (платіжна нестача 13926 тис. грн. на кінець 2019 р.) і четвертої умов (відсутні власні оборотні кошти). Крім того встановлено, що на кінець аналізованого періоду всі коефіцієнти ліквідності мають значення нижчі за нормативні.

Виявлено, що протягом аналізованого періоду спостерігається щорічне збільшення загальної величини всіх фінансових ресурсів (на 23,4% та 1,9% відповідно на к. 2018 та 2019 рр.). При цьому найбільшу питому вагу у складі капіталу займають власні кошти (при тенденції до щорічного зниження їх питомої ваги – з 70% до 57% на кінець 2019 р.).

Встановлено, що протягом аналізованого періоду спостерігається щорічне зростання власного капіталу підприємства – на 0,6% та на 0,3% відповідно на к. 2018 та 2019 рр. При цьому в динаміці та структурі складових власного капіталу підприємства спостерігаються досить стабільні тенденції: майже 30% статутний капітал; додатковий капітал – 57–63%; резервні кошти – 0,6%; нерозподілений прибуток – 8–14,5% (щорічно зростає).

Проаналізовано, що загальна величина джерел зобов'язань і забезпечень характеризується стійкою тенденцією до щорічного зростання – на 78,1% на кінець 2018 р. та на 4% на кінець 2019 р., що свідчить про зростання залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. При цьому слід звернути увагу на те, що протягом 2017–2019 рр. основну частку в структурі зобов'язань і забезпечень займають поточні борги – 85–96%; на кінець періоду в структурі зобов'язань довгострокові борги складають майже 15% проти 85% поточних, що є позитивною зміною.

З проведення параметричного аналізу капіталу встановлено, що фінансове становище ТОВ «ГЕЛФ» можна охарактеризувати як досить стійке, адже більшість з розрахованих коефіцієнтів відповідають нормативним значенням, хоча і вказують на збільшення залежності аналізованого підприємства від зовнішніх джерел фінансування, крім того доведено, що підприємство відчуває недостатність власного оборотного капіталу.

З аналізу основних напрямків вкладання фінансових ресурсів підприємства виявлено, що ТОВ «ГЕЛФ» не досить раціонально використовує наявні фінансові ресурси, адже більшу частину коштів протягом 2017–2019 рр. вкладено в необоротні активи, частка яких складає 67,5–70%, що вказує на замороження котів у найменш ліквідній частині майна на тривалий період часу.

3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ Й ВИКОРИСТАННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

3.1 Впровадження інвестиційного проекту для збільшення формування фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ»

Одним з основних напрямів підтримання стабільності фінансового стану ТОВ «ГЕЛФ» є подальше здійснення прибуткової діяльності. Роль прибутку як фінансового ресурсу характеризується можливостями його використання на розширення діяльності. В умовах ринку стабільні позиції мають тільки ті підприємства, що постійно розвиваються. Можливості ж розвитку визначаються розміром отриманого прибутку.

На основі аналізу основних фінансових показників ТОВ «ГЕЛФ» можна зробити висновок, що дане підприємство в цілому має нормальну забезпеченість заборгованостей власними фінансовими ресурсами і достатню ліквідність та рентабельність.

У зв'язку з цим одним з головних напрямків діяльності підприємства щодо підтримання фінансового стану на стабільному рівні має бути пошук шляхів нарощення обсягів продажів – основної передумови зростання прибутку, який є головним внутрішнім джерелом формування фінансових ресурсів.

З цією метою пропонується:

- для завоювання прихильності споживачів промислової хімічної продукції підприємству необхідно провести ряд рекламних заходів;
- з метою отримання додаткового прибутку необхідно диверсифікувати діяльність підприємства, тобто здійснити завоювання на ринку ніши обладнання для хімії органічного синтезу, попит на яке в Україні, за даними маркетингових досліджень є високим та стабільним.

Отже, з метою диверсифікації діяльності ТОВ «ГЕЛФ» пропонуємо до реалізації інвестиційний проект по закупівлі нового обладнання для хімії органічного синтезу з метою його подальшого продажу.

Так, передбачається, що вартість інвестиційного проекту складає 45000 тис. грн.

Зауважимо, що Новиков В.А. [38] відзначає, що основною проблемою при застосуванні формули складного процента для приведення і порівняння майбутніх доходів і витрат підприємства до теперішнього часу є визначення ставки дисконту.

Так, жодних конкретних вказівок, яку ставку дисконтування вибирати в законодавстві немає. Таке питання Мінфін зі своїми П(С)БО не регулює, методичних рекомендацій для вирішення цієї проблеми теж не розроблено. Якщо звернутися до МСФЗ (МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»), то треба використовувати ринкову ставку відсотка на аналогічний інструмент, який схожий за валютою, термінами погашення. На практиці можливо обрання наступних ставок [18]:

- процентна ставка за міжбанківськими кредитами (на кінець жовтня 2020 р. середньозважена – 14% у гривні);
- вартість кредитів (на початок 2020 року 18,5% в гривні);
- вартість депозитів фізичних осіб (на початок 2020 року 13,75% на 12 місяців в гривні);
- облікова ставка НБУ (на 31.12.2019 – 13,5%).

Яку ж вибрати? Так, якщо є ризик неповернення позики, то краще брати велику ставку або навіть збільшити певну базову ставку на певний коефіцієнт, який відображає ризик. Наприклад, 120% облікової ставки НБУ (це 16,2% на кінець грудня 2019 року, тобто $13,5 \times 1,2$) [18].

Таким чином, ставку дисконту для оцінки ефективності запропонованого інвестиційного проекту приймемо на рівні 16%.

Інвестиційний план ТОВ «ГЕЛФ» наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Інвестиційний план ТОВ «ГЕЛФ»

Рік	Індекс року	Надходження	Витрати	Чисті вигоди	Коефіцієнт дисконтування при $r=16\%*$	Дисконтовані чисті вигоди	Чисті вигоди, наростаючим підсумком
1	2	3	4	5	6	$5*6=7$	8
2020	0	0	45000	-45000	1	-45000	-45000
2021	1	10000	0	10000	0,862	8621	$-45000+8621=-36379$
2022	2	13000	0	13000	0,743	9661	$-36379+9661=-26718$
2023	3	15000	0	15000	0,641	9610	$-26718+9610=-17108$
2024	4	18000	0	18000	0,552	9941	$-17108+9941=-7167$
2025	5	19000	0	19000	0,476	9046	$-7167+9046=1879$
Разом		56000	45000	11000	-	-	1879

* розраховується за формулою: $1 / (1 + r)^t$

Для оцінки ефективності інвестиційного проекту, як правило, застосовують стандартні методи розрахунку: чистої дисконтованої вартості - NPV (net present value), строку окупності – PP (payback period) та внутрішньої норми доходності - IRR (internal rate of return) [31].

Чистий дисконтований дохід являє собою оцінку теперішньої вартості потоку майбутніх доходів [31]. Як бачимо з табл. 3.1, для аналізованого підприємства ця величина додатна і складає 1879 тис. грн. Як бачимо, виконується необхідна умова ефективності проекту ($NPV > 0$), що означає перевищення приведених результатів над приведеними витратами. Таким чином, в результаті реалізації запропонованого проекту вартість підприємства ТОВ «ГЕЛФ» зростає, а отже проект вважається таким, що може бути впроваджений.

Строк окупності показує, через скільки років окупляться витрати на проект (табл. 3.2 та 3.3).

Таблиця 3.2 – Простий період окупності інвестиційного проекту ТОВ «ГЕЛФ»

Рік	Індекс року	Чисті вигоди	Чисті вигоди, наростаючим підсумком
2020	0	-45000	-45000
2021	1	10000	-45000+10000=-35000
2022	2	13000	-35000+13000=-22000
2023	3	15000	-22000+15000=-7000
2024	4	18000	-7000+18000=11000
2025	5	19000	
Разом		11000	

Як видно з табл. 3.2, початкові витрати проекту окупуваються в п'ятому році загального життєвого циклу проекту, або за рахунок надходжень четвертого року реалізації проекту. Таким чином термін окупності проекту становить 3 роки і певна кількість відповідних періодів четвертого року. Для точного розрахунку знайдемо частку залишку не окуплених інвестицій у загальному обсязі періоду, в якому вони окупляться, тобто частку 7000 тис. грн. в 18000 тис. грн. (0,39). Дане значення дасть відповідь скільки в середньому періодів року потрібно для окупності відповідних початкових витрат. Таким чином для інвестиційного проекту період окупності буде дорівнювати 3,39 років.

Таблиця 3.3 – Дисконтований період окупності проекту ТОВ «ГЕЛФ»

Рік	Індекс року	Дисконтовані чисті вигоди	Чисті вигоди, наростаючим підсумком
2020	0	-45000	-45000
2021	1	8621	-45000+8621=-36379
2022	2	9661	-36379+9661=-26718
2023	3	9610	-26718+9610=-17108
2024	4	9941	-17108+9941=-7167
2025	5	9046	-7167+9046=1879
Разом		1879	

Отже, за розрахунками, проведеними в табл. 3.3 бачимо, що дисконтований термін окупності пропонованого інвестиційного проекту складає 4,67 роки.

Внутрішня норма доходності показує ту норму доходності планових інвестицій, при якій для інвестора не має значення – інвестувати кошти в проект чи ні [31].

Розрахунок внутрішньої норми доходності запропонованого проекту наведено в табл. 3.4.

Таблиця 3.4 – Показники для розрахунку внутрішньої норми доходності інвестиційного проекту ТОВ «ГЕЛФ»

Індекс року	Чисті вигоди	Коефіцієнт дисконтування при $r=16\%$	Дисконтовані чисті вигоди	Коефіцієнт дисконтування при $r=100\%$	Дисконтовані чисті вигоди
0	-45000	1,000	-45000	1	-45000
1	10000	0,862	8621	0,5	4350
2	13000	0,743	9661	0,25	2457
3	15000	0,641	9610	0,125	1232
4	18000	0,552	9941	0,0625	644
5	19000	0,476	9046	0,03125	295
	11000	-	1879	-	-36022

$$IRR = 16 + (1879 * (100 - 16)) / (1879 - (-36022)) = 20,16\%$$

В нашому випадку внутрішня норма доходності інвестиційного проекту складає 20,16%.

Отже, розраховані показники доцільності впровадження інвестиційного проекту наведені в табл. 3.5.

З табл. 3.5 бачимо, що за всіма проведеними розрахунками запропонований інвестиційний проект є ефективним та рекомендується до впровадження на ТОВ «ГЕЛФ».

Таблиця 3.5 – Розрахунок показників ефективності впровадження інвестиційного проекту на ТОВ «ГЕЛФ»

№	Показник	Од. виміру	2020	2020	2020	2020	2020	2020	Разом
			0	1	2	3	4	5	
1	Строк окупності	роки						3,39	
2	Ставка дисконтування	%	16	16	16	16	16	16	-
3	Коефіцієнт дисконтування		1,000	0,862	0,743	0,641	0,552	0,476	-
4	Дисконтований потік	тис. грн.	-45000	8621	9661	9610	9941	9046	1879
5	Чистий дисконтований дохід	тис. грн.	-45000	-36379	-26718	-17108	-7167	1879	
6	Дисконтований строк окупності	роки						4,67	
7	Внутрішня норма доходності	%						20,16	

Враховуючи той факт, що запропоновані заходи покращать показники фінансової діяльності підприємства, можна стверджувати, що їх впровадження призведе до покращення структури джерел коштів та зростання ефективності використання фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ».

Враховуючи той факт що запропонований інвестиційний проект у підприємства є можливість реалізувати за рахунок позичкових фінансових ресурсів, наостанок визначимо найбільш доцільне для ТОВ «ГЕЛФ» джерело залучення позичкового капіталу.

Вартість банківського кредиту, незважаючи на різноманіття його видів, форм і умов, визначається на основі ставки відсотку за кредит, яка формує основні витрати з його обслуговування [30]:

$$СБК = ПК_6 * (1 - СП_{\text{пн}}) / (1 - ЗП_6), \quad (3.1)$$

де $ПК_6$ – ставка відсотку за банківський кредит, %;

$C_{\text{пн}}$ – ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом;

$ЗП_6$ – рівень витрат по залученню банківського кредиту до його суми, виражений десятковим дробом.

Вартість позикового капіталу, залученого за рахунок емісії облігацій, оцінюється на базі купонного відсотку за нею, що формує суму періодичних купонних виплат [7]:

$$COZ = CK * (1 - C_{\text{пн}}) / (1 - EZ_0), \quad (3.2)$$

де CK – ставка купонного відсотку по облігації, %;

$C_{\text{пн}}$ – ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом;

EZ_0 – рівень емісійних витрат по відношенню до обсягу емісії, виражений десятковим дробом.

Розрахунок вартості джерел фінансування запропонованого інвестиційного проекту представимо у табл. 3.6.

Таблиця 3.6 – Розрахунок вартості інвестиційних джерел ТОВ «ГЕЛФ»

Інвестиційне джерело	Вихідні дані	Розрахунок	Значення показника
Банківський кредит	Банківський відсоток по кредиту – 23%; ставка податку на прибуток – 18%; витрати по залученню банківського кредиту до його суми – 5%.	$23\% * (1 - 0,18) / (1 - 0,05)$	19,85%
Випуск облігацій	Ставка купонного відсотку по облігації – 19%; ставка податку на прибуток – 18%; емісійні витрати – 2%.	$19\% * (1 - 0,18) / (1 - 0,02)$	15,90%

Отже, використання короткострокового облігаційного кредиту є оптимальним шляхом вирішення питання із залученням додаткових фінансових ресурсів на ТОВ ТОВ «ГЕЛФ» для втілення в життя запропонованого інвестиційного проекту.

3.2 Модель оптимізації структури фінансових ресурсів підприємства за критерієм зростання рівня його фінансової стійкості

Ефективність життєдіяльності будь-якого суб'єкта господарювання знаходиться в безпосередній залежності від правильної стратегії управління його фінансовими ресурсами, важливою складовою якої є оптимізація структури фінансових ресурсів. В Україні переважна більшість підприємств не приділяють належної уваги вирішенню цієї проблеми на основі використання науково-обґрунтованих підходів, що, безумовно, є помилковим, адже від співвідношення власних та позикових фінансових ресурсів залежать результати діяльності підприємства, його вартість та перспективи розвитку. Саме тому важливим завданням керівництва й фінансового менеджменту підприємства має бути формування оптимальної структури фінансових ресурсів підприємства забезпечення максимізації ефективності його діяльності.

Відзначимо, що оптимізація структури фінансових ресурсів підприємства проводиться на базі формування цільової структури капіталу, яка являє собою таке співвідношення власних і позичених фінансових коштів підприємства, яке дає змогу повною мірою забезпечити досягнення вибраного критерію її оптимізації [27]. При цьому, в якості критерію оптимізації цільової структури фінансових ресурсів підприємства вважаємо за доцільне запропонувати рівень фінансової стійкості, враховуючи безпосередній зв'язок між рівнем фінансової стійкості й структури фінансових ресурсів визначеного суб'єкта господарювання.

Оскільки фінансова стійкість забезпечує фінансові можливості погашення боргів підприємства, то при визначенні шляхів оптимізації фінансової цільової структури фінансових ресурсів доцільно поряд з дослідженням особливостей фінансової структури капіталу (являє собою співвідношення власних і позичених фінансових ресурсів) оцінити і його майнову структуру [20]. Адже саме раціональна й обґрунтована структура активів, тобто майна суб'єкта господарювання є позитивним фактором впливу на збільшення рівня фінансової стійкості підприємства.

Хоча майнове ранжування фінансових ресурсів підприємства може бути здійснене за різними критеріями, все ж таки, оцінюючи фінансову стійкість, майнову структуру фінансових ресурсів доцільно розглядати в розрізі співвідношення активів підприємства в грошовій і не грошовій формах.

Грошовими активами підприємства є грошові кошти (як у національній, так і в іноземній валюті), еквіваленти грошових коштів та короткострокові (поточні) фінансові інвестиції (які не є еквівалентами грошових коштів). Усі інші активи підприємства є майном, яке представлене в не грошовій формі (всі складові необоротних активів, включаючи довгострокові фінансові інвестиції, виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, товари, дебіторська заборгованість, інші оборотні активи, витрати майбутніх періодів.

Відокремлюючи грошові активи підприємства від активів у не грошовій формі ми формуємо базис для розрахунку грошової забезпеченості покриття зобов'язань відносно позикових фінансових ресурсів підприємства.

Таким чином, розглядаючи можливості впливу на фінансову стійкість підприємства саме з урахуванням оптимальності структури його фінансових ресурсів варто виокремити декілька напрямів співвідношення його різних за своїми ознаками структурних елементів [53].

- у фінансовому аспекті (фінансовий важіль фінансової структури капіталу) – співвідношення власних і позикових фінансових ресурсів;
- у майновому аспекті (фінансовий важіль майнової структури капіталу) – співвідношення майна в грошовій і не грошовій його формах.

Виходячи з мотивації формування оптимальної фінансової структури капіталу за критерієм забезпечення фінансової стійкості підприємства, доцільним є не тільки розрахунок значень фінансових важелів за фінансовим і майновим аспектами структуризації капіталу, а й порівняння набутих значень. Адже фінансова стійкість підприємства забезпечується переважним рівнем фінансового важеля в майновій структурі капіталу порівняно з рівнем фінансового важеля його фінансової структури [22].

Щоб сформувані обґрунтовані висновки щодо вірності формування як майнової, так і фінансової структури фінансових ресурсів потрібно обчислити значення групи коефіцієнтів ліквідності підприємства.

При оцінюванні оптимальної цільової структури фінансових ресурсів суб'єкта господарювання за розрахунком рівня грошового забезпечення його зобов'язань доміантним у групі показників ліквідності є коефіцієнт абсолютної ліквідності підприємства (Кл.а), що може бути зрахований за такою формулою [53]:

$$Кл.а. = \frac{ГК + КВФ}{ПЗ} = \frac{Мгр.ф}{ПЗ}, \quad (3.3)$$

де ГК – грошові кошти в національній та іноземній валюті;

КФВ – короткострокові фінансові вкладення (інвестиції);

ПЗ – поточні зобов'язання;

Мгр.ф – активи (майно) в грошовій формі.

Традиційно, мінімальне нормативне (рекомендоване) значення коефіцієнта абсолютної ліквідності має дорівнювати або бути більшим 0,2. При цьому багато науковців зараз розглядають ще й максимальне значення вказаного показника, оскільки переважання в майні підприємства активів грошової форми може вказувати на неефективну політику їх використання. Конкретний же рівень максимального значення коефіцієнта абсолютної ліквідності має дорівнювати 0,35. Саме варіація 0,2 ... 0,35 щодо мінімуму й максимуму значень аналізованого коефіцієнта є найбільш варіативною та динамічною. Отже, наше бачення рекомендовані нормативні значення коефіцієнта абсолютної ліквідності підприємства являють собою діапазон [23]:

$$0,2 \leq Кл.а \leq 0,35. \quad (3.4)$$

Виходячи з виділених рекомендованих граничних (нормативних) значень коефіцієнта ліквідності, можна виділити й границі величини майна підприємства в грошовій формі, яка є максимально сприятливою для ефективності ведення господарської діяльності [53]:

$$0,2 \leq \frac{Мгр.ф}{ПЗ} \leq 0,35. \quad (3.5)$$

Тобто:

$$ПЗ \times 0,2 \leq Мгр.ф. \leq ПЗ \times 0,35. \quad (3.6)$$

Отримана критеріальна нерівність дає можливість оцінити оптимум забезпечення підприємства наявними грошовими коштами як у національній, так і в іноземній валютах [53].

Не викликає сумнівів що фінансова стійкість суб'єкта господарювання забезпечується переважним рівнем фінансового важеля в майновій структурі фінансових ресурсів порівняно з фінансовим важелем його фінансової структури. Відтак, справедливою буде нерівність [23]:

$$ФВф.стр.к < ФВм.стр.к, \quad (3.7)$$

де ФВф.стр.к – фінансовий важіль фінансової структури капіталу підприємства;

ФВм.стр.к – фінансовий важіль майнової структури капіталу підприємства.

Розрахунок фінансового важеля у фінансовій структурі капіталу підприємства здійснюється за формулою [23]:

$$ФВф.стр.к = \frac{Пк}{Вк.с}, \quad (3.8)$$

де Пк – позичені фінансові ресурси підприємства;

Вк.с – сукупні власні фінансові ресурси підприємства.

Визначення рівня фінансового важеля в майновій структурі фінансових ресурсів підприємства здійснюється за такою формулою [23]:

$$ФВм.стр.к = \frac{Мгр.ф.}{Мнегр.ф.}, \quad (3.9)$$

де Мгр.ф – майно в грошовій формі;

Мнегр.ф – майно в негрошовій формі.

Виходячи з вищенаведених формул визначення фінансового важеля як у фінансовій, так і в майновій структурі капіталу, формула (3.7) може бути перетворена у формулу [53]:

$$\frac{Пк}{Вк.с} < \frac{Мгр.ф.}{Мнегр.ф.}. \quad (3.10)$$

На основі викладеного вище обґрунтування можна виділити певний порядок формування оптимальної цільової структури фінансових ресурсів підприємства за критерієм зростання рівня його фінансової стійкості (рис. 3.1).

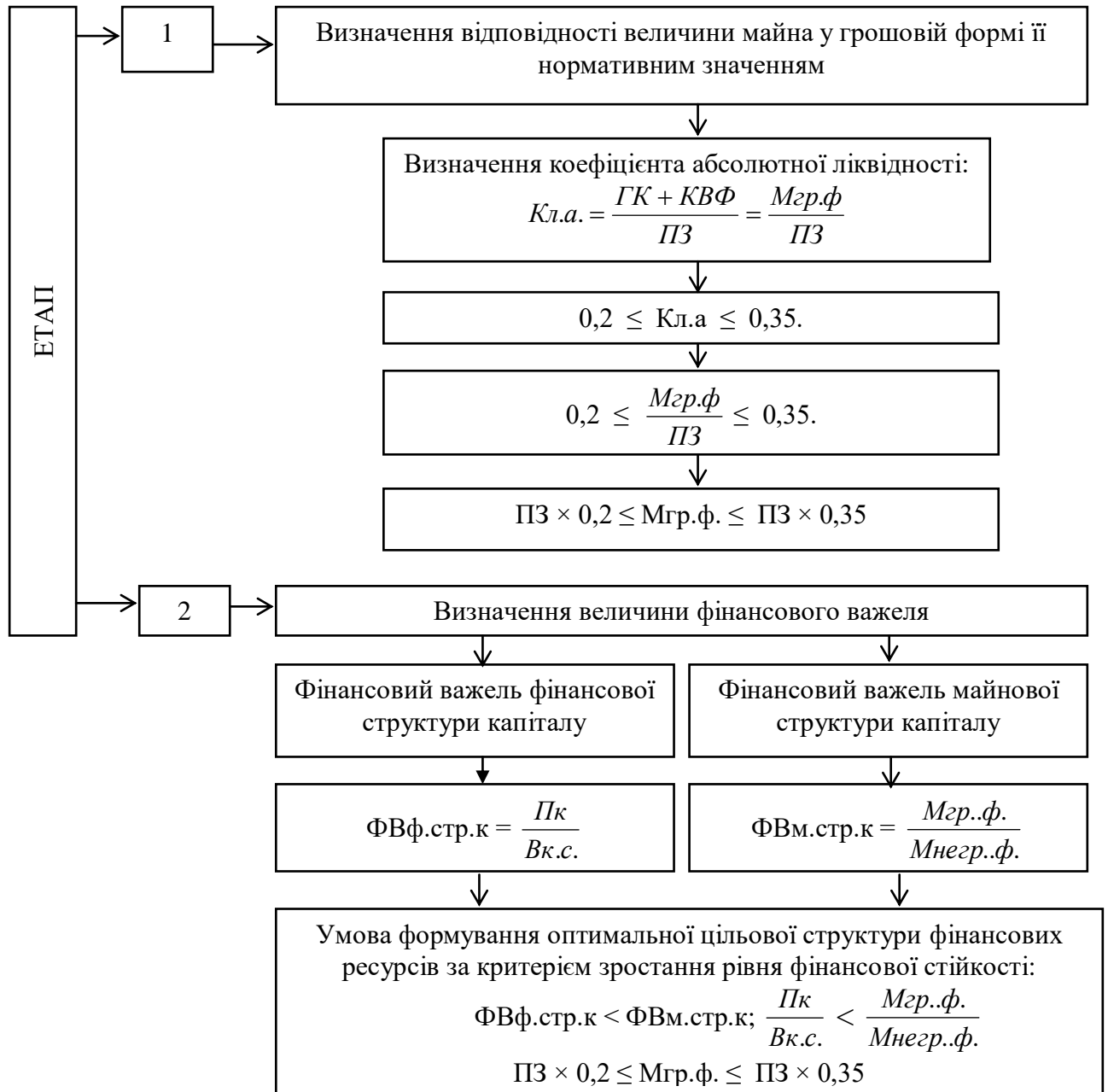

Рисунок 3.1 – Модель процесу оптимізації структури фінансових ресурсів підприємства [побудовано з урахуванням 12; 23; 53; 57].

Перевіримо запропоновану модель на прикладі аналізованого підприємства. Вихідні параметри моделі наведено в табл. 3.7.

Таблиця 3.7 – Вихідні параметри моделі оптимальної цільової структури фінансових ресурсів за критерієм зростання рівня фінансової стійкості підприємства на прикладі ТОВ «ГЕЛФ»

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Грошові кошти в національній та іноземній валюті (ГК)	138,2	398,0	993,0
Короткострокові фінансові вкладення (КФВ)	–	–	–
Активи в грошовій формі (Мгр.ф.)	138,2	398,0	993,0
Поточні зобов'язання (ПЗ)	14719,6	26888	25569
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Кл.а)	0,009	0,02	0,04
Позичені фінансові ресурси підприємства (Пк)	15579,8	27748,0	28856,0
Сукупний власний капітал підприємства (Вк.с)	37207,8	37417,0	37546,0
Майно в не грошовій формі (Мнегр.ф)	52649,4	64767,0	65409,0
Фінансовий важіль фінансової структури капіталу підприємства (ФВф.стр.к)	0,42	0,74	0,77
Фінансовий важіль майнової структури капіталу підприємства (ФВм.стр.к.)	0,003	0,006	0,02

Перевірка виконання критеріальних нерівностей моделі на аналізованому підприємстві наведена в табл. 3.8.

Таблиця 3.8 – Перевірка виконання критеріальних нерівностей моделі оптимальної цільової структури фінансових ресурсів за критерієм зростання рівня фінансової стійкості на ТОВ «ГЕЛФ»

Критеріальна нерівність моделі	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Умова виконується (так / ні)
$PЗ \times 0,2 \leq Mгр.ф. \leq PЗ \times 0,35$	$14719,6 \times 0,2 > 138,2 \leq 14719,6 \times 0,35$	$26888 \times 0,2 > 398,0 \leq 26888 \times 0,35$	$25569 \times 0,2 > 993,0 \leq 25569 \times 0,35$	Ні, протягом всього періоду
$ФВф.стр.к < ФВм.стр.к;$	$0,42 > 0,003$	$0,74 > 0,006$	$0,77 > 0,02$	Ні, протягом всього періоду

На підставі проведених розрахунків та з аналізу даних табл. 3.8 слід зробити висновок, що структура фінансових ресурсів ТОВ «ГЕЛФ» за критерієм зростання рівня фінансової стійкості не є оптимальною, адже протягом всього періоду спостерігається невиконання обох критеріальних нерівностей. Зазначене

вказує на те, що в аналізованого підприємства існують значні проблеми з раціональністю використання фінансових ресурсів, що відображається в нераціональній структурі майна, а саме (на кінець 2019 р.): перевищення майна в не грошовій формі над майном у грошовій формі майже у 66 разів, що (на фоні значного розміру поточних зобов'язань) зумовлює проблеми з абсолютною ліквідністю (грошові активи лише на 4% покривають поточні борги при оптимальному значенні покриття в 20–35%). Відтак підприємство, насамперед, має зосередитися на пошуку шляхів збільшення майна у грошовій формі (зокрема за рахунок управління й рефінансування дебіторської заборгованості й створення «фінансового заслону» з короткострокових фінансових інвестицій) при одночасному зменшенні розміру поточних зобов'язань (за рахунок управління статурою позичкових фінансових ресурсів).

3.3 Підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства

Підвищення ефективності формування й використання фінансових ресурсів підприємства не можливе без цілеспрямовано сформованої науково обґрунтованої системи управління цими процесами, яка є відповідною умовам зовнішнього середовища господарювання та внутрішньому стану підприємства й спирається на сучасний теоретико-методичний та прикладний базис.

Управління фінансовими ресурсами, на нашу думку, повинно включати:

– визначення концептуальних засад функціонування системи управління фінансовими ресурсами, що включає обґрунтування необхідності й систематизацію етапів створення, забезпечення сумісності із загальною системою управління, орієнтацію на досягнення стратегічних цілей розвитку, системність у її побудові, забезпечення можливості відбору найбільш оптимальних альтернатив в ході визначення джерел формування фінансових ресурсів);

- використання економічних механізмів управління в процесі формування й використання фінансових ресурсів, включаючи нормативне, правове й інформаційне забезпечення, а також сукупність фінансові інструментів, методів і важелів;
- розробку алгоритму (послідовності етапів) управління формуванням й використанням фінансових ресурсів;
- виділення, класифікацію та аналіз факторів, що впливають на прийняття управлінських рішень в сфері формування й використання фінансових ресурсів;
- застосування науково-обґрунтованих методів оптимізації структури джерел формування фінансових ресурсів підприємств;
- методику прийняття управлінських рішень щодо формування й використання фінансових ресурсів підприємства в умовах невизначеності.

Необхідність побудови оновленої системи управління формуванням й використанням фінансових ресурсів підприємств зумовлено тим, що перехід на ринкові методи господарювання призвів до кардинальних змін у їх фінансовому забезпеченні. Існуюча раніше система фінансування опиралася на три важливих системоутворюючі елементи: широка база власних джерел формування фінансових ресурсів, використання значних обсягів коштів державного бюджету та вільний доступ до дешевих кредитів державних банків. В ринкових умовах господарювання вона припинила своє існування, що поряд з іншими чинниками призвело до кардинальної зміни фінансової ситуації.

Опрацювання сучасної парадигми управління фінансами, зокрема, фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання показало, що більшість теоретичних концепцій та зроблених на їх основі рекомендацій можуть бути безпосереднього застосовані. Однак, окремі з використовуваних на практиці методів та інструментів більшою мірою відповідають централізованому управлінню економікою й малоприсади для становища, в якому домінує високий рівень автономності фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Представляючи управління фінансовими ресурсами як систему, необхідно визначити зміст останньої. Із багатьох запропонованих у спеціальній літературі дефініцій найближча до нашого розуміння наступна: система – це сукупність двох чи більше елементів, яка задовольняє трьом умовам:

- 1) поведінка кожного елементу впливає на поведінку цілого;
- 2) поведінка елементів та їх дія на ціле взаємозалежні;
- 3) система є підсистемою однією або більше інших підсистем і залежить від їх функціонування [58].

Вважаємо, що їх перелік варто доповнити четвертою умовою, яка входить в з того, система, як цілісна сукупність елементів є завжди більшою ніж відокремлена сума її окремих складових, що вказує на наявність в системі потенціалу синергізму.

Вважаємо за доцільне розглядати управління формуванням й використанням фінансових ресурсів підприємства як систему, оскільки воно має всі основні її атрибути:

- призначення – досягнення поставленої перед нею мети;
- функції – оцінка фінансових можливостей, вибір альтернатив, розробка плану реалізації кращої альтернативи, здійснення контролю і моніторингу реалізації плану, проведення регулювання і коригування відхилень тощо;
- потоки – фінансові та інформаційні між окремими елементами системи;
- структуру – співвідношення між окремими елементами та загальний план дії, в рамках яких здійснюється узгодження між спільною метою та завданнями цих елементів системи [58].

Враховуючи особливості фінансових ресурсів як об'єкта управління, окремі складові системи мають свою специфіку та особливості прояву.

Враховуючи сказане вище систему управління формуванням та використанням фінансових ресурсів підприємств варто представити у вигляді схеми на рис. 3.2.

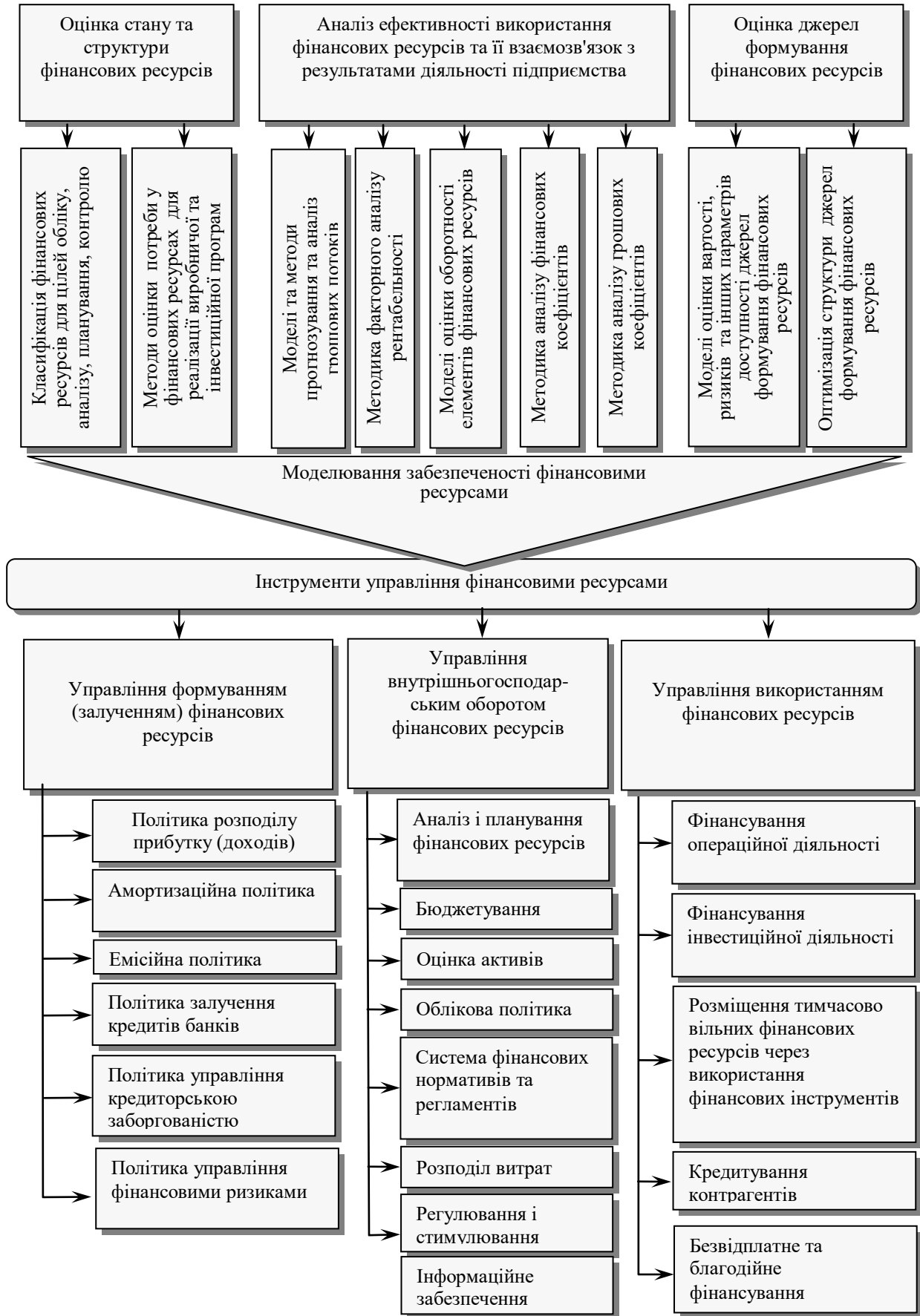

Рисунок 3.2 – Система управління формуванням та використанням фінансових ресурсів підприємств [складено з урахуванням 15; 58]

Закономірність існування системи управління формуванням й використанням фінансових ресурсів, в нашому розумінні, зумовлена тим, що нормальне функціонування та економічний розвиток підприємства потребують перманентного забезпечення його різними видами економічних ресурсів. Найбільш прийнятною за економічністю формою їх отримання є використання трансформаційної властивості фінансових ресурсів. Рух останніх в процесі фінансового забезпечення основної та інвестиційної діяльності характеризується значними обсягами, динамічністю, інтенсивністю та економічною значимістю з погляду витрат на залучення та асоційованих з цими процесами фінансових ризиків. Тому існує постійна необхідність проведення аналізу, планування, контролю, моніторингу та регулювання цих процесів, тобто здійснення повного управлінського циклу, а відтак, й організації останнього в систему управління формуванням й використанням фінансових ресурсів підприємства.

Як і будь-яка інша сфера фінансового менеджменту, управління формуванням й використанням фінансових ресурсів підпорядковане загальній стратегії розвитку підприємства і спрямоване на досягнення прийнятих на підприємстві критеріїв ефективності його діяльності.

Виходячи зі стратегічних економічних цілей його завдання деталізуються у відповідності з функціональним призначенням. Такими завданнями є забезпечення своєчасного і достатнього для здійснення операційної та інвестиційної діяльності обсягу фінансових ресурсів. А це передбачає:

1) пошук, вибір та оцінку об'єктів (напрямів) вкладення фінансових ресурсів й формування на цій основі програм і проектів, реалізація яких забезпечує виконання стратегічних й оперативних завдань підприємства, формування та розвиток фінансового потенціалу, покращення фінансових умов його функціонування й перспективного економічного розвитку;

2) пошук джерел формування фінансових ресурсів, достатніх для забезпечення реалізації цих програм та проектів [58].

При цьому, варто зауважити, що формування фінансових ресурсів на підприємстві повинно відбуватися паралельно з дотриманням певних обмежень. До таких обмежень слід віднести адекватність середньозваженої вартості фінансових ресурсів та рівнів фінансових ризиків, граничне значення платоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

Вирішення вказаних завдань має перманентний характер, тож кожне підприємство повинне мати в арсеналі свого управління методи, прийоми та інструменти обґрунтування фінансових рішень, стандартизовані регламенти й процедури їх ухвалення, механізми реалізації та контролю прийнятих рішень, які б відповідали динаміці його внутрішнього стану та зовнішнього фінансового оточення [58].

Процес управління завжди опирається на відповідний економічний механізм. З огляду на це вважаємо, що система ефективного управління формуванням й використанням фінансових ресурсів підприємств повинна включати застосування інструментів, прийомів та методів, які дозволяють ефективно задіяти такі локальні механізми: самоокупності; фінансової відповідальності; самофінансування; змішаного фінансування; пільгового оподаткування; комплексної оцінки, аналізу та інтерпретації отриманих результатів; планування; контролю та моніторингу економічних процесів; розподілу ресурсів, витрат та результатів; противитратного; ціноутворення; управління ризиком; страхування [57].

Виходячи з аналізу прикладних аспектів управління фінансами підприємств та узагальнення теоретичного базису системних трансформацій, доцільною є така послідовність етапів побудови системи управління формуванням й використанням фінансових ресурсів підприємства:

- визначення цільових параметрів управління формуванням й використанням фінансових ресурсів;
- аналіз сучасного стану управління формуванням й використанням фінансових ресурсів;
- розробка фінансової стратегії і фінансової політики;

- визначення технології, методів, та способів прийомів розробки і ухвалення управлінських рішень у сфері формування й використання фінансових ресурсів;

- розробка та прийняття внутрішніх нормативних документів із визначенням регламентів і процедур прийняття, реалізації та коригування рішень по управлінню фінансовими ресурсами;

- визначення основних показників аналізу фінансових ресурсів, методів та способів їх розрахунку, критеріїв прийнятності та способів інтерпретації, процедур та періодичності проведення фінансового аналізу; розробка та впровадження системи планування фінансових ресурсів;

- розробка і реалізація системи контролю формування, розміщення та використання фінансових ресурсів;

- організація управлінського обліку та системи фінансового контролю і моніторингу відповідно до потреб забезпечення раціонального руху фінансових ресурсів у процесі основної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства [58].

Зауважимо, що в ринкових умовах господарювання змінюється стратегія управління підприємствами, а, відтак, і їх фінансова стратегія. Відповідно до цих змін формується фінансова політика. Її вибір здійснюється керівниками підприємства та його функціональних служб з урахуванням основних параметрів визначеної власниками фінансової стратегії.

Управління фінансовими ресурсами спрямовано в тому числі на пошук та вибір кращих альтернатив їх формування та використання. При цьому формування та прийняття рішень має ґрунтуватися на врахуванні впливу найбільш вагомих факторів, значна кількість яких має високий рівень динамізму й невизначеності, що насамперед притаманно факторам, що генеруються зовнішнім середовищем господарювання підприємства. Зазначене актуалізує доцільність розробки методичного підходу щодо прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо формування й використання

фінансових ресурсів підприємства в умовах невизначеності, динамізму зовнішнього середовища і ризику.

Таким чином, проблема полягає у знаходженні й використанні кращого з наявних у підприємства варіанту реалізації його фінансових завдань.

При цьому слід враховувати, що найбільш ефективні з формальної точки зору варіанти не завжди є прийнятними для підприємства. Наприклад, у разі, якщо в реалізації такого варіанту присутні вимоги, які важко формалізувати й включити в модель розрахунку ефективності. Крім того, існує група чинників, якими підприємство не може управляти, лише свідомо враховує наслідки їх дії [15].

Відтак, вважаємо за доцільне запропонувати вітчизняним підприємствам методичний підхід до пошуку кращого варіанту використання фінансових ресурсів з урахуванням невизначеності зовнішнього середовища господарювання підприємства. Вона включає послідовність здійснення наступних аналітичних і прогнозних розрахунків та експертних процедур [15].

1. Визначається сукупність контрольованих чинників – $C = \{c_1, c_2, \dots, c_n\}$. Важливе значення в даному аспекті мають індивідуальні умови виробничо-фінансової діяльності підприємства та суттєвість впливу окремих факторів на її результати. Тому набір таких чинників для конкретних розрахунків варіюватиме, як і змінюватиметься їх склад у двох інших групах.

2. Встановлюється сукупність некерованих чинників – $O = \{o_1, o_2, \dots, o_m\}$.

3. Встановлюється сукупність умовно-керованих чинників – $U = \{u_1, u_2, \dots, u_m\}$. На основі логічного аналізу проводиться їх відбір і розподіл між двома попередніми групами. Критерієм розподілу виступає вірогідність можливості впливу. Якщо вона для окремого чинника більше 50 відсотків, то його відносять до групи керованих. В іншому випадку – до некерованих.

4. Обирається критерій результативності. Ним можуть бути різні вимірники фінансового результату. Ми пропонуємо – прирістне значення

чистого грошового потоку ($\Delta\text{ЧГП}$). Функціональна залежність між останнім та окремими варіантами поєднання контрольованих і неконтрольованих чинників описується залежністю $\Delta\text{ЧГП}(c_i, o_j) = (c_i, o_j)$.

5. Визначається ймовірність (λ_i) появи кожного із варіантів результату, на яку коригується його очікувана величина – $\Delta\text{ЧГП}(c_i, o_j)\lambda_i$. Найкращим інструментом такого розрахунку є моделювання за методом Монте-Карло. Для цих цілей також може бути використаний і експертний метод.

6. Оцінюється рівень ризику (r_j), пов'язаний з кожним із оцінюваних варіантів. На його величину коригується отриманий на попередньому етапі результативний фактор – $\Delta\text{ЧГП}(c_i, o_j)\lambda_i r_j$. Якщо раніше проводилось ймовірнісне моделювання, то серед його вихідних параметрів буде і значення (r_j). В іншому випадку для знаходження рівня ризику можна використати інструменти сценарного аналізу, аналізу чутливості, варіаційної статистики або експертний метод.

7. Проводиться формування матриці результативності $\|\Delta\text{ЧГП}(C, O)\|$:

$$\|\Delta\text{ЧГП}(C, O)\| = \begin{bmatrix} \Delta\text{ЧГП}(c_1, o_1)\lambda_1 r_j & \Delta\text{ЧГП}(c_1, o_2)\lambda_1 r_j & \cdots & \Delta\text{ЧГП}(c_1, o_m)\lambda_1 r_j \\ \Delta\text{ЧГП}(c_2, o_1)\lambda_2 r_j & \Delta\text{ЧГП}(c_2, o_2)\lambda_2 r_j & \cdots & \Delta\text{ЧГП}(c_2, o_m)\lambda_2 r_j \\ \cdots & \cdots & \cdots & \cdots \\ \Delta\text{ЧГП}(c_n, o_1)\lambda_n r_j & \Delta\text{ЧГП}(c_n, o_n)\lambda_n r_j & \cdots & \Delta\text{ЧГП}(c_n, o_m)\lambda_n r_j \end{bmatrix}, \quad (3.11)$$

де $C = \{c_i\} \quad i = \overline{1, n}$ – можливі варіанти контрольованих чинників;

$O = \{o_j\} \quad j = \overline{1, m}$ – можливі варіанти некерованих чинників;

$\lambda_i r_j$ – індивідуальне зважування на ймовірність появи результату та рівень його ризику;

$\Delta\text{ЧГП}(c_i, o_j)$ – розраховане значення показника прирістного чистого грошового потоку для різних комбінацій дії керованих і некерованих чинників.

8. Шляхом перебору можливих варіантів поєднання чинників знаходиться результат, який відповідає умові:

$$\Delta ЧП(C, O) \rightarrow \max$$

В цілому слід відзначити, що запропоновані основні компоненти управління фінансовими ресурсами створюють теоретико-методологічне підґрунтя для системного вирішення проблем у досліджуваній сфері фінансового менеджменту підприємств. Вони достатньою мірою враховують специфіку, особливості та закономірності функціонування підприємства в умовах ринкової економіки та можуть використовуватися як науково-обґрунтований фундамент зростання ефективності формування й використання фінансових ресурсів підприємств.

Висновки до розділу 3

Таким чином, з метою покращення фінансового стану аналізованого підприємства запропоновано здійснити диверсифікацію його діяльності. Оцінка запропонованого інвестиційного проекту показала, що проект цілком можливий для реалізації, оскільки відповідає всім умовам оцінки реальних інвестицій. В результаті впровадження інвестиційного проекту, підприємство отримує значний прибуток, що позитивно буде впливати на його діяльність. Для фінансування реалізації проекту пропонується залучити кошти у вигляді облігаційних позик, оскільки таке залучення є більш вигідним, ніж банківський кредит.

Запропоновано модель послідовних розрахунків для оптимізації структури фінансових ресурсів за критерієм збереження або забезпечення фінансової стійкості підприємства, яка дозволяє не тільки швидко та обґрунтовано оптимізувати фінансові ресурси підприємства в їх майновому та фінансовому втіленнях, але й уточнює етапність формування оптимальної цільової структури фінансових ресурсів за обраним критерієм.

Встановлено, що окремі з використовуваних сьогодні на практиці методів та інструментів управління фінансами більшою мірою відповідають

централізованому управлінню економікою й малопридатні для становища, в якому домінує високий рівень автономності фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання. Враховуючи цей факт, обґрунтовано методологічні аспекти розвитку управління фінансовими ресурсами підприємству аспекті їх формування й використання на основі побудови схеми системи управління вказаними процесами. Розвинута в роботі методологія управління формуванням й використанням фінансових ресурсами створює теоретичний базис для системного вирішення проблем у досліджуваній сфері фінансового управління.

Враховуючи актуальність розробки методів прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо формування й використання фінансових ресурсів підприємства в умовах невизначеності, динамізму зовнішнього середовища і ризику запропоновано методичний підхід до пошуку кращого варіанту використання фінансових ресурсів з урахуванням невизначеності зовнішнього середовища господарювання підприємства. Пропонована методика включає послідовність здійснення переліку аналітичних і прогнозних розрахунків та експертних процедур.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі наведене теоретичне узагальнення та вирішення завдання, яке полягає у розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення процесів формування й використання фінансових ресурсів вітчизняних підприємств. Загальні висновки, одержані в результаті дослідження, зводяться до наступного:

Таким чином, на основі проведеного аналізу категорію «фінансові ресурси підприємства» запропоновано трактувати як частину засобів суб'єктів господарювання у вигляді накопичень і надходжень, що формуються в процесі звичайної і надзвичайної діяльності підприємства, знаходяться в його розпорядженні, зосереджені в фондах та нефондовій формі та призначені для забезпечення процесу відтворення і задоволення інтересів власників, працівників, суспільства.

Визначено, що основними джерелами формування фінансових ресурсів є власні кошти й фінансові активи, якими суб'єкти господарювання користуються на правах власності або за згодою власника на правах повного господарського відання чи оперативного управління; кошти, прирівняні до власних (стійкі пасиви). Щодо позичених коштів, які заміщають потребу у власних фінансових ресурсах для розширеного відтворення, ми погоджуємося з дослідниками, які відзначають, що позичені кошти варто визнавати стабілізувальними фінансовими ресурсами, які разом із власними формують інвестиційні ресурси підприємств.

Доведено, що в ринкових умовах господарювання для підприємств всіх форм власності й організаційно-правових форм в якості основних джерел формування фінансових можна розглядати як власні, так і позикові фінансові ресурси.

На основі використання системного підходу обґрунтовано, що під системою управління фінансовими ресурсами підприємства доцільно

розглядати частину загальної системи управління підприємством, яка в свою чергу складається з двох елементів (підсистем): об'єкту і суб'єкту управління, що виконують ряд функцій. Функціями об'єкту даної системи є відтворювальна, виробнича і контрольна. Загальні функції суб'єкта управління було деталізовано і конкретизовано з огляду на основні аспекти управлінської діяльності у даній сфері.

Встановлено збільшення на кінець періоду всіх показників рентабельності аналізованого підприємства, що свідчить про збільшення віддачі від використання фінансових ресурсів підприємства. На кінець аналізованого періоду ТОВ «ГЕЛФ» покращило свою ділову активність, на що вказує зростання на кінець 2019 р. показників фондівіддачі (на 146%), оборотності запасів (102,6%), оборотності коштів в розрахунках (на 32,9%) та зменшення показників операційного та фінансового циклу (на 26,42 дні). Виявлено, що досліджуване підприємство протягом 2018–2019 рр. має кризовий стан через нестачу нормальних джерел для покриття запасів. З аналізу ліквідності виявлено, що баланс підприємства протягом 2017–2019 рр. не є абсолютно ліквідним через стабільне невиконання першої (платіжна нестача 13926 тис. грн. на кінець 2019 р.) і четвертої умов (відсутні власні оборотні кошти). Крім того встановлено, що на кінець аналізованого періоду всі коефіцієнти ліквідності мають значення нижчі за нормативні.

Виявлено, що протягом аналізованого періоду спостерігається щорічне збільшення загальної величини всіх фінансових ресурсів (на 23,4% та 1,9% відповідно на к. 2018 та 2019 рр.). При цьому найбільшу питому вагу у складі капіталу займають власні кошти (при тенденції до щорічного зниження їх питомої ваги – з 70% до 57% на кінець 2019 р.).

Встановлено, що протягом аналізованого періоду спостерігається щорічне зростання власного капіталу підприємства – на 0,6% та на 0,3% відповідно на к. 2018 та 2019 рр. При цьому в динаміці та структурі складових власного капіталу підприємства спостерігаються досить стабільні тенденції: майже 30% статутний капітал; додатковий капітал – 57–63%;

резервні кошти – 0,6%; нерозподілений прибуток – 8–14,5% (щорічно зростає).

Проаналізовано, що загальна величина джерел зобов'язань і забезпечень характеризується стійкою тенденцією до щорічного зростання – на 78,1% на кінець 2018 р. та на 4% на кінець 2019 р., що свідчить про зростання залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. При цьому слід звернути увагу на те, що протягом 2017–2019 рр. основну частку в структурі зобов'язань і забезпечень займають поточні борги – 85–96%; на кінець періоду в структурі зобов'язань довгострокові борги складають майже 15% проти 85% поточних, що є позитивною зміною.

З проведення параметричного аналізу капіталу встановлено, що фінансове становище ТОВ «ГЕЛФ» можна охарактеризувати як досить стійке, адже більшість з розрахованих коефіцієнтів відповідають нормативним значенням, хоча і вказують на збільшення залежності аналізованого підприємства від зовнішніх джерел фінансування, крім того доведено, що підприємство відчуває недостатність власного оборотного капіталу.

З аналізу основних напрямків вкладання фінансових ресурсів підприємства виявлено, що ТОВ «ГЕЛФ» не досить раціонально використовує наявні фінансові ресурси, адже більшу частину коштів протягом 2017–2019 рр. вкладено в необоротні активи, частка яких складає 67,5–70%, що вказує на замороження котів у найменш ліквідній частині майна на тривалий період часу. При цьому у складі оборотних активів підприємства найбільшу питому вагу протягом всього періоду – 50–61% – займала дебіторська заборгованість, найменшу – до 5% – грошові кошти та їх еквіваленти, що не можна оцінювати позитивно.

Таким чином, з метою покращення фінансового стану аналізованого підприємства запропоновано здійснити диверсифікацію його діяльності. Оцінка запропонованого інвестиційного проекту показала, що проект цілком можливий для реалізації, оскільки відповідає всім умовам оцінки реальних інвестицій. В результаті впровадження інвестиційного проекту, підприємство

отримує значний прибуток, що позитивно буде впливати на його діяльність. Для фінансування реалізації проекту пропонується залучити кошти у вигляді облігаційних позик, оскільки таке залучення є більш вигідним, ніж банківський кредит.

Запропоновано модель послідовних розрахунків для оптимізації структури фінансових ресурсів за критерієм збереження або забезпечення фінансової стійкості підприємства, яка дозволяє не тільки швидко та обґрунтовано оптимізувати фінансові ресурси підприємства в їх майновому та фінансовому втіленнях, але й уточнює етапність формування оптимальної цільової структури фінансових ресурсів за обраним критерієм.

Встановлено, що окремі з використовуваних сьогодні на практиці методів та інструментів управління фінансами більшою мірою відповідають централізованому управлінню економікою й малопридатні для становища, в якому домінує високий рівень автономності фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання. Враховуючи цей факт, обґрунтовано методичні аспекти розвитку управління фінансовими ресурсами підприємству аспекти їх формування й використання на основі побудови схеми системи управління вказаними процесами. Розвинута в роботі методика управління формуванням й використанням фінансових ресурсів створює теоретичний базис для системного вирішення проблем у досліджуваній сфері фінансового управління.

Враховуючи актуальність розробки методів прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо формування й використання фінансових ресурсів підприємства в умовах невизначеності, динамізму зовнішнього середовища і ризику запропоновано методичний підхід до пошуку кращого варіанту використання фінансових ресурсів з урахуванням невизначеності зовнішнього середовища господарювання підприємства. Пропонована методика включає послідовність здійснення переліку аналітичних і прогнозних розрахунків та експертних процедур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента : учеб. пособие. 3-е изд., перераб. и доп. М. : Финансы и статистика, 2001. 528 с.
2. Белолипецкий В.М. Финансы фирмы : курс лекций. М. : ИНФРА. 2008. 296 с.
3. Бланк И.А. Финансовый менеджмент : учебный курс. 2-е изд. К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. 656 с.
4. Близнюк О.П., Горпинченко А.П. Класифікація джерел формування фінансових ресурсів підприємства. *Вісник Міжнародного Слов'янського університету. Серія «Економічні науки»*. 2012. Том XV. № 2. С. 52–58.
5. Близнюк О.П., Брезинська А.П., Іванюта О.М. Управління фінансовими ресурсами підприємств роздрібної торгівлі : монографія. Харків : Видавець Іванченко І.С., 2016. 253 с
6. Богацька Н.М., Кайнар О. Основні стратегії залучення фінансових ресурсів на підприємстві та джерела їх формування. URL: http://www.rusnauka.com/36_PWMN_2010/Economics/73949.doc.htm. (дата звернення 10.10.2020 р.).
7. Вартість капіталу. URL: <https://studopedia.org/14-85584.html>. (дата звернення 09.11.2020 р.).
8. Воробйов Ю.М. Особливості формування фінансового капіталу підприємств. *Фінанси України*. 2001. № 2. С. 77–85.
9. Вплив фінансово-кредитного механізму на розвиток суб'єктів господарювання : монографія / [кер. кол. авт. і наук. ред. проф. В.В. Глущенко]. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2007. 358 с.
10. Гайдук І. О. Класифікація фінансових ресурсів підприємства. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2005. Вип. 15.3. С. 204–208. URL:

http://nvunfu.esy.es/Archive/15_3/204_Gajduk_15_3.pdf. (дата звернення 09.09.2020 р.).

11. Горідько О.В. Якимова В.І. Фоміних В.І. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств та їх оптимізація. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 20. С. 282–285.

12. Грін О.В. Проблеми фінансового забезпечення підприємницької діяльності громадян. Проблемы материальной культуры – Экономические науки в Украине. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/35525/07-Grin.pdf?sequence=1>. (дата звернення 03.11.2020 г.).

13. Гриньова В.М., Коюда В.О. Фінанси підприємств : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : Знання-Прес, 2004. 424 с.

14. Гудзь О.Є. Діагностика та управління фінансовим потенціалом підприємства. *Облік і фінанси*. 2015. № 1. С. 71–76.

15. Гудзь О.Є., Стецюк П.А. Концептуальній засади формування системи управління фінансовими ресурсами підприємств. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2016. URL: <https://fkd.ubs.edu.ua/index.php/fkd>. (дата звернення 20.11.2020 р.).

16. Данілова Л., Мельник О. Власний капітал підприємства і проблеми його формування. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2012. № 138. С. 26–27.

17. Даценко Г.В. Складові елементи механізму формування фінансової стратегії машинобудівних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2011. № 1. С. 24–30.

18. Дисконтирование задолженности 2020. Головбукх. 14 лютого 2020. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/ru/8171-diskontirovanie-zadoljennosti-2020>. (дата звернення 29.10.2020 р.).

19. Дропа Я.Б. Фінансові ресурси розвитку національної економіки України : дис. докт. екон. наук / 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Львів,

2017. URL: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/dis_dropa.pdf.
(дата звернення 06.10.2020 р.).
20. Дякова Т.О., Міокова Г.І. Методи оптимізації цільової структури капіталу підприємства. *Наукові записки КНТУ*. 2011. Вип. 11. Ч. II. С. 175–178.
21. Зарічнюк В.В. Формування та використання фінансових ресурсів підприємства в сучасних умовах : магістерська робота / 8.03050801 – Фінанси і кредит магістерська програма. Тернопіль, 2017. 84 с.
22. Квасницька Р. Інструментарій та методи оптимізації цільової структури капіталу підприємства. *Економіка підприємств*. 2005. № 5. С. 73–75.
23. Квасницька Р.С. Практичні аспекти формування оптимальної структури капіталу підприємств. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. URL: <http://fkd.org.ua/>. (дата звернення 26.10.2020 р.).
24. Кобилюх М.В. Джерела формування фінансових ресурсів. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=2408>. (дата звернення 08.09.2020 р.).
25. Козачок І.А. Формування та управління ефективним використанням фінансових ресурсів підприємства. *Гуманітарний вісник ЗДА*. 2013. № 47. С. 277–283.
26. Костирко Л.А. Стратегія фінансово-економічної діяльності господарюючого суб'єкта : методологія і організація : монографія. Луганськ : вид-во СНУ ім. В.І. Даля, 2002. 560 с.
27. Корж Н.В. Управління фінансовим капіталом корпорації. *Наукові праці НУХТ*. 2015. Том 21, № 3. С. 122–132.
28. Коробов М.Я. Фінанси промислового підприємства : підруч. для студ. К. : Либідь, 1995. 203 с.
29. Кравчук О.М., Лещук В.П. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва. К. : Центр учбової літератури, 2010. 504 с.

30. Кредитний менеджмент : конспект лекцій. URL: https://banking.uabs.sumdu.edu.ua/images/department/banking/discip/kreditmanag/Lekcii_krmen.pdf. (дата звернення 08.11.2020 р.).
31. Кропельницька С.О., Цигилик І.І. Аналіз і розробка інвестиційних проектів : навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2008. 174 с.
32. Леонтьев В.Е. Финансовые ресурсы организаций (предприятий) : учеб. пособ. СПб. : Изд-во СПб ГУЭФ, 2011. 89 с.
33. Лукіна Ю.В. Формування та реалізація стратегії управління фінансами підприємства. *Фінанси України*. 2013. № 3. С. 113–118.
34. Мазнєв Г.Є. Проблеми фінансового забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору. *Економіка АПК*. 2014. № 9. С. 5–14.
35. Малій О.Г. Фінансові ресурси підприємств: джерела формування та ефективність використання. *Збірник наукових праць Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка*. URL: http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_137/27.pdf. (дата звернення 28.09.2020 р.).
36. Мангер В.М. Економічні інструменти природоохоронної діяльності в АПК. *Таврійський науковий вісник*. 2011. № 76. С. 445–457.
37. Моцюк М.В. Джерела формування та напрями використання фінансових ресурсів підприємства. Науковий блог «Національний університет Острозька академія». URL: <https://naub.oa.edu.ua/2014/dzherela-formuvannya-ta-napryamy-vukorystannya-finansovyh-resursiv-pidpryjemstva/>. (дата звернення 18.09.2020 р.).
38. Новіков В.А., Новіков А.В. Як підготувати фінансове обґрунтування інвестиційного проекту. *Український інвестиційний журнал Welkome*. 2006. № 1-2 С. 66.
39. Онищенко В.В. Звіт про власний капітал. *Головбух*. 01 жовтня 2020 р. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/7209-zvt-pro-vlasniy-kaptal>. (дата звернення 27.10.2020 р.).

40. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія) : навч. посібник. 2-ге вид., доп. і перероб. К. : КНЕУ, 2005. 240 с.
41. Перевознюк В.Л. Теоретична концептуалізація фінансових ресурсів підприємств. *Світ фінансів*. 2013. № 1. С. 68–74.
42. Петрук О.М., Григорук І.О. Оцінка інвестиційно-кредитного потенціалу підприємств АПК. *Облік і фінанси*. 2014. № 4 (66). С. 108–114.
43. Писаревський І.М. Підвищення ефективності використання ресурсів у плануванні виробничих процесів. *Фінанси України*. 2015. № 10. С. 91–100.
44. Погріщук Г.Б., Руденко В.В. Управління фінансовими ресурсами підприємств в ринкових умовах. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2014. Вип. 5. Ч. 4. С. 107–110.
45. Поддєрьогін А.М., Нам Г.Г. Фінанси підприємств в умовах формування ринкової економіки. *Фінанси України*. 2000. № 9. С. 4–8.
46. Поняття, склад та джерела формування власних фінансових ресурсів. URL: <https://kyrsova.com.ua/articles/item/ponjattja-sklad-ta-dzherela-formuvannja-vlasnyh-finansovyh-resursiv>. (дата звернення 17.09.2020 р.).
47. Рибалко Н.О. Фінансові ресурси підприємств: грошові кошти чи щось більше. *Загальні питання економіки*. 013. № 4. С. 28–31.
48. Рибіцька А.В. Політика управління формуванням галузевого позикового капіталу. 2013. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua (дата звернення 19.10.2020 р.).
49. Рясних Є.Г. Основи фінансового менеджменту : навчальний посібник. К. : Скарби, 2003. 238 с.
50. Сало І.В. Фінансово-кредитна система України та перспективи її розвитку : монографія. К. : Наукова думка, 1995. 178 с.
51. Салига К.С., Писаренко Г.А. Система формування фінансових ресурсів підприємства. *Ефективна економіка*. 2011. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=487>. (дата звернення 23.09.2020 р.).

52. Самойлова Т.А. Джерела формування фінансового капіталу підприємства. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/dzherela-formuvannya-finansovogo-kapitalu-pidpriemstva.html>. (дата звернення 13.09.2020 р.).
53. Семенов А.Г., Плаксюк О.О., Ярошевська О.В. Ефективне управління структурою капіталу акціонерного товариства. *Вісник економічної науки України*. 2010. № 2. С. 137–144.
54. Семенов А.Г., Юсипчук Л.А. Особливості формування капіталу підприємства. *Вісник економічної науки України*. 2014. № 1. С. 110–114.
55. Скрипачев И.А. Особенности управления финансовыми ресурсами коммерческой организации. *Вестник Волжского университета им. В. Н. Татищева*. 2010. № 20. С. 162–167.
56. Степанюк Н.А. Ефективність застосування принципів фінансового менеджменту в управлінні підприємством. URL: irbis-pbuv.gov.ua. (дата звернення 14.11.2020 р.).
57. Стецюк П.А. Фінансово-кредитний механізм аграрного розвитку. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2014. Вип. 11 (41). Ч. 2. URL: http://www.dut.edu.ua/uploads/p_1010_88245570.pdf. (дата звернення 25.10.2020 р.).
58. СТЕЦЮК П.А. концептуальні засади розвитку методології управління фінансами агроформувань. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2016. № 1. С. 45–50.
59. Татарин Т.І. Управління фінансовими ресурсами підприємства : магістерська робота / 8.03050801 – Фінанси і кредит, Тернопіль, 2017. 105 с.
60. Томчук О.Ф. Аналіз фінансового стану підприємства. *Науковий вісник Національного аграрного університету*. 2012. Вип. 56. С. 209–211.
61. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / М.Р. Лучко, С.М. Жукевич, А.І. Фаріон та ін. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 304 с.
62. Філімоненков О.О. Фінанси підприємств : навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і допов. К. : МАУП, 2004. 328 с.

63. Финансовое управление компанией / Под ред. Е.В. Кузнецовой. М. : Фонд «Правовая культура», 2005. 384 с.
64. Фролова Т.О., Лук'яненко Л.М., Отченаш К.О. Фінансовий ресурс розвитку національної економіки: формування та пріоритетні напрями використання. Міжнародна економічна політика. 2016. № 2 (25). С. 126–155.
65. Харченко А.А. Аналіз джерел формування фінансових ресурсів. *Фінанси України*. 2012. № 9. С. 102–108.
66. Харченко А.А. Удосконалення використання залучених фінансових ресурсів. *Ринок цінних паперів України*. 2012. № 7-8. С. 35–40.
67. Харченко А.А. Проблеми формування фінансових ресурсів у трансформаційний період. *Науковий вісник : збірник наукових праць Академії державної податкової служби України*. 2012. 3 (17). С. 48–56.
68. Хачатрян В.В., Ляхова І.В. Ефективне управління власним капіталом, як запорука забезпечення безбиткової діяльності підприємства в перспективі. *Вінницький торговельно–економічний інститут КНТЕУ*. 2013. С. 95–107.
69. Хачатурян С.В. Сутність фінансових ресурсів та їх класифікація. *Фінанси України*. 2013. № 4. С. 77–81.
70. Хмелевська А.В., Незборецька Г.М. Власний капітал за атрибутами об'єкту бухгалтерського обліку. *Сталий розвиток економіки*. 2018. № 4. С. 192–194.
71. Хозіна Д.О. Фінансові ресурси як матеріальна основа фінансового забезпечення підприємств. URL: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2010/Economics/66225.doc.htm/ (дата звернення 06.10.2020 р.).
72. Чирюк А.А., Фролов Є.М. Система електронних розрахунків як засіб оптимізації фінансових ресурсів. *Економіка. Фінанси. Право*. 2012. № 11. С. 23–27.
73. Шевченко В.О. Напрямки використання фінансових ресурсів підприємств. *Європейські перспективи*. 2014. № 5. С. 126–133.

74. Шкробот М.В. Сутність та основи функціонування системи управління фінансовими ресурсами підприємств. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 3. Т. 2. URL: https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2011_3_2_236_240.pdf.

(дата звернення 13.11.2020 р.).

75. Юдіна С.В., Летучий В.В. Підходи до аналізу та оцінки позикових фінансових ресурсів підприємства. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. Том 30 (69). № 5. С. 116–124.

76. Яременко В.Г., Салманов Н.М. Сутність поняття та особливості класифікації фінансових ресурсів підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 19. Ч. 3. С. 158–162.

77. Яцух О.О. Домінанти фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств: теорія, методологія, практика : дис. докт. екон. наук / 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Харків, 2019. URL: <https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/10/Yatsuh-O.O.-Disertaciya-Vchenna-rada-D-64.055.02-2019.pdf>. (дата звернення 10.10.2020 р.).

78. Grischuk N. Problems of software financial resources agrarian sector in the current economic conditions of management. *Economic Processes Management : International Scientific E-Journal*. 2016. № 4. URL: http://epm.fem.sumdu.edu.ua/download/2016_4/epm2016_4_9.pdf. (date of application 17.11.2020 р.).

79. Zelisko I. Evolutionary determinants of economic category «financial resources». *Economic Processes Management : International Scientific E-Journal*. 2015. № 4. URL: http://epm.fem.sumdu.edu.ua/2015_4_3/. (date of application 19.11.2020 р.).

80. Ivashchenko H., Kipa M. Management of financial resources in the domestic dairy enterprises. *Financial space*. 2015. № 2. (18). URL:

<https://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1502/ref/15igaufr.pdf>. (date of application 19.11.2020 p.).

81. Hazrita Ab. Rahim, Syarifah Mastura Syed Abu Bakar. The Impact of Financial Resources Management on SME Performance. *International Journal of Humanities and Social Science*. 2014. Vol. 4. Pp. 198–200.

82. Myers, S., Majluf, N. Corporate Financing and Investment Decisions When Firms Have Information That Investors Do Not Have. *Journal of Financial Economics*. 1984. June. p. 187—221.

83. Puxty Anthony G., Dodd's Colin G. Financial management : method and meaning. Edited by Richard M.S. Wilson. 2 ed. 1991. 638 p.

84. Ross S.A. The Determination of Financial Structure. The Incentive Signaling Approach. *Bell Journal of Economics*. 1977. Spring. Pp. 23–40.

ДОДАТОК А

Таблиця А.1 – Баланс ТОВ «ГЕЛФ» на 31 грудня 2019 року

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	15	10
первісна вартість	1001	42	31
накопичена амортизація	1002	(27)	(21)
Незавершені капітальні інвестиції	1005		714
Основні засоби:	1010	44021	43408
первісна вартість	1011	91899	93799
знос	1012	(47878)	(50391)
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	664	664
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	45485	44796
II. Оборотні активи			
Виробничі запаси	1101	6956	4785
Поточні біологічні активи	1110		
Незавершене виробництво	1102	303	683
Готова продукція	1103	638	2042
Товари	1104	27	491
Векселі одержані	1120		
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	1125	8678	11257
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
з бюджетом	1135		45
за виданими авансами	1130	1018	668
з нарахованих доходів	1140		
із внутрішніх розрахунків	1145		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	126	67
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти:	1165	398	993
готівка	1166	170	366
рахунки в банках	1167	228	627
витрати майбутніх періодів	1170	629	217
Інші оборотні активи	1190	907	358
Усього за розділом II	1195	19680	21606
Баланс	1300	65165	66402

Продовження таблиці А.1

1	2	3	4
Пасив	Код рядка		
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	10297	10297
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	330	23490	21612
Резервний капітал	1410	218	218
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	3413	5420
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430	(1)	(1)
Усього за розділом I	1495	37417	37546
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Довгострокові кредити банків	1510		
Довгострокові забезпечення	1520		
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	860	3287
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Усього за розділом II	1595	860	3287
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	5409	4190
Векселі видані	1605		
Поточна заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	6558	11849
за одержаними авансами	1635	5441	1467
розрахунками з бюджетом	1620	823	170
зі страхування	570	441	332
з оплати праці	1625	981	741
за розрахунками з учасниками	1640		
із внутрішніх розрахунків	1645		
Доходи майбутніх періодів	1665	7204	6460
Інші поточні зобов'язання	1690	31	360
Усього за розділом III	1695	26888	25569
Баланс	1900	65165	66402

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1 – Звіт про фінансові результати ТОВ «ГЕЛФ» за 2019 рік

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	62928	42744
Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг)	2050	(53157)	(35404)
Валовий: прибуток	2090	9771	7340
збиток	2095		
Інші операційні доходи	2120	22247	10698
Адміністративні витрати	2130	(4211)	(3350)
Витрати на збут	2150	(2477)	(1524)
Інші операційні виграти	2180	(22500)	(11595)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	2830	1569
збиток	2195		
Доход від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220		
Інші доходи	2240	946	144
Фінансові витрати	2250	(856)	(540)
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270	(46)	(332)
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	2874	841
збиток	2295		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(868)	(633)
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	2006	208
збиток	2355		

ДОДАТОК В

Таблиця В.1 – Баланс ТОВ «ГЕЛФ» на 31 грудня 2018 року

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	11,7	15
первісна вартість	1001	34,8	42
накопичена амортизація	1002	(23,1)	(27)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	518,2	785
Основні засоби:	1010	34821,3	44021
первісна вартість	1011	80936,6	91899
знос	1012	(46115,3)	(47878)
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	664,2	664
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	36015,4	45485
II. Оборотні активи			
Виробничі запаси	1101	3956,5	6956
Поточні біологічні активи	1110		
Незавершене виробництво	1102	715,1	303
Готова продукція	1103	227	638
Товари	1104	28,2	27
Векселі одержані	1120		
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	1125	8947,8	8678
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
з бюджетом	1135		
за виданими авансами	1130	1203,4	1018
з нарахованих доходів	1140		
із внутрішніх розрахунків	1145		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	140,9	126
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти:	1165	138,2	398
готівка	1166	138,2	170
рахунки в банках	1167		228
Витрати майбутніх періодів	1170	651,1	629
Інші оборотні активи	1190	756,2	907
Усього за розділом II	1195	16772,2	19680
Баланс	1300	52787,6	65165

Продовження таблиці В.1

1	2	3	4
Пасив	Код рядка		
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	10297,2	10297
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	330	23490	23490
Резервний капітал	1410	217,9	218
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	3202,7	3413
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430		(1)
Усього за розділом I	1495	37207,8	37417
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Довгострокові кредити банків	1510		
Довгострокові забезпечення	1520		
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	860,2	860
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Усього за розділом II	1595	860,2	860
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	2661,7	5409
Векселі видані	1605		
Поточна заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	6775	6558
за одержаними авансами	1635	3610,4	5441
розрахунками з бюджетом	1620	748,3	823
зі страхування	570	271,5	441
з оплати праці	1625	631,7	981
за розрахунками з учасниками	1640		
із внутрішніх розрахунків	1645		
Доходи майбутніх періодів	1665	-	7204
Інші поточні зобов'язання	1690	21	31
Усього за розділом III	1695	14719,6	26888
Баланс	1900	52787,6	65165

ДОДАТОК Д

Таблиця Д.1 – Звіт про фінансові результати ТОВ «ГЕЛФ» за 2018 рік

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	42744	32983,2
Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг)	2050	(35404)	(28633,6)
Валовий: прибуток	2090	7340	4349,6
збиток	2095		
Інші операційні доходи	2120	10698	8908,3
Адміністративні витрати	2130	(3350)	(3007,7)
Витрати на збут	2150	(1524)	(1159,8)
Інші операційні витрати	2180	(11595)	(8735,7)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	1569	354,7
збиток	2195		
Доход від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220		7,8
Інші доходи	2240	144	231
Фінансові витрати	2250	(540)	(240)
Втрати від участі в капіталі	2255		
Інші витрати	2270	(332)	(193,6)
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	841	159,9
збиток	2295		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(633)	(56,9)
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	208	103
збиток	2355		

ДОДАТОК Е

Таблиця Е.1 – Баланс ТОВ «ГЕЛФ» на 31 грудня 2017 року

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	2,2	11,7
первісна вартість	1001	21,6	34,8
накопичена амортизація	1002	(10,4)	(23,1)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	408,9	518,2
Основні засоби:	1010	32979,7	34821,3
первісна вартість	1011	77406,8	80936,6
знос	1012	(44427,1)	(46115,3)
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	664,2	664,2
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045	135,4	
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	34190,4	36015,4
II. Оборотні активи			
Виробничі запаси	1101	3222,9	3956,5
Поточні біологічні активи	1110		
Незавершене виробництво	1102	344,3	715,1
Готова продукція	1103	215,9	227
Товари	1104	88,5	28,2
Векселі одержані	1120		
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	1125	6246,4	8947,8
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
з бюджетом	1135		
за виданими авансами	1130	170,5	1203,4
з нарахованих доходів	1140		
із внутрішніх розрахунків	1145		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	121,3	140,9
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти:	1165	207,6	138,2
готівка	1166	207,6	138,2
рахунки в банках	1167		
Витрати майбутніх періодів	1170	25,1	651,1
Інші оборотні активи	1190	381,9	764,0
Усього за розділом II	1195	11024,4	16772,2
Баланс	1300	45214,8	52787,6

Продовження таблиці Е.1

1	2	3	4
Пасив	Код рядка		
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	10297,2	10297,2
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	330	24642,7	23490
Резервний капітал	1410	217,9	217,9
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	3099,7	3202,7
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430	17,5	
Усього за розділом I	1495	38240	37207,8
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Довгострокові кредити банків	1510		
Довгострокові забезпечення	1520		
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	860,2	860,2
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Усього за розділом II	1595	860,2	860,2
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	328,3	2661,7
Векселі видані	1605		
Поточна заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	5099,2	6775
за одержаними авансами	1635	298,4	3610,4
розрахунками з бюджетом	1620	464,4	748,3
зі страхування	570	231,8	271,5
з оплати праці	1625	520,8	631,7
за розрахунками з учасниками	1640		
із внутрішніх розрахунків	1645		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	31,9	21
Усього за розділом III	1695	6974,8	14719,6
Баланс	1900	45214,8	52787,6